

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

Nr. 27/28.

Laupäeval, 20. juulil.

XI aastakäik.

T. M. Rootsi kuninga tervitus Kadrioru lossi rõdult 28. VI. 29.

Foto Vannas.

EESTI PABERI

AKTSIA SELTS

TALLINNAS

LAI TÄN. Nr. 11.

Kõnetraadid:

juhatus	33-96
üldine	33-97
müügi osakond	33-98
ladu	33-99

Järgmiste paberivabrikute saaduste ainumüük Eestis:

Põhja Paberi ja Puupapi Vabrikute A.-Üh.	Tallinnas
A.-S. Tallinna Paberivabrik E. J. Johanson	Tallinnas
Türi Paberi ja Puupapi Vabriku A.-S.	Türil
A.-S. Paberivabrik „Koil“	Kohilas
Riia Paberivabrikute Aktsia Selts	Ligatis (Läti)

„POLARIS“

EESTI KINNITUS-AKTSIASELTS

Võtab vastu järgmisi kinnitusi:

Tule-, murdvargus-, veo-, väärtsaadete,
kasko (laevakerede) ja klaasi-

kinnitusi

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad

Kr. 600.000.—

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest
väljamaksetud üldkokku

Kr. 1.599.690.38

Soliidne edasikinnitus! Kahjud likvideeritakse viivitamata!

JUHATUS asub Tallinnas, Vana Viru tän. nr. 12.

Kõnetraadid 14-41, 7-38. Telegr.-aadr.: „POLARIS“

OSAKOND asub Tartus, Lihaturg nr. 7. Kõnetr. 6-75.

Agendid kõigis linnades ja maakondades.

Kaitseminister O. Köster.

Asus kohuste täitmisele 11. juulil s. a.

Sündinud 21. dets. 1890. a. Saaremaal, Laimjalas, õpetaja pojana. Hariduse omandas rüütelkonna Kaarma seminaris. Teinud kodukooli-õpetaja ja reaalkooli eksamid. Tegutsenud mõ-

Peale Vabadussõda tegutsenud põllupidajana Virumaal, võttes osa tööst seltskonna- ja omavalitsuse asutustes. Olnud vallavanem ja kauaegne Viru maanõukogu liige ja esimees. II-se,

O. Köster.

Foto Vannas.

ned aastad õpetajana. Maailmasõja ajal — 1915. a. peale — Vene sõjaväes. Lõpetanud Vilno sõjakooli. Eesti Vabadussõjas, 5. jalaväe polgus ohvitserina, omandades vahvuse eest Vabadusristi ja tasuta maa.

III-da ja IV-da Riigikogu liige ja II-se Riigikogu juhatuse liige.

Asunikude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse keskkomitee ja Riigikogu rühma esimees. Eesti Ühistegelise Liidu, Masi-

natarvitajate ühisuste Liidu, Kartuliühisuste Liidu, Turbäühisuste Liidu, — Ühistegeliste-Kinnitusseltside ja Ühistegel. pankade juhatuses või nõukogus.

Kauaaegne põllu- ja teedeminister, olles Vab. Valitsuses vahetpidamata neljandat aastat. Tegev ka ajakirjanduse alal.

Rootsi kuninga külaskäik Eestile.

T. M. Kuningas Gustav V Tallinnas, 27.—28. juunini s. a.

Rootsi Kuninga Tema Majesteedi Gustav V külaskäik Tallinna 27.—28. juunini 1929 kujunes suureks, tähtsaks ja pidulikuks sündmuseks kogu Eesti rahvale. Saabus silmapilk, mil rahvas võis vabalt väljendada neid sõprustun-

suure hoolega T. M. Gustav V siinviibimisega seotud sündmusi.

Eesti kaitseväest sai sõjakoolile osaks meeldivaim ülesanne, olla Tema Majesteedile siinviibimisel au- ja kaitseüksuseks.

T. M. Kuningas Gustav V möödub aukompaniist Tallinna sadamas.

deid, mis sajandite jooksul kantud südames.

Kuninga Tallinnas viibimisel püsis päikesepaistne ja mõõdukalt soe suveilm. See soodustas vanal Tallinnal kui ka linna kogunud rahval esineda takistamata piduriüüs ja pidu-meeleolus. 27.—28. juuni 1929 kujunesid Tallinnale tõsisteks pühapäevadeks. Ennetundmata hooga võtsid noor ja vana osa Kuninga auks korraldatavatest pidustustest, tundes sügavalt kaasa sarnasest heast kordaminekust. Eesti üldajakirjandus peegeldas

Kogu kaitseväel oli võimalus Rootsi sõjaväe esindajate ülisõbralikul vastutulekul kirjutiste ja piltide kaudu „Sõdur’is“ kui ka otsesel kokkupuutumisel Rootsi sõjalaevastiku osade ja sõjaväelastega uuendada ja süvendada Rootsi ja ta sõjaväe tundmist.

Eesti noor, vapper, ohvrimeelne ja truuduses yankumatu kaitsevägi, olles oma rahva ilusamate soovide ja parimate tunnete sünnitus, mälestab Tema Majesteedi Gustav V siinviibimist kui suurimat pidupäeva.

Rootsi mereväest.

„Meri on Rootsimaa kindlustuse vöö, mis looduse poolt on määratud tema ranna väliseks kaitseks, ja kui selle fordid maha jäetakse, siis langeb kindlus.“

Kindral-leitnant C. G. Hammarskjöld

Rootsi Kindralstaabi ülem, sündinud 22. aprillil 1865, astus sõjaväe teenistusse 13. III 1882., ülendati ohvitseriks 30. okt. 1885.; nimetati kindralstaabi ülemaks 1922. a. Kindral H. on paljud aastad Rootsi riigipäeva ülemkoja liige.

Need sõnad, mis kord ühe tähtsama Rootsi poja, John Ericson'i poolt öeldud, on kuni tänapäevani aluseks olnud Rootsi laevastiku ülesehitamisel ja alalhoidmisel. Juba vanal viikingite ajal on Rootsi laevastikule alus pandud, kuid organiseeritud sõjalaevastiku aluseks tuleb lugeda 1520. a., mil kuningas Gustav Vasa Lübeckist mõned sõjalaevad ostis. Nii võis Rootsi sõjalaevastik 9 aasta eest oma 400-aastast sünnipäeva pühitseda, mis igatahes aukartust äratav vanadus.

Selle nelja aastasaja kestvusel on Rootsi laevastik väga mitmesuguseid

päevi läbi elanud; ajajooksul on laevastik oma jõu ja tugevuse poolest oma lähematest naabritest üle olnud, mida tõestavad Idamerel peetud võiduriiklad lahingud hollandlaste ja teiste vastu, kuid vahetevahel on laevastik ka raskeid päevi pidanud üle elama, mis tingitud olid sisemistest hõõrumistest ja rahu puudusest, mis omakorda laevastiku võimet nõrgendasid.

Ajalugu tunnistab, et Rootsi on rahvaste ajaloo suur osa etendanud, ja neil aegadel on ka Rootsi laevastik oma võimete ja tegevuse poolest kõrgel järjel seisnud.

Ajajooksul kaovad sõjalaevastikust purjelaevad ja need asendatakse raud- ja teraslaevadega. Iseäranis viimase kümne aasta jooksul on tehnika suuri edusamme teinud, ja selle tõttu on ka sõjalaev üheks väga keeruliseks ehituseks välja kujunenud, mispärast ka tema meeskonna väljaõpetamine on väga keeruline ja spetsialiseeritud ning nõuab suuri teadmisi.

Kindral-majoor B. I. Boustedt

Rootsi Komandoekspeditsiooni juhataja (sõjaministri abi), sündinud 28. VIII 1868.; astus sõjaväkke 1889., sai esimese ohvitseri aukraadi 20. nov. 1891., Kindral-majoor 24. maist 1928.

Kontr-admiral O. E. Lybeck

Rootsi sõjalaevastiku staabi ülem, sünd. 19. veebr. 1871.; ülendati ohvitseriks 29. okt. 1892., kontr-admiral 4. detsembrist 1925.

Rootsi laevastiku arendamise ja tehniliselt täiendamisega on püütud ajaga kaasas käia. Meeskond on kergelt komplekteeritav, sest et Rootsi rannaelanikud, kelledest laevastiku meeskond komplekteeritakse, juba isenesest on head meremehed ja väga sagedasti juba enne sõjalaevale sattumist teatud tehnilised kogemused omavad.

Noored, õigemini tulevased madrused saavad algusel purjelaevadel välja õpetatud. Laevastiku koosseisu kuuluvad praegusel ajal viis mitmesugust koolilaeva, milledest üks „Af Chapman“ nime kannab, Gustav III aegse tähtsama laeva ehitusmeistri auks, kes selle laevastiku ülesehitajaks oli, mis 1787.—1790. a. sõja võidurikastes lahingutes vene laevastiku vastu Soome lahes ja Tallinna lähedal oma vahvust üles näitas.

„Af Chapman'iga“ teostatakse iga aasta pikemaid merereise, mis harilikult kuni Vahemereni ulatavad.

Et laevastiku meeskonnale meresõidus suuremat praktikat anda, sõidab soomusristleja „Fulgia“ või mõni muu suurem laev igal talvel lahtisele merele välja, missugusel reisel siis ka pea kõik maailmajaod külastatakse. Samasugune

Kontr-admiral C. H. Åkermark

Rootsi rannakaitse jõudude ülemjuhataja, sündinud 12. sept. 1873., ohvitseriks ülendatud 30. okt. 1894., kontr-admiral 1. aprillist 1927.

reis, kuid vähemulatusline, mis piirdub peaaesjalikult Euroopa vetega, teostatakse merekadettide õppelaevadega.

Meeskonna väljaõpetamine laevastikus teostatakse järgmiselt:

Õppeaasta algab 1. novembril, mis ajaks üks osa laevastiku meeskonnast noortega komplekteeritakse. Novembrist aprillini seisavad sõjalaevad peaaesjalikult sõjasadamates Stockholmis ja Karlskronas, ja sel ajal võetakse ette harilikult ainult väiksemaid sõite lahtisele merele. Suurematel laevadel võetakse sel perioodil peaaesjalikult algkursus noortega läbi. Aprilli lõpul algavad torpedo-, miini- ja allveelaevastiku õppused ja samal ajal korraldatakse ka õppusi koos mere lennuväega.

Juuni lõpuks peab meeskond niivõrt ettevalmistatud olema, et juuli ja augusti kuudes juba õppuseid lahtisel merel võiks teostada.

Augustikuu lõpul korraldatakse laevastikus laskevõistlused, milledeks T. M. Rootsi Kuninga ja „Rootsi laevastiku seltsi“ poolt kallihinnalised auhinnad välja pannakse.

Võistlused nende auhindade peale on

Rootsi kuninga külaskäik Tallinna 27.—28. juunini s. a.

T. M. Rootsi kuningas ja kindral J. Laidoner sadamas.

Foto D. Poska.

Pärjapanek Vabadussõjas langenute hauale admiral C. A. Ehrensvärdilt 28. VI 29.

väga elavad ja iga mees laeval — komanderist kuni noorema ahjukütjani — võtab suure innuga osa võistluste ette-

valmistusest. Suur on laeva meeskonna juubeldus, kui õnnestub üht sarnast võidumärki oma laevale võita.

Rootsi kuninga külaskäik Tallinna 27.–28. juunini s. a.

Pärg Vabadussõjas langenute haual. Pärja asetab hauale admiral C. A. Ehrensvärd. Foto D. Poska.

Sellele õppeperioodile järgneb kahekuuline õppeaeg, millal läbi võetakse suurtükiväe laskeasjandus, signalisatsioon, masinaehitus, lennukursus jne. Seega lõpeb õppeaasta. Väljaõpetatud teenistuskohuslased lastakse koju ja uued tulevad asemele.

Karm ja ühetooniline meremehe elu laeval sunnib meeskonda vabadel tundidel meelelahutuse eest hoolitsema. Nii on laeval väga lugupeetud igaüks, kes oma kaaslaste millegagi lõbustada oskab. Vabadel tundidel kogunevad kõik, ametkoha peale vaatamata, kas tantsuks, mänguks või mõneks muuks ajaviiteks

kokku. Väga armastatud on Rootsi laevastikus laul ja muusika. Tihti tuuakse välja laulikud, mis aastate ja aastakümnete jooksul järeltulijatele laevas edasi antakse ja mis harilikult tüübilisi meremehe laule sisaldavad. Laulude ja salvide loojateks on harilikult laeva oma meeskond.

Laulude ja salvide loojana on tuntud ka Prints Vilhelm, kes oma sõjalise hariduse mereväe koolis on saanud.

Peale laulu on väga armastatud ka muusika, ja tihti ei puudu laeval oma muusikakoor. Mänguriistadest on armastatud ka löötspill ja gitarr.

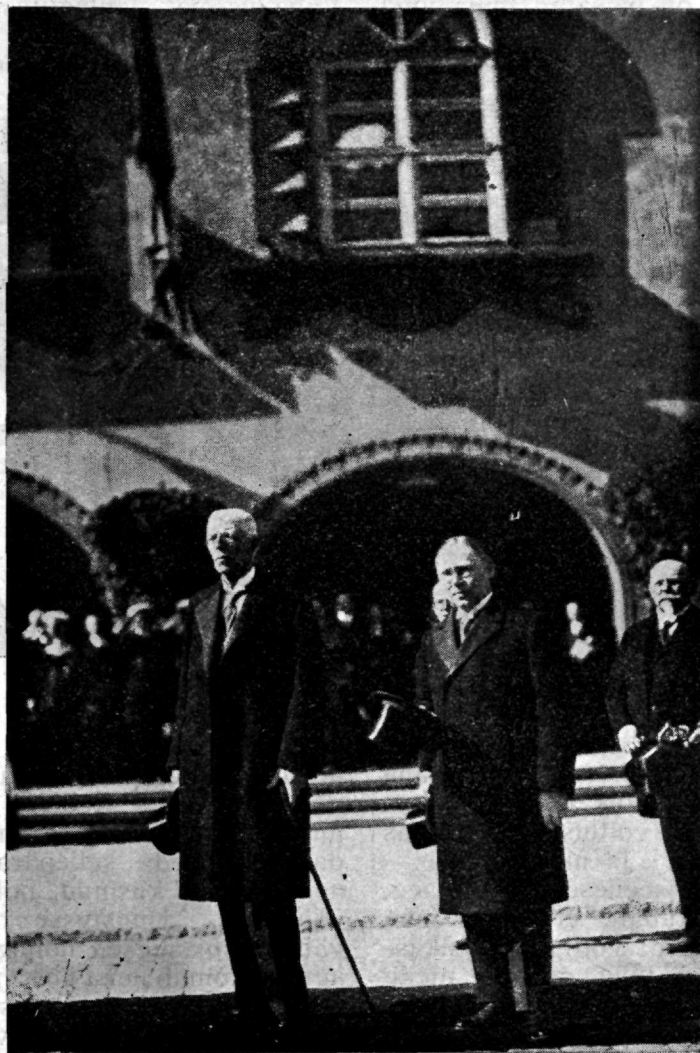
Kõigist teistest meelelahutuse viisidest on kõige rohkem eelistatud sport. Praegusel ajal on laevastikus igasugune sport väga populaarne ja armastatud, mida tunnistab 1927. a. spordivõistlustest osavõtjate arv — ligi 2000 meest, s. o. umbes 50% kogu laevastiku meeskon-nast. Looduse poolest väga ilusas Hors-fjorden'is, mis asub põhjapool Ninäs-hamn'i, omab laevastik eeskujulikult sisse seatud avara spordiplatsi, ujumisbas-seini, murutõnise platsid, jalgpalli platsi jne. Väga armastatud on merevæes ka aerutamine ja purjetamine. Iga-aastastel aerutamisvõistlustel annetab T. M. Ku-ningas igakord väärtusliku auhinna.

Rootsis maksab põhimõte, et laevas-

tiku tulevik on kindlustatud ainult siis, kui laiemad rahvahulgad selle vastu huvi tunnevad. Selles suunas tegutseb ka laevastik. Rootsis on mitu eraselti ellu-kutsutud, mis kirjandusega, loengutega, filmidega jne. laiematele rahvahulkadele püüavad selgitada Rootsi merevæe va-jadust. Suuremad tähendatud seltsidest on: „Rootsi laevastik“ ja „Naisühing Rootsi merekaitseks“. Seltsid omavad suurearvulise liikmete pere ja on teinud väga tänuväärse töö.

Et huvi äratada meresõidu ja mere-mehe elukutsele, võimaldatakse iga aas-ta 40 kooliõpilasele õppelaeval „Af Chap-man“ üks reis kaasa teha, ja igal sügisel korraldatakse üks „noorte päev“, kus

Rootsi kuninga külaskäik Tallinna 27.—28. juunini s. a.

T. M. Rootsi kuningas Riigikogus.

umbes 100 kooliõpilasele võimaldatakse sõjalaeval „üheks päevaks meremees“ olla.

Paari nädala eest külastasid Rootsi laevastiku esindajad Balti maid. See ei ole esimene kord, kus Rootsi sel kujul oma möödunud aegadest sugulasi tervitab. 1924. a. külastas üks Rootsi laevastiku divisjon Tallinnat ja Riiat, ning veel tänapäev räägivad meremehed nendest rõõmsatest ja ilusatest päevadest, mis

nad neis linnades mööda saatnud. Käesoleval aastal leidis hulgake meremehi, kes oma tänavuaastase külastamisega uuendasid oma tutvust ja sõprust, mis loodud külastamisel viie aasta eest.

Käesoleva aasta külastamisel tervitas Rootsi laevastiku meeskond Eesti mereväge, kaitseväge ja rahvast tugeva käesurumisega ja hüüdega „Olge tervitatud“.

S. A.

Mõtteid 1-se Vabadusristi päeva korraldamise puhul Narvas.

Vabadussõjast on möödunud 10 aastat. 10 aastat tagasi võitles terve meie rahvas oma kodumaa ja rahva vaba tuleviku pärast. Võitlusele oli paisatud tema jõud tervikus. Astudes võitlusele suure ülekaaluga vastasega oli juba ette teada, et

lahendab meile ükskord vast Vabadussõja ajalugu. Viimase kirjutamisele on aga alles asunud. Praegu jutustavad meile Vabadussõja lahingutest vaid üksikud seni ilmunud kirjutised ja arhiivi dokumendid. Midagi võiksid meile kõnelda ka

Kindral A. Tõnissoni ettekandel Lilienbachi mõisa ees.

võitlus tuleb äge, et ohvreid tuleb tuua palju. Pannes välja kõik oma jõud, pidades kangelaselikku võitlust, pidime kas võitma või kaotama. Ja me võitsime.

10 aastat pole isenesest pikk aeg, selleks aga pikk küllalt, et jõuda juba unustada selle suure võitluse üksikasju. Meil tuli palju lüüa raskeid meile mitte jõukohaseid lahinguid nii sisemaal kui piiril, rohkem muidugi viimasel. Täppis ülevaade Vabadussõja lahingute kohta meil seni puudub. Selle ülesande

need lahinguväljad, kus Vabadussõja võitlusi peeti. Aga on nad meile siis midagi jutustanud? Seni küll mitte midagi! Ja seda sellepärast, et me pole neilt midagi küsinud, pole neid käinudki vaatamas. Unustusse on jäänud meie vabadussõjaaegsed lahinguväljad! Kündja adraga kõnnib neist üle, niitja vikat vihistab heina seal peal, lustiline karjapoiss lullitab siin oma karjasevilet ja võib olla ei tule neil kellelgi mõttesse, et siin on vabariigi loomispäevil peetud ägedat

võitlust ja paljud on ses võitluses langedud.

Lahinguväljad on kaotanud oma sõja-aegse ilme: roostetanud traataiad on üles keritud ja punutud karjamaade ümber, kaevikud on tasandatud ja üles haritud

järgnes selle ekskursioonile Rootsi kuninga küllasõit, mis paljudel vabadusristi omanikkudel kaitseliitlastel ei võimaldanud ekskursioonist osa võtta. Kõigi selle peale vaatamata oli kokku tulnud vabadusristi vendasid 150, nendest ligemale

Teel „Kuradimäele“.

Esiplaanil: Kindralid J. Laidoner, A. Larka, J. Unt, A. Tõnisson.

põlluks, varjendid on kas kokku varisenud või kinni aetud ja vaevaga leiab veel võitlusekoha üles siin kaasavõidelnud Vabadussõja sõdur. Järgmine põlv ei leia seda enam. Nii ununevad meie Vabadussõja võitluskohad.

On rahvaid, kes erilise lugupidamise ja austusega suhtuvad oma lahinguväljadele, kes on muutnud nad templeteks, kes on püstitanud sinna monumente, mis selgesti ja vahetult kõnelevad sellest võitlustahtest, sellest suurest kohusetundest ja enesesalgamisest, mis neil võitluseväljal üle elatud. Neid lahinguvälje käiakse sageli vaatamas ja sinna korraldatakse ekskursioone. Koolid, seltskondlikud organisatsioonid, terved väeosad rändavad sinna, et saada vahetuid muljeid sellest, mis siin on omal ajal sündinud ja mis siin on üle elatud.

23.—24. juunil Vabadusristi Vendade Ühingu poolt korraldatud ekskursioon oli esimene sellesarnane, kus mindi vaatama ja uurima Vabadussõja lahinguvälju. Vabadusristi päev oli kokku langenud Jaanipäevaga, kus nii kui nii palju igasuguseid väljasõite korraldatakse. Pealegi

pooled reservsõjaväelased. Seda arvu esimese vabadusristi päeva korraldamises tuleb küllaldaseks lugeda. Narva saabumisel võttis ekskursiooni muusikaga vastu Narva osakond I diviisi ülem kindral Tõnissoniga eesotsas. Jaama oli vabadusristi vendasid tulnud tervitama ka Narva linnaapea. Et algusel ilm vihmane oli, ei langetanud see tuju. Kui ekskursioon osakondade kaupa rivistatud vabadussõjaaegse ülemjuhataja kindral Laidoner'iga eesotsas muusika saatel rivi korras Narva linnast läbi marssis, siis kutsus see esile selle meeoleu ja need tunded, mis olid omal ajal läbi elatud Vabadussõjas.

Vabadussõjaaegsete lahinguväljade vaatlemisega alustatakse Narva eelsetest positsioonidest, milleks kogutakse kokku Keldrimäele. Referendiks on vabadussõjaaegne ja praegune I diviisi ülem kindral Tõnisson, kes annab elava ja huvitava ülevaate sõja algamise kohta Narva rindel 1918. a., teeb aga ka ühtlasi lühikesest kokkuvõttest Narva eel 1919. a. peetud lahingutest üldse, näidates kohapeal üksikasjaliselt, kuidas oli asetatud meie

kaitsejoon, millest ta koos seisis ja mis-sugustes suunades arendas vastane oma pealetungi. Sõjaaegsest positsioonist on siin vähe säilinud. Paiguti leidub tükikene traataeda. Kinnilangenud kaevikutest ja blindaažidest jäänud künkad lasuvad oletada endiste kaitseehituste asukohti. Referendi elava ja väga huvitava ülevaatega jookseb lahingu veteraanide silmade eest mööda tükikene Vabadussõjast, mida alustati siin käputäie meeste ja koolipoiste poolt väga rasketes tingimustes. Tuleb kahetseda, et sellele ko-

antud ka kõigis seni kirikuõuedel püstitud mälestussammastes. Meil on vaja jõuküllasemaid monumente püstitada lahinguväljadele, mis koos võitluse läbielanud ümbrusega suudaks vahetult edasi anda neid tundeid ja elamusi, seda enesalgamist ja ohvrimeelt, millest olid kantud need isamaa pojad, kes siin lahingu võitsid. Lahinguväljadel on need monumendid hoopis kohasemad kui kirikute kalmistuil.

Narvaeelsetest lahinguväljadest vaadati ekskursiooni poolt läbi veel Lilien-

Kreenholmi lahingu väljal. — Ettektnne kol.-leitn. G. Leetsilt.

hale, kus meie mehed 28. novembril 1918. a. esimesed vaenlase ahelikud tagasi löid ja mis markeerib õieti Vabadussõja alguse, pole seni püstitatud mingisugust tähistega mälestusmärki.

Kokkutulnud vabadusristi kavalerid leidsid tarviliku olevat seda lahinguplatsi millegagi tähistada. Otsustati üksmeelselt siia püstitada lihtne mälestusmärk ja istutada selle ümber mõned tammed. Et maa siin on eramaa, siis tuleb seks otstarveks väikene maalapp osta. Nimetatud ülesanded tulevad läbi viia vabadusristi vendade ühendusel.

On kahju, et meie Vabadussõja mälestussambad püstitasime kõik kirikuõuedele, millel Vabadussõjaga vast ainult niipalju ühist, et langenud maeti siia kalmistuille. Vabadussõja aade ja seal valitsenud vaim ei elanud mitte meie kirikutes. See vaim pole jõuliselt edasi

bachu mõisa raioon, mis 1919. a. algul peale Narva linna vallutamist oli meie käes üheks tugevamaks eelpunktiks Narva kaitsejoonel. Siin on veel tervelt alal hoidunud suured blindaažid ja osa kaitsekraave, mis olid kivisse raiutud.

Ekskursiooni poolt läbi käidud lahinguväljad Kuradimäel, Plüssa silla ja Kriusa raioonides pakkusid väga palju huvitavat. Referentide poolt koha peal ette kantud lahingukäigud sidusid kuulajaid otsekohe selle maastikuga, kus lahingutegevus arenes ja andsid seega täpsa ja õige ettekujutuse kirjeldatavast lahingust. Sarnast täielikku pilti ei suuda anda ükski raamat ega skeem ja selles seisabki lahinguväljade vaatlemise ja uurimise tähtsus kohapeal.

Vabadussõja lahinguväljadest oleks vaja mõnigi neist korda seada ja alal hoida sellel kujul, nagu ta oli võitlusmo-

mendil. Meie peaksime neile lahinguväljadele rohkem tähelepanu pöörama, neid rahvusliku kasvatuse kui ka sõjaliste õpiste mõttes ära kasutades. 23. ja 24. juunil Vabadusristi Vendade Ühingu poolt korraldatud ekskursioon oli esimene sellesarnane, kuid ta ei tohi jääda milgil tingimisel viimaseks. Meie organisatsioonid teevad palju väljasõite, koolinoorsugu iga kevadel rändab ühest riigi piirist teise, et vaadelda maa ilusamaid kohti ja tähelepanuväärsemaid esemeid. Tulevikus organisatsioonide ja koolide

ekskursioonide kavasse tuleb tingimata üles võtta ka Vabadussõja lahinguväljade vaatlemine. Sarnaste ekskursioonide korraldamine nõuab küll teatavat ettevalmistust ja eeltööd, kuid viimase kartusel ei tohiks nad mitte ära jääda. Meil on vaja nii kaugele jõuda, et Vabadussõja lahinguväljad meile ka midagi kõnelema hakkaks, et nad meile vahetult räägiks sellest suurest ohvrimeelsusest ja ennatsalgavast tööst, mida üles näitas vabadussõja sõdur, lüües neil väljadel raskeid aga võidurikkaid lahinguid.

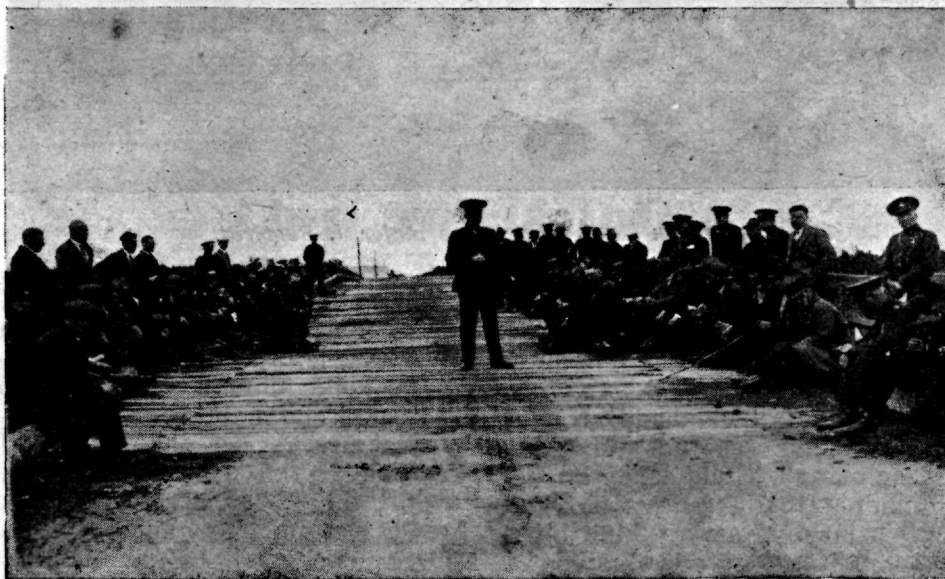
—mp.

Esimene Vabadusristi päev.

Narvas 23.—24. juunini 1929.

Juba möödunud talvel Vabadusristi Vendade Ühenduse Keskjuhatuses kindral J. Laidoneri kui juhatuse esimehe heakskiitmisel otsustati korraldada Vabadusristi vendade päev, mille eeskavasse

aegse kaitseministri hra M. Juhkama korraldusel said tegevteenistuses olevad Vabadusristi vennad vabastatud nimetatud päevadeks teenistuse kohustest ja priisõidu raudteel. Samuti andis hra minis-

Plüssa sillal.

võtta sõit Vabadussõja lahinguväljadele Vabadussõja mälestuste värskendamiseks ja õppimiseks.

Määrati aegsasti kindlaks aeg (23.—24. VI) esimeseks Vabadusristi päevaks. Vabariigi Valitsus tuli Vabadusristi vendadele vastu sellega, et hõlbustas sõitu raudteel, alandades sõidu hinda. Tolle-

ter soodustava loa vendade toitlustamise küsimuse lahendamiseks. Esimene Vabadusristi vendade päev oli määratud Narva.

I diviisi ülemale kindral A. Tõnissonile ja Vabadusristi vendade Narva osakonnale langes ülesanne vastu võtta suur hulk külalisi. 22. juuni õhtul algas

Tallinnas koondunud vendade sõit Narva; teel kogus uusi juurde.

Tallinnast väljasõitvate vendade hulgas olid — kindral J. Laidoner, kindralid A. Larka, J. Unt, E. Põdder, O. Heinze, kol. V. Marder, Eesti panga president J. Jaakson, V. Päts ja palju teisi vanemaid sõjaväelasi ja seltskonna liikmeid.

23. VI V. v. Narva osakond kindral A. Tõnissoniga eesotsas võttis jaamas küllalisi vastu orkestriga. Rivistatud osakondade kaupa sammusid vendade sirged

malikud heitlused ka tulevikus on seotud nendesamade väljadega, millel võideti Vabadussõda. Sõjategevuses jääb maastik ka tulevikus tähtsaks elemendiks, mille tõttu selle tundmine, eriti endistes võitlustes äraproovitud maastiku tundmine, on ülitähtis.

Peale sõbraliku ja ülimaltseva ühise lõunasöögi I jalaväe rügemendi sõdurite söögisaalis, sõideti „Kuradimäele“ kus võitluste käigust andis seletusi kol.-leitn. Schervel. Sellega lõppes kava 23. juuni peale.

Kriushu külas. Ettekanne major J. Balderilt.

kolonnid I jalaväe rügemendi ruumidesse, kus oli kaetud rikkalik kohvilaud. Vendadele oli I j. rüg. ruumides valmistatud mugavad elamisruumid.

Esimesena sõidutati vendasid „Keldrimäele“, millega seotud eriti Vabadussõja „eelmäng“ ja alguspäevad (22.—28. november 1918). Huvitava ülevaate sellest tegevusjärgust annab kindral A. Tõnisson. Siit marsivad vennad Lilienbachi mõisa, kus Vabadussõjast säilunud blindaaži lael kuulati kindral Tõnissoni üksikasjalist ja huvitavat ettekannet võitlustest Lilienbachi mõisa, selle tähtsa taktikalise märgi ümber.

Kindral J. Laidoner, tänades kindral A. Tõnissoni huvitava ettekande eest, rõhutab ühtlasi, et sõit Vabadussõja lahingväljadele on tähtis moraalselt. Kuid see sõit ei ole ainult moraalse tähtsusega, vaid tõsine ja tarvilik õppetund neile, kes seotud kodukaitse küsimustega. Voi-

24. juunil algas tutvumine Kreenholmi lahinguväljaga. Maastikul ja skeemi abil kol.-leitn. G. Leets kui osavõtja andis selle lahingu käigust niivõrt huvitava ja elava pildi, et nägid heljuvat võitlejate ridu Kreenholmi põllul...

Vaadati ka selle Saksa patarei asukohta, mille vapper, kuid teadmata ülem andis Kreenholmi lahingus 28. novembril 1918 meile unustamatut abi. (V. „Sõdur“ 6/7/8 — 1929).

Kulgu listuti laevale ja sõideti üles Narvajõe. Plüssa jõe sillal kindral A. Tõnisson ja kapten Eiland kandsid ette huvitavaid episoode võitlustest ida vastu selle silla piirkonnas enne Vabadussõda (XVI sajandil) ja Vabadussõjas.

Lahingväljadega tutvumine lõppes Kriušis, kus major J. Balder andis kokkuvõtliku ülevaate võitlustest Kriüši küla piirkonnas.

Lahkumine Kriushist.

Esimesele Vabadusristi päevale oli kogunud üle 150 venna, neist üle poole reservist. Koos olid reamehest ülemjuhatajani. Kokkutulnuid sidus Vabadussõja vaim, selle sõna parimas mõttes. Esimene Vabadusristi päev jääb

unustamatu mälestusena osavõtjate südamesse, kui ilusaim ja sõbralikum koosviibimine endistel võitlusväljadel. Et sarnased päevad veel korduksid, oli lahkumisel üldine soov. E.

Lipp Sõjakoolile.

Lipu üleandmine K. Ü. Õ. spordiplatsil 20. juunil 1929.

Lipu üleandmise puhul oli korraldatud paraad, millest osa võtsid kadettide kompaniid, Allohvitseride kool, Kehalise kasvatuskursus, Kõrgem sõjakool j. t. Paraadi juhatas Sõjakooli ülem kolonel V. Trossi.

Lipu, mille annetas Haridusliit Sõjakoolile, andis pidulikult üle riigivanem Hra A. Reil.

Lipu annetamise pidustustest võtsid külalistena osa Kindral J. Laidoner, Riigikogu esimees hra K. Einbund, Sõjaminister hra M. Juhkam, Sõjaministri abi Kindral P. Lill, Kaitsevägede staabi ülem Kindral J. Tõrvand, Tallinna garnisoni ülem Kindral J. Unt, KL ülem Kindral J. Roska, Prantsuse, Poola, Rootsi, N.-Vene sõjaväe esindajad ja teisi.

Lipu valmistamise oli võtnud oma peale Haridusliidult moodustatud daamide

komitee, millesse kuulusid proudad Tõnisson, Einbund, Reisik, Kuusik, Allman, Jonson ja Vestel. Kuigi daamide komiteele oli antud lipu valmistamiseks aega ainult üks nädal (rutati lipu annetamisega Rootsi Kuninga külaskäigu puhul), oli lipp valminud nägus ja rikkalik.

Lipu annetamisel peeti kõnesid, kui paraadil nii pärastisel koosviibimisel — Riigivanemalt hra Reilt, Riigikogu esimehelt K. Einbundilt, Kv. Ü. Õ. ülemalt Kindral G. Jonsonilt ja daamide komitee esindajailt.

Kõnede üldmotiivi väljendas kõige tihedatumaftl hra K. Einbund oma kõne kokkuvõttes „Vaim on kõik. Meil ei ole häbi seista suurte rahvaste keskel, sest meie vaim on samuti tugev kui suurtegi rahvastel...“

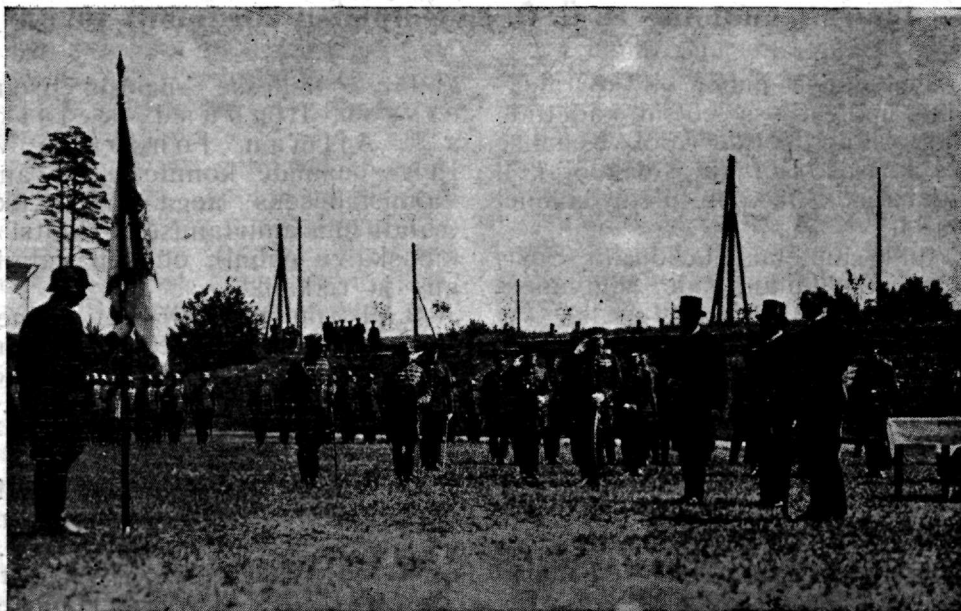
Riigivanem A. Rei annab lipu üle Sõjakooli ülemale kol. V. Trossile. Foto Akef.

Õhtul säras Tondi ilutulestikus. Kv. Ü. Õ. noorus pühitses aiapidu.

Kv. Ü. Õ. ülem oli lipu annetamise puhul avaldanud käsukirjas järgmise parafrafi:

Seltskondlik organisatsioon „Haridusliit“ annetab täna Sõjakoolile väeosa lipu.

3. aprillil 1919.a., keset Vabadussõja kibedamat heitlust ja revolutsiooni tagajärgede hävitavat korralagedust, tingitult olukorra väärarata vajadusest, rajati alus meie kaitseväe juhtide haridustemplile — Sõjakoolile. Mitte millegistki tuli ehitada hoone. Väelilnil kangelaslikult heitlev kaitsevägi vajas kiiresti täienduseks uusi juhte. Ülesseatud nõuded olid tõsised ja laulatuslikud. Püsiiva töö tagajärjel Sõjakool suutis toimida ülesannete kohaselt — juba algusest peale näitas õppetöö progressiivselt tõusvat joont. Juhid, kelle teadmised omandatud Sõjakoolis, on suutnud esineda väärilisel — valdav suund õppetöös on taotlenud õiget eesmärki. Meie tööd on väärselt hinnanud ka seltskond. Sihtidelt tüsedam ja kandvam osa meie seltskonnast — meie rahva vaimliste väärtuste arenemist taotlev koondis „Haridusliit“, annetades meile väeosa lipu, on sellega ära märkinud oma heatahtliku suhtumise meie tööle. Praegusel ajal pole mõeldav kaitseväe olemasolu üldse ja positiivne töö sõjateaduse levitamise alal eriti, ilma seltskonna moraalse toetuseta. Sellepärast annetatud lipp on keskoht, mille ümber meie üksmeelselt peame koonduma nii rasketel kui ka heledatel elangutel. Minevikust säilinud andmeid seades sõltuvusse olevikuga — võime vaadata tulevikku. Oleme teadlikud, et sihtide taotlemisel on alati olnud kibe võitlus, on valatud verd hävitatud väärtusi, kaotatud, aga ka kätte võidetud vabadusi. Nii on see ka praegusel ajajärgul. Pole põhjust oletada, et tulevikus teisiti saab olema. Sellepärast peame alati olema valvel ja vaimliselt värsked, et jõuda läbi takis-

Paraad lipu annetamisel.

Kindral J. Laidoner lõbb naela lipu vardasse.

Foto Akel.

tuste, pääseda edasi — vastu päikseküllasele tulevikule. Meiega on ja meid toetab meie töös kodumaa julgeoleku kaitset seltskond kogu oma tähelepanu, armastuse ja õnnistusega. See julgus-

tab, annab jõudu, sütitab tuld, ergutab vägitegudele, loob usku enda jõusse...

Lipu annetajatele loen oma kohuseks väljendada Sõjakooli ja enese kõige sügavamalt tänu.

Kaks uudist laskevõistluste alal.

O. Sternbeck.

I.

Juunikuu esimestel päevadel avas kaitseväge oma iga-aastase üleriikliste laskevõistluste rea noorteklasi võistlusega. See oli tänavu esimene kord, et võistlusele oma ette klassis toodi noored otsekohe noortekursuse lõpul, enne reamehe teenistuse algamist. Muutunud teenistustingimuste kohaselt olid need noored läbi käinud vaid neljakuulise õppuse. Tänavune karm talv oli sellestki neljast kuust kaks kuud peaaegu kõlbmataks teinud välisteks harjutusteks. Pea igalpool oli tööd raskelt takistanud gripitaud. Sellepärast tuli suure põnevusega vastu vaadata võistluste tulemustele. Kas suudab neljakuuline noortekursus, mis pealegi läbi viidud väga rasketes tingimustes, üldse panna nii kindla aluse relvakäsitamisele, et „viisakatest“ võistlustulemustest võib juttu olla? Kas saab näha keskmiseidki, eeskirja nõuetele parajasti vastavaid tulemusi? Kas suudavad noored kuigi palju

vastu panna „võistluspalavikule“, eriti üldiste kursusekatsete äreval ajal? Niisugused küsimused kerkisid tahtmatalt üles, kui võistluskohtunikud kohtadele laiali sõitsid.

Tingimused ei olnud hõlpsad. Kolmest põhiasendist laskmine, võrdne arv laskusid (5) igast asendist, 33,3 cm läbimõõduga „normaal-laud“, mida paljud laskurid isegi „kihvtisemaks“ peavad, kui 300 m normaalmärki, kõik see oli väga kõvaks katseks algajatele. Ainsaks hõlbustuseks oli asjaolu, et tänavu üldvõistlustest mitte kõik kohalolijad osa ei võtnud, vaid ainult 100 meest üksusest, üksuse ülema valiku järel.

Tugevamad üksused näitasid siiski, et ka lühikese noortekursuse jooksul ja niisugustes rasketes tingimustes, nagu möödunud karmil talvel täiesti võimalik on laskeosavusele kindlat alusmüüri rajada.

Viie esimese üksuse „noortesajad“

suutsid anda keskmised silmad, mis täiesti vastavad keskmise hea laskuri tasapinnale. Parimas üksuses andis tervelt 75 meest vähemalt 60 silma, mis täiesti vastab isegi laskespordi ühingute III klassi lõpukatse tulemustele. Järgmises üksuses oli tähendatud tasapinnale jõudnud 50 meest. Esimene individuaalkoht saavutati 115 silmaga (76,7% võimalikust), kuues individuaalkoht veel 99 silmaga (66% võimalikust). Tervelt 16 meest saavutasid 90 silma ja enam, omandades erilised võistlusakselbandid.

Need olid igatahes üllatavad tulemused. Nii tugevaid tulemusi ei ole meie senini näinud isegi ligi aasta õppusel olnud „B“ klassis.

Need tulemused näitavad, et meie praegusel noortekursusel täiesti võimalik on peaaegu tervele laskuritemassile anda nii kindel põhiettevalmistus, et laskurmassi üldine väljaarendamine keskmisteks headeks lahinglaskuriteks pärastise teenistuse ajal enam raskusi sünnitada ei tohiks.

Üle riigi andis umbes 12% teivest noortemassist (mitte ainult võistlustest osavõtjatest) niisugused tagajärjed, mis täiesti võimaldavad neid pärastise teenistuse jooksul välja arendada tõelisteks täpsusküttideks. Parimates üksustes oli niisuguseid noori 25—35% üldisest massist.

Muidugi ei puudunud ka nõrgavõitu üksused. Ning neis nõrgavõitu üksustes lonkab jällegi, nagu varemaltki, laskmine püsti ja põlvelt. Sel alal on meil üldse veel tegemist küllalt, enne kui meie täies ulatuses „maast lahti“ jõuame kerkida.

„Loorberite lõikajaks“ osutus 3. üksik pataljon. Oma 658 punktiga noorteklassi eest on ta üles seadnud nii kõva „normi“, et ta sügisel kõvaks prätendendiks kipub saama paljude rändauhindade peale. Loodame aga, et „A“ ja „B“ klassid teisteski üksustes ei maga ja lõplik võidulepääsimine just kõige hõlpsamaks tööks ei kujune. Muidu poleks ju võistlus enam võistlus.

II.

Teiseks uudiseks laskevõistluste alal oli kaitseliidu ja kaitseväge laskespordi harrastajate kohtamine 28. juunil. See oli tõsine põnev võistlus kahe üheväärilise vastase vahel, tugev närvideproov mõlemile poolele. 60 võistluslasku ja 18 proovilasku, millede äralaskmiseks ja näitamiseks tulejoonel tuli viibida ligi kuus tundi, ei ole just naljaasi. Ka ei olnud see „ko-

dune“, omavaheline võistlus, millistega meil juba küllalt harjunud ollakse. Siin kohtasid kaks eriorganisatsiooni, kel kummalgi oma au kaitsmine kõvasti südame peal oli. Ning see pani ka meestel närvid tõsiselt mängima, olgugi et kaugeltki esimest korda võistlusrajal ei oldud.

Kuivõrra tugev see „närvitsemine“ oli, sellest järgmised näited.

Kaitseväge meeskonna 20 paremat andsid eelproovil 26./VI 8340 silma. Võistlusel, 28./VI andis sama meeskond ainult 7407 silma, tervelt 933 silma vähem! Relvad olid samad, laskemoon sama, ka ilmastik ei olnud vähemalt raskematest asenditest laskmise ajal palju halvem. Närvid!

Kapten Haber kaitseväge meeskonnast laskis eelproovil 482 silma — võistlusel ainult 374 silma, tulles ainult 20-ndale kohale! N. a. o. Jaansoni tagajärg oli proovil 440 silma, võistlus andis 324 silma ja 39-nda koha.

Nii päästiski kaitseväge meeskond oma „professionaalide“ au vaid 19-silmalise ülekaaluga. Esimesed kaks individuaalkohta tuli aga loovutada kaitseliidu kangelatele; kaitseväge „vanameister“, kol. Siir pidi leppima kolmanda kohaga.

Üllatavalt suuri tulemusi võistlus ei annud. 428 silma ei ole veel meisterklassi tulemus, isegi siis mitte, kui talle sõjaväge püssi eest 5% paremust juurde anda. Ja terve rida tulemusi alla 360 silma (sportlase laskmise I klassi norm) ei ole ka just meeskondade erilise tugevuse tunnuseks. Siiski püsisid meeskondade keskmised silmad üle kuue (kaitsevael 6,17, kaitseliidul 6,16, nii et rääkida võib tasavägisest I klassi võistlusest.

Tasavägine ja põnev oli aga võistlus kogu aja. Ta käik on üksikute seeriade kaupa näidatud juuresolevatel tabelitel, kus toodud on kummagi meeskonna 20 parema hulka pääsenud laskuri tagajärjed.

Esimese seeriaga püsti asub kaitseliidu meeskond „vedama“. Teise seeria annab kaitseväge meeskond samuti kaitseliidu omast nõrgema. Kolmas ja neljas seeria on kaitsevael juba tunduvalt paremad, siiski on kaitseliidu meeskond püsti asendi pealt kokkuvõttes kaitseväge omast veel 15 silma ees. Individuaalselt on eesotsas kaitseliidu veltveebel Peetson, omades 137 silma kaitseväge veltveebli Reinvaldi 128 silma kõrval. Kol. Siiril on 126 silma.

Põlvelt laskmisel teevad kaitseliidu 20 paremat jällegi esimese seeriaga 63 silma

Kaitseväe ja kaitseliidu laskesportlaste vahelised võistlused 28. VI. 1929.
Kaitseväe koondusmeeskonna 20 parema laskuri tagajärjed.

Nr. Nr.	Aukraad, ees- ja perekonnanimi	Wäeosa	Saavuta- tud koht	P u n k t e															Kokku punkte
				P ü s t i					P ö l v e l t					L a m a d e s					
				I	II	III	IV	S	I	II	III	IV	S	I	II	III	IV	S	
1	Kol. ltn. Johannes Siir	Allohv. kool	3	27	31	30	38	126	28	35	32	28	123	47	44	41	34	166	415
2	Kapten Richard Aks	3. üks. patalj.	4	20	26	17	38	101	35	33	40	33	141	43	45	38	38	164	406
3	V. a. o. Johannes Lootsmann	1. soomr. rüg.	5	22	40	32	30	124	31	26	27	32	116	31	41	41	43	156	396
4	V. a. o. Johannes Kurrut	Sõjakool	8	16	19	24	28	87	33	33	37	37	140	43	43	39	39	164	391
5	V. a. o. Kristjan Kartau	Allohv. kool	12	15	28	27	34	104	18	39	36	44	137	38	39	33	33	143	384
6	Veltveebel Aleksander Reinvald	1. jal. rügem.	13	32	32	34	30	128	24	34	29	35	122	27	36	38	30	131	381
7	" Voldemar Ragul	3. üks. patalj.	15	25	19	29	38	111	32	36	27	30	125	39	34	38	33	144	380
7	N. a. o. Artur Limberg	Allohv. kool	16	34	24	17	29	104	24	32	29	31	116	35	40	44	41	160	380
9	N. ltn. Taavet Kiljako	3. üks. patalj.	17	20	31	28	31	110	27	22	40	29	118	46	39	34	32	151	379
10	Kapten Mart Haber	Allohv. kool	20	12	14	29	27	82	31	37	33	33	134	34	39	43	42	158	374
11	V. a. o. Johannes Vilberg	" "	21	20	18	31	29	98	28	32	19	36	115	45	41	37	36	159	372
12	V. a. o. Juhani Pilmann	6. üks. patalj.	22	33	29	24	27	113	13	34	33	33	113	36	35	42	31	144	370
13	Leitnant Gustav Padar	1. jalav. rüg.	23	17	27	24	25	93	27	29	41	37	134	37	36	31	38	142	369
14	Major August Reinhold	7. " "	25	20	14	26	28	88	26	38	39	32	135	35	30	39	38	142	365
15	Veltveebel Karl Sarapik	1. " "	27	11	23	25	23	82	17	32	33	28	110	42	42	40	43	167	359
16	V. a. o. Karl Kohv	9. üks. patalj.	28	16	21	31	13	81	26	40	34	22	122	41	34	40	41	156	359
17	N. ltn. Richard Aavik	1. jal. rügem.	29	19	7	23	19	68	36	31	42	18	127	40	44	37	43	164	359
18	V. a. o. Johannes Kivi	3. üks. patalj.	38	30	15	21	16	82	9	34	38	21	102	40	33	33	36	142	326
19	N. a. o. Villem Jaanson	Allohv. kool	39	19	18	32	25	94	12	31	25	26	94	24	35	38	39	136	324
20	Kapral Jaan Kruberg	4. üks. patalj.	40	16	22	31	23	92	26	20	28	17	91	34	38	34	29	135	318
				414	458	535	561	1968	503	648	662	602	2415	757	768	760	739	3024	7407

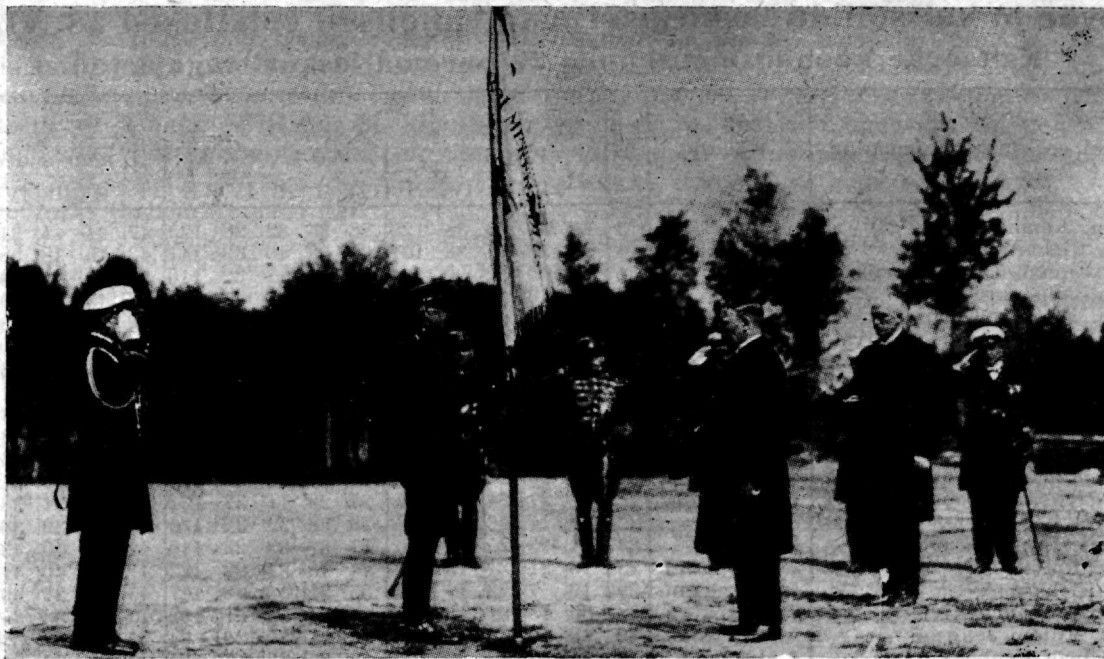
Kaitseliidu koondusmeeskonna 20 parema laskuri tagajärjed.

Nr. Nr.	Aukraad, ees- ja perekonnanimi	Wäeosa	Saavuta- tud koht	P u n k t e															Kokku punkte
				P ü s t i					P ö l v e l t					L a m a d e s					
				I	II	III	IV	S	I	II	III	IV	S	I	II	III	IV	S	
1	Maj. pealik Ernst Rull	Järva maleva	1	33	35	35	14	117	40	39	30	31	140	42	42	46	41	171	428
2	Veltveebel August Peetson	Võru "	2	38	19	42	38	137	30	42	33	38	143	31	41	30	36	138	418
3	Rühmapealik Aleksander Laun	Tallinna "	6	29	12	29	34	104	36	32	35	33	136	44	36	38	37	155	395
4	" Voldemar Tõevälja	Harju "	7	27	21	21	33	102	25	34	37	30	126	44	43	41	36	164	392
5	Instr. lipn. Nikolai Kütt	Narva "	9	33	30	34	20	117	20	27	36	34	117	38	39	37	42	156	390
6	Rühmapealik Hugo Tederson	Sakalam. "	10	34	29	31	24	118	19	31	29	44	123	36	32	36	44	148	389
7	" Aleksander Raavik	Tallinna "	11	34	30	32	27	123	24	25	22	26	97	45	36	41	44	166	386
8	" Eduard Kalekaur	Võru "	14	14	19	22	26	81	33	29	36	31	139	38	38	41	43	160	380
9	Instr. lipn. Heinrich Silberg	Tallinna "	18	27	16	19	29	91	22	35	36	34	127	41	44	30	46	161	379
10	Veltveebel Jaan Madisson	Võru "	19	20	38	21	14	93	45	32	31	34	142	41	34	23	41	139	374
11	Käskt. peal. Johannes Pürn	Järva "	24	12	26	35	23	96	30	29	30	30	119	40	34	37	41	152	367
12	Rühmapealik Johann Prommi	Narva "	26	24	16	26	29	95	24	19	33	35	111	39	30	39	47	155	361
13	" Tõnis Rosenberg	Pärnu "	30	30	23	14	13	80	25	27	34	26	112	39	41	40	40	160	352
14	Käskt. p. Richard Samarüütel	Võru "	31	18	21	21	26	86	31	28	31	29	119	36	35	37	33	141	346
15	Komp. pealik Villem Päären	Järva "	32	19	25	30	21	95	36	29	11	37	113	36	35	30	37	138	346
16	Malevlane Karl Mildeberg	Harju "	33	29	19	16	25	89	23	17	36	24	100	33	43	38	38	152	341
17	Rühmapealik Paul Kõrts	Tallinna "	34	25	30	23	28	106	26	16	26	34	102	20	33	40	39	132	340
18	Komp. pealik Aleksander Näripea	Pärnum. "	35	20	10	24	21	75	26	32	25	36	119	29	37	37	41	144	338
19	Õppepealik Julius Ennok	Võru "	36	15	18	23	27	83	28	23	25	26	102	42	34	38	37	151	336
20	Komp. pealik Julius Rull	Lääne "	37	22	32	23	18	95	23	33	26	30	112	28	30	38	27	123	330
				503	469	521	490	1983	566	589	602	642	2399	742	737	737	790	3006	7388

kaitseväe omadest rohkem. Näib, nagu kalduks võit lõplikult kaitseleidule. Siis aga teevad kaitsevälased kaks kõvasti ülekaaluvat seeriat, nii et ka viimane hea seeria enam kaitseleidu meeskonna seisukorda ei paranda. Põlvelt on kaitseväl 16 silma rohkem kui kaitseleidul. Põlvelt laskmise lõppedes on seega kaitseväl kokkuvõttes ühesilmaline ülekaal!

Individuaalselt püsib esikohal ikka Peetson, kel kahe asendi pealt kokku 280 silma on. Kolonel Siiril on 249 silma, maj. pealik Rullil 257 silma.

Nüüd läheb asi põnevaks. Kaitseleit on tugeva lamades laskmise poolest üldiselt tuntud, võit näib talle kindlustatud olevat. Kuid kolm esimest seeriat lamades toovad talle aina kaotusi. Kolmanda

Lipu annetamine Merekindluste Suuropi patareile 15. juunil 1929.

seeria lõppedes on kaitseväge 20 paremat kaitseliidu omadest 70 silma ees. Ka individuaalsest on seisukord põnev. Kol. Siiril on käes 381 silma, kaitseliidu veltveebel Peetsonil 382 silma, kaitseliidu Järva maleva majanduspealik Rullil 387 silma.

Viimase seeria ajal tõuseb tuul. Mitte just kõva, siiski aga küllalt tugev selleks, et vihku paari ringivahe võrra paigast ära nihutada. Kaitseväge mehed on muidu küllalt agarad oma sihikuid kruvima, siin ei julge nad seda aga millegipärast teha. Tagajärg on 51 silma kaotus viimase seeria pealt ja juba tuntud lõputulemused.

*

Mida andis meile see võistlus?

Kõige esmalt andis ettevalmistus selleks võistluseks meile väga suure hulga kindlaid I klassi laskureid, kes laskeõpetajatenä tulevikus palju vähema ajakuluga ja vaevaga palju suuremaid tagajärgi suudavad saavutada, kui seda senised keskpärased õppejõud on teha suutnud.

See ei käi mitte ainult võistlusest osavõtjate kohta. Harjutustest võttis osa mitu korda suurem laskurite mass, ja ka need ei olnud kaugeltki nõrgad laskurid, kes meeskonnast eelatsel välja jäid.

Selle ettevalmistuse tulemused annavad end lähemas tulevikus laskeõpetuse edu suhtes tingimata tunda — niihästi kaitseväs kui ka kaitseliidus.

See võistlus nõudis erilist relvastust. Ka sel alal tegime ära hiiglasuure katsetöö, mis väga häid tagajärgi andis. Neist tagajärgedest on aga veel varajane avalikult rääkida.

Teiselt poolt näitasid aga selle võistluse kava ja tulemused, et meil veel ei kaitseliidus ega ka kaitseväs ei leidu laskureid, kes meie rahvusvärve võiksid kaitsta suurtel rahvusvahelistel konkurrentsidel. Kõige esmalt puuduvad meie laskuritel raudsed närvid. Võistluspalavik on meie üle veel peremees.

Et aga sellest pahest lahti saada, on vaja rohkem niisuguseid põnevaid võistlusi, nagu seda möödunud võistlus oli. Mida rohkem kohtavad meie parimad laskurid kaitseväsist ja kaitseliidust võistlusrajal, seda kõrgemale tõuseb meie laskurite tasapind heade laskeõpetajate juurde-tuleku läbi ja seda lähemale jõuab ka aeg, kus meie ka laskespordi alal oma värve väljaspool edukalt kaitsta suudame. Head materjali on meil selleks küllalt.

Prof. Amandus Adamson †

26. juunil s. a. sulges omad silmad igavele unele omas kodulinna Paldiskis Eesti suurimaid kunstnikke professor ja akadeemik Amandus Adamson. 30. juunil hulga rahva saatel viljaka töömehe maine põrm sängitati viimsele puhkepaigale Pärnu karnisoni kalmistule kadunu enese poolt loodud Vabadussõjas langenud kangelaste ausamba juure.

Üles kasvanud suures vaesuses ja puuduses on Adamson juba maast-madalast asunud võitlusse eluraskustega oma eluülespidamise muretsemiseks. Ei naeratanud temale õnn, vaid raskused võitis Adamson eestlasele omase visa energiaga ja ebatavalikult tugeva tahtejõu abil, raiudes omale tee maailma — nõutama tunnustust oma suurele andekusele. 10-dast eluaastast kuni viimse hingetõmbeni, mil ta pidi varsti saama 75-aastaseks, s. o. ligi 65 aastat, töötas väsimatult meie kunstnikkude patriarknikerduse ja skulptuuri alal ja saavutas kuulsuse ja kõrge tunnustamise terves maailmas. Professor Adamson jäädvustas oma loomingu pronksis, marmoris, puus ja graniidis.

Professor Adamsoni okkalist eluteed ruumipuudusel siin ei ole võimalik lähemalt kirjeldada. Sündis 31. oktoobril 1855. a. Paldiskis. Tema isa, olles meremeheks, sattus Ameerika kodusõtta, kus tõusis kolonelik ja jäi jäljetult kadunuks. Perekond, jäädes ülespidajata, sattus aineliselt raskesse seisukorda, ja eriti tulevane kunstnik sai kibedasti tunda raskusi, mis esinevad vaeselapse eluteel. Kunstilise erihariduse sai Adamson Peterburi kunstide-akadeemias. Töötas silmapaistvate tagajärgedega Venemaal — Peterburis (kus tema oli ka vastavate õppeasutiste õppejõuks), Prantsusmaal — Pariisis, Itaalias — Garraras ja oma kodulinna Paldiskis. Tema poolt loodud rikkalikust monumentaalteoste hulgast asuvad Eesti pinnal: tormis hukkunud sõjalaeva „Russalka” mälestussammas Tallinnas (ehitatud 1899—1902. a.), altarigrupp Pauluse kirikus Tartus (1922. a.), ausammas lauluisa Dr. Fr. R. Kreutzwaldile Võrus (1928. a.) ja ausam-

mas Lydia Koidulale Pärnus (mis avati alles paar nädalat enne autori surma). Peale selle leidub mitmel pool kalmistutei hauasambaid.

Millega on prof. Adamsoni nimi eriti ligidalt seotud meie kaitsevääga, see on — Eesti Vabadussõja väliste mälestuste suurejooneline jäädvustamine. Adamson on loonud terve rea monumentaalseid au-

Prof. Amandus Adamson.

sambaid Vabadussõjas langenud kangelastele. Need on püstitatud: Pärnus — 1922. aastal, Rakveres — 1925. a., Valgas — 1925. a., Narva-Jõesuus — 1926. a., Viljandis — 1926. a., Suure-Jaanis — 1926. a., Kuresaares — 1927. a., Tallinnas (Tondil) — 1928. a. ja Tartus — on alles püstitamisel.

Vastavalt kadunu soovile maeti tema põrm langenute ausamba juure Pärnus (ausamba kujudegrupis leiduvad lapsed on autor modellinud oma laste järele). Pärgi asetasis ja mälestasid kadunut südamlikkude järelehuüetega E. ü. s. „Põhjala” nimel riigisekretär Terras, haridusministriumi nimel min. abi F. Mikkelsaar,

Professor A. Adamsoni matus Pärnus 30. juunil 1929.

Õpetaja Grünberg peab matusetalitust.

Eesti kirjanduse seltsi nimel H. Kuusner, kunstikooli „Pallase“ nimel dir. A. Vabbe, Pärnu garnisoni kaitseväelaste ja langevate ausamba komitee nimel kaitseväe ringkonna ülem major J. Pulma, peale selle kirjand.-kunsti sihtkapitali valitsu-

selt, kunstnikkude liidult, Talunna muuseumilt, Paldiski ja Pärnu linnadelt, L. Koidula ausamba toimkonnalt j. m. t.

Olgu kerge kodumaa muld suurele töömehele ja andekale isamaa pojale!

H. T-la.

Suusk-jalgratturite väljaõpetamise alalt.

Taktikaline väljaõpetamine jalgratastel.

Teatavasti on suuskjalgratturid harilikud jalaväelased, kelledele jalgrattad on ainult kiire liikumise abinõuks. Selle põhimõtte kohaselt nende ettevalmistamine peab sündima samuti kui jalaväes, erinedes sellest nii palju, kui see on tingitud jalgratta kasutamisest liikumise vahendina.

Sellele vastavalt jaguneb suuskjalgratturite taktikaline ettevalmistamine kahte ossa; neist esimene — üldosa — teostatakse vastavate jalaväe eeskirjade ning õppekavade alusel, kuna teine — eriosa, mis on seotud jalgratta tarvitamisega liikumiseks, tuleb viia läbi erijuhendite järgi.

Jalgratas on kaalult raske ja kogult suur, seepärast normaalselt ei või teda kasutada liikumiseks lahinguväljal ega

saa võtta kaasa võitlusse, kus ta oleks sõitjale suureks takistuseks maastiku kasutamisel ja liikumisel, eriti vastase mõjuvõime piirkonnas.

Sõega s.-jalgratturid üldiselt kasutavad jalgrattaid lähemisel vastasele, kuid astuvad lahingusse ja võitlevad jalastatult, nagu harilikud jalaväelased.

Need põhimõtted lubavad tõmmata kindlad piirid s.-jalgratturite erialalisele taktikalisele väljaõppele jalgratastel. See peab andma õpilastele teadmisi, oskusi ning harjumusi:

- varjatud liikumiseks jalgratastel, kiireks jalastumiseks, rataste järeletoomiseks, sadulasse istumiseks ja edasiliikumiseks, tegutsedes individuaalselt ja kollektiivselt;
- luure-, julgustuse- ja mitmesuguste

katteülesannete täitmiseks liikumisega jalgratastel.

S.-jalgratturite taktikaline väljaõpe ratastel jaguneb kaheks osaks:

- individuaalne väljaõpe;
- kollektiivne väljaõpe.

Individuaalse väljaõppe eesmärgiks on anda sõdurile kõik need teadmised ja oskused, mida ta s.-jalgratturina vajab lahingus. Selle osa käsitlemisel tuleb rõhutada ning veenda, et **liikumise kiirus on s.-jalgratturi tähtsamaks lahingomaduseks**, sest et see vastasega kokkupuutumisel aitab saavutada ootamatust, mis on kindlamaks edu pandiks lahingus. Seejärel s.-jalgrattur peab oskama meisterlikult käsitada jalgratast mitmesugustes maastiku, ilmastiku, päevaaja ja teistes lahingulukorras ettetulevates sõidutingimustes.

Luurel ja julgestusel tuleb s.-jalgratturil tihti teostada väikeste gruppide koosseisus või koguni iseseisvalt, piilurina, sidevaatlejana või pioneerina. Selleks tuleb teda õpetada liikuma varjudes tee ääres leiduvate puude, põõsaste, aedade ja majadega, sõidu ajal vaatlema ümbruskonna maastikku, pidama sidet, vastu võtma ning edasi andma mitmesuguseid leppemärke ja suutma orienteeruda mitmesugustel teedel käskude ja teadaannete kättetoimetamisel.

Tarbekorral peab ta suutma kiiresti jalastuda, ratta moondada ja uuesti sadulasse istuda edasiliikumiseks. Lõpuks s.-jalgratturil peavad olema individuaalsed algteadmised mõnede lihtsamate purustamistöde alal, mis tuleb läbi viia mitmesuguste katteülesannete täitmisel.

Individuaalne väljaõpe tuleb teostada peamiselt s.-jalgratturite treenerimisega üksikult või väikeste gruppide koosseisus mitmesugustes olukorra, maastiku ja ilmastiku tingimustes.

Kollektiivse väljaõppe eesmärgiks on individuaalsel väljaõppel omandatud teadmiste ja oskuste rakendamine tööle täpselt, kiireks ja teadlikuks koostöötamiseks, jao, rühma jne. koosseisus kogumistel ning liikumistel rivis, rännakul, ja lahingülesannete täitmisel, mis oma iseloomult nõuavad suurt liikumise kiirust ning tulevad seepärast lahendada jalgratastel.

Kõik sarnased ülesanded võivad lõppeda lahinguga, kuhu s.-jalgrattur reeglina peab astuma jalastatult. Siit omandab tähtsuse küsimus, millal, kus kohas ja kuidas ette võtta ja lastumist lahing-

gusse astumiseks ja kuhu jätta rattad, et neid võiks tarbekorral hõlpsasti ja kiiresti kätte saada.

Eeltoodu kohaselt kollektiivne väljaõpe käsitleb s.-jalgratturi ettevalmistamist luure-, julgestuse- ja mitmesuguste katteülesannete täitmiseks ning lõpuks jalastumist lahingusse astumiseks.

Luuret teostavad s.-jalgratturid iseseisvalt või koos teiste väelikeidega. See sünnib üldjoontes sarnaselt jala- ja ratsaväe tegevusele, kui välja arvata mõningad lahkuminevad võtted, mis on tingitud s.-jalgratturite kui lahingjõu eriomadustest. Nendest eriomadustest luurel mängib tähtsat osa rippuvus teedevõrgust ja sellest, kas maastik on lahtine või kinnine.

Väljaspool teid jalgrattur harilikult ei saa kasutada liikumiseks ratast ning seepärast tema edasijõudmine maastikul keskmiselt ei ületa palju vastavaid jala- ja ratsaväe saavutusi. Et siiski luurel oleks võimalik täielikumalt ära kasutada liikumise kiirust — tuleb iseseisval teotsemisel need luure organid, mis harilikult liiguvad üle maastiku, suunida teid mööda. Sealjuures tuleb rahuldada maastiku vaatlemisega nii palju kui seda saab teostada sõites rattal teel.

Seega jalgratastel teotseva piilkonna või luurpatrulli tegevus võiks sündida umbes järgmise skeemi kohaselt.

Piilkonna südamik liigub teed mööda kolonnis ühekaupa hariliikkudel, või, kui tarvis, suurendatud distantsidel; umbes 300—400 m südamiku ees sõidavad hani-reas 3 piilurit distantsidel, mis võimaldavad pidada omavahel silmasidet; nende ülesandeks on vaadelda maastikku ees, kuna mõlemal pool teed seda teeb piilkonna südamik.

Kui liikumisel tuleb ette teine tee, mis viib kõrvale pealiikumisteelt, siis keskmine piilur sõidab seda teed mööda maastiku vaatlemiseks ja viimane piilur peatub teeristil. Olukorra selgudes ning edasi liikudes peasuunas asub keskmine piilur viimase kohale.

Kui peateelt pööravad teed mõlemale poole, siis keskmine ja viimane piilur pööravad neid teid mööda kõrvale. Piilkonna südamiku möödudes nad ühinevad selle sabaga, nende asemele aga saadetakse ette uued mehed.

Muidu teotsevad jalgratturid luure ülesannete täitmisel, nagu eelpool tähendatud, sarnaselt jala- ja ratsaväele. Seal-

juures peab alati meelestama, et head silmad, kõrvad ja ratta kiiruse otstarbekohane kasutamine on luurel enamjaolt väärtuslikumateks abinõudeks kui relvad.

Jalgratturite tähtsamaid negatiivseid lahingomadusi luurel — rippuvus teedevõrgust — väheneb märksa koostöötamisel ratsaväega; kes võtab oma peale maastiku läbivaatamise väljaspool teid. Seega need kaks väeliiki täiendavad üksteist ning moodustavad ühe terviku, kes võib edukalt ja kiiresti täita luureülesandeid ka siis, kui tuleks teotseda tulle.

Julgestusel nii lahingus, liikumisel kui puhkel toimivad s.-jalgratturid üldiste, teiste väeliikide kohta maksimate põhimõtete järgi, erinedes ainult suuremate distantsidega julgestusosade vahel ja mõningate omapäraste võtetega, mis nagu luurelgi on tingitud jalgratturüksuste lahingomadustest.

Neid erinevaid võtteid tuleb kasutada peamiselt siis, kui s.-jalgratturid täidavad julgestusülesandeid ilma ratsaväe abita, nii kui see sünnib liikudes iseseisvalt või jalaväe julgestamisel. Sarnasel juhul tuleb jalgratturitel võtta oma peale ka maastiku läbivaatamine väljaspool kolonni liikumisteed, mida saab edukalt teha ainult siis, kui leidub pealiikumisteele küllaldane arv paralleelteid ning maastik on lahtine ja vaadeldav teelt.

Üldiselt teotsevad rännakkolooni eelkaitse osad samuti kui luurel; külgkaitse osade suhtes tuleb tarvitada teist meetodi.

Näitena see võiks sündida järgmiselt: Eelsalga järele liigub eriline tõkkesalk ohvitseri või vilunud allohvitseri juhatusel ülesandega — saata välja piilkondi või piilureid kõrvalteede läbivaatamiseks nii viisi, et eelväe ning eelkaitse osade liikumine ei saaks aeglastatud või takistatud. Piilurid sõidavad tõkkesalga ülema poolt antud teid mööda pealiikumisteele kõrvale paremale ja vasakule, et asuda määratud punktis valvele kuni kolonn on möödunud; pärast seda nad ühinevad kolooni sabaga.

Kui leiduvad pealiikumisteele paralleelteed, sõidavad piilurid neid teid mööda, moodustades liikuva kolooni külgkaitse. Viimane julgestusviis on parem selle poolest, et ta nõuab vähem jõude.

Missugust nimetatud viisidest tarvitada, see oleneb olukorrast. kõige pealt aga maastikust ja teedest. Kui paralleelteed

puuduvad ja maastik on kinnine ning ei luba vaadelda ümbrust, on soovitav s.-jalgratturüksuse liikudes iseseisvalt, rännakkolonn järgustada sügavusse. See kindlustab suurel määral kolooni ootamatuse eest, sest juhul, kui üks osa kolonni satuks vastase löökide alla, on võimalik teisi osi kiiresti koondada soovitasse punkti, vastase tiiva haaramiseks või temale seljataha väljajõudmiseks.

Kui s.-jalgratturid julgestavad ühes ratsaväega, teotsevad nad samaselt kui luurel, s. o. s.-jalgratturid teid mööda ja ratsavägi väljaspool teid.

Asumisel kohal kasutatakse s.-jalgrattureid julgestamiseks ainult siis, kui nad teotsevad iseseisvate üksustena või ühes ratsaväega. Antuna jalaväe juure neist võib moodustada liikuva varu julgestusosade toetamiseks, tarbekorral ka sideks või lähedamaa luureks. Tegelikku julgestust nad täidavad ajutiselt nii kaua kui see on korraldatud jalaväe poolt.

Kattel teotsevad s.-jalgratturid üldiselt samuti kui jala- ja ratsavägi. Väljaõppel on soovitav eriliselt harjutada katteülesannete täitmist lahingu katkestamisel. Siin tuleb eriliselt arvestada jalgratturite rippuvusega oma rassistest ja sõiduks kõlblikkudest teedest.

Kattteks määratud jalgratturüksus on soovitav jaotada vähemalt kahte ossa, mis asuvad positsioonile üksteise seljataha nii, et esimese vastasele lähemal asuva osa jalgrattad oleksid teise osa poolt sisse võetud positsiooni taga ning selle kaitse all.

Esimene osa, lahkudes vastase surve all positsioonilt, liigub läbi teise osa asetuse oma uue positsiooni sissevõtmiseks; teise osa rattad viiakse selle positsiooni taha. Nii sünnib taandumine hüpetena nii kaua kui kaetavad väeosad on lahkunud lahingust või antakse uued ülesanded.

Jalastumise või sadulasse istumise ajal on s.-jalgratturid kõige vähem valmis tegevuseks. Seepärast omab erilise tähtsuse jalastumiskõrvalik, selle operatsiooni kiire läbiviimine ja jalastumise viis.

Lähenedes vastasele enne lahingusse astumist sõidab üksuse ülem harilikult kaugel kolooni ees isikliku luure toimetamiseks. Selle tulemusena määrab ta kindlaks lähetealuse lahingusse astumiseks otsustab, missuguseid ümbruskonnas leiduvaid teid saab kasutada hargne-

miseks ning vastavalt sellele märgib ära jalastumise kohta.

Selle kohta valik oleneb taktikalisest olukorrast: ta on ligemal lähtealusele kui võib ette näha vastase jälitamist ja jääb kaugemale, kui on oodata tõsisemat vastupanu vaenlase poolt. Tuleb siiski hoiduda jalastumiskohtade valimisest liiga lähedale võitlusjoonele või viia see üle-määra kaugemale: sarnasel juhul võib ta sattuda vastase vahetute löökide alla või viimasel juhul — rataste kättesaamine oleks raskendatud, kui lahingolukorras selleks peaks tulema tarvidus. Peab tähendama, et siis, kui, näiteks, jalavägi lahingu katkestamisel võib valida liikumise suuna olukorra järele, on s.-jalgratturite lahkumine lahingust märksa raskem läbi viia, sest nad võivad liikuda ainult üht teed — oma rataste juure.

Sellest tuleb järeldada, et jalastumise koht peaks vastama järgmistele tingimustele:

- ta peab asuma nii lähedal kallale-tungi lähtealusest, kui seda võimaldab ülesanne, maastik ja vastase tegevus;
- olema varjatud vastase vaatluse ning tule eest;
- lubama läheneda jalgratastel võimalikult suure kiirusega ja varjatult vaenlase vaatlusele.

Jalastumine sünnib kogu või osa meeskonnast jalastatult lahingusse saatmisega.

Esimesel juhul teine, neljas, kuues (pataljoni) jne. rühmad liiguvad vastava komando järele edasi eelmiste rühmade kõrvale. kusiures jalastumine sünnib mõlemale poole teed peale kolonni koon-damist kolonni alge suunas. Rataste juure jäetakse mehhaanikud ja iga kompanii peale 3—4 meest allohvitseri juhatusel. Viimaste ülesandeks on korralda-da sidet, lahingusse astunud meeskonna varustamine laskemoonaga, haavatute edasisaatmine jne.: samal ajal mehhaani-kud toimetavad rataste ülevaatust. Seda viisi tarvitatakse kaitsel ja teiste ülesan-nete täitmisel, kus ei ole ette näha edasi-liikumist lahinguga.

Jalastumisel osa meestega jalastub vastava leppemärgi järele üks viirgudest

(kolonnis kahekaupa), s. o. rühmas kaks jagu, andes oma rattad üle teise viiru meestele. Need viimased moodustavad endast varu ja saavad ülesandeks rattad lahingusse läinud meestele järele toime-tada, nii pea kui olukord seda peaks nõudma. Seda jalastumisviisi on kohane kasutada siis, kui jalastumine viiakse läbi kaugel kallaletungi lähtealusest, nii kui see harilikult tuleb ette mitmesuguste haaramiste läbiviimisel väljaspool teid või pealerõhumisel taanduvale vastasele.

Jalastumisel pannakse rattad tee lähedale lapiti maha, või asetatakse tee kõrvale kraavi esirattaga suunas, kuhu on kavatsetud järgmine liikumine. Reegli-na tuleb rattad moondata. Kogu tege-vus jalastumisel ja hargnemisel peab sündima kiiresti, et mitte aega kaotada lahingusse astumisel.

Rataste edasitoimetamine on tähtsa-maid küsimusi, eriti siis, kui on jalastunud ja lahingusse astunud kogu üksus. Kui sarnasel juhul kerkiks tarvidus rataste järeletoomiseks, siis tuleks selleks eral-dada lahingust teatud allüksus, kes pä-rast ülesande täitmist moodustaks võit-leva üksuse varu. Kui võimalik, on soov-itav rataste edasiviimiseks kasutada venautosid.

Üksikud s.-jalgratturid ja väiksemad grupid (piilurid, piilkonnad) hoiavad rat-tad alati oma läheduses, et neid võiks tarbekorral kiiresti ja hõlpsasti kätte saada.

Artikli kirjutamisel on kasutatud järg-misi allikaid: Cyclist training (Inglise), lhk. 92—126. Ausbildungsvorschrift für Radfahrbataillone (Austria), lhk. 9 ja 10. Règlement d'exercices pour les Unités de Bersagliers-Cyclistes, lhk. 43—50. Dienst-vorschriften für die Radfahrer (Helveet-sia), lhk. 104—122. R. Theiss u. O. Re-gele. Die Radfahrtruppe, lhk. 74—81. Brig. kindr. A. G. Seymour. Cavalery and Cyclists in cooperation. Oberstleutn. v. Coehenhausen. Die Truppenführung. Capitaine Gérard. Conséquences tacti-ques de la création de l'Infanterie Cyc-liste, lhk. 80—114. A. H. Trapmann. Cyclists in action, lhk. 88—96. Capitaine Basse. Des unités cyclistes, lhk. 908—910.

V. K.

Uued tingimused Poola kõrgemasse sõjakooli astumiseks.

Senine Kõrgemasse Sõjakooli sisseastumise kord, kus kandidaat pidi sooritama 2 katset — eel- ja lõpu katse — on muudetud. Sisseastumise katseid Kõrgemasse Sõjakooli ei ole enam üldse, vaid katsete asemel kandidaadid teevad läbi 2-kuulise eelkursuse n. n. katsekursuse, mille kestvusel toimetataksegi õpilaste valik Kõrgemasse Sõjakooli.

See reform on ette võetud selleks, et võimaldada K. S. K. pääseda ka vanemais aastates rivi- ja lahingohvitseridel, kellele üldainete õppimine eelkatseteks oleks üleliigne, samuti ei taheta K. S. K.-i sisse võtta rivi ohvitseri täiesti valikuta, ainult ülemuse soovitusel põhjal.

Uute sisseastu tingimuste järele katsekursusele (2-kuuline) võetakse vastu ohvitseri kõikidest väeliikidest leitnandist majori auastmeni (ja 1929./1931. aasta kursusele erandina ka kolonelleitnante) 27—36 eluaastas.

Kandidaatidelt katsekursusele nõutakse: 6-aastast ohvitseri teenistuse tsensi, nendest 2 aastat rahu ajal ja kõige vähem 6 kuud sõja ajal (1918.—1920. a. sõjas) kompanii (kdo) või kõrgema üksuse ülema kohal. Eesõigus antakse neile ohvitseridele, kes omavad lahingaumärke — „Virtuti Militari“ või risti vahvuse eest (Krest Valetshnih).

Üldise valiku katsekursusele toimib Peastaabi Ülemalt määratud erikomisjon, kes vaatab läbi andmed ja dokumendid, mis väeosadest saadetud kandidaatide kohta. Alates 1930./1932. a. K. S. K. kursusest Peastaabi Ülem määrab kindlaks vakansside arvu katsekursusele nende ohvitseride suhtes, kes ei ole võtnud osa sõjast.

Lõpulik vastuvõtu komisjon katsekursusele koosneb Kõrgema Sõjakooli Ülemast, tema abist õppealal (teaduslik direktor) ja ohvitseridest Peastaabi ülema nimetusel.

Üldse võetakse vastu katsekursusele 120 ohvitseri.

Enne sisseastumist katsekursusele õpilased sooritavad 3-kuulise staashi mitmesugustes väeliikides.

Katsekursuse eesmärgiks on tema keskes kindlaks teha Kõrgema Sõjakooli sisseastuda soovijate iseloom, üldine areng ja vaimuanded, andes ühtlasi kandidaatidele lühikese ettevalmistuse õppetöök Kõrgemas Sõjakoolis.

Katsekursuse eeskava on üldjoontes järgmine:

- 1) Väeliikide taktikast tutvustatakse kandidaati põhjalikumalt selle väeliigi taktikaga, millesse ta kuulub oma senise teenistuskoha järele.
- 2) Üldtaktikast — tutvunemine eeskirjadega ja ülesande lahendamine segasalga (mitmest väeliigist koosneva üksuse) piirides.
- 3) Üldteadmised: tutvunemine Poola ja ta naabrite majanduslise ja poliitilise geograafiaga, poliitiline majandusteadus, Poola sõjaline ja poliitiline ajalugu, alates Saksi kuningliku suguvõsa valitsuse aja järgust.
- 4) Topograafia — kaartide tundmine ja lugemine.
- 5) Sõja ajalugu — 1800. a. sõjakäik ja Poola-Vene sõda 1830/31.
- 6) Fortifikatsioon — välikindlustustööde alused jalaväe pataljoni piirides.
- 7) Keeled: Prantsusekeele tundmine.
- 8) Ratsasõit.

Töö meetod katsekursusel on niisugune, mis võimaldab õpilastel omi teadmisi väljendada kirjalikult ja suusõnaliselt.

Katsekursuse lõppedes Peastaabi ülem saadud andmete põhjal nimetab kandidaadid Kõrgemasse Sõjakooli temalt eneselt kindlaksmääratud vakansside piirides.

P. Z.

S. S. S. R. sõjaväeteenistuse seadus

8. augustist 1928. a.

Riigi kaitsmine on kõigi S. S. S. R. kodanikkude kohustuseks. Riigi kaitsmist relvaga teostavad ainult rahva töötavad kihid. Mittetöötavad kodanikud kasutatakse riigi kaitseks muudel viisidel.

Relvastatud töötavate kodanikkude organisatsioon moodustab S. S. S. R. liidu Töölise ja Talupoegade punase armee.

Töötavate kodanikkude sõjaliselt õpetamiseks ja punase armee komplekteerimiseks pannakse maksma üldine sunduslik sõjaväeteenistuskohustus töötavate meeskodanikkude suhtes, mis koosneb ennesõjaväeteenistuslikust ettevalmistusest, tegelikust sõjaväeteenistusest ja reservist.

Tegelikust sõjaväeteenistuses viibivad nimetatakse sõjaväelasteks ja nad kannavad au nimetust — punaväelased.

Kogu sõjavägi ja reserv jaotatakse reames- ja juhtivaks koosseisuks. Juhtiv koosseis jaguneb nooremateks, keskmisteks, vanemateks ja kõrgemateks juhtideks.

Ennesõjaväeteenistuslik ettevalmistus algab 19 aasta vanuselt ja teostatakse 2 aasta kestel.

Ennesõjaväeteenistulise noorsoo sõjaväeliste õppuste eesmärgiks on töötava noorsoo sõjaline, sõjapolitiline ja kehaline ettevalmistamine.

Õppuste üldine kestvus on kaks õppekuud. Noorsoole sõjaliste õppuste puhul mingisuguseid eesõigusi perekondlistel põhjustel ei anta.

Kõrgemates õppeasutustes ja tehnikumides õppijatele töölisele korraldatakse kõrgem enneteenistuslik ettevalmistus, mis koosneb 180 õppetundi kestvast teoreetilisest kursusest ja kahekuulisest suvisest praktikast. Teoreetilise kursuse peavad läbi võtma kõik kõrgemate õppeasutuste õpilased, vaatamata nende kõlbulikkusele ehk mitte kõlbulikkusele sõjaväeteenistuseks, — kuna suvisest praktikast võtavad osa ainult sõjaväeteenistuseks kõlbulikud. Kõlbulikud rivi teenistuseks võtavad osa õppustest laagrites, kuna rivotud viibivad suviste õppuste ajal sõjaväe asutustes ja ettevõtetes.

Tegelikuväe või reservi keskmiste, vanemate ja kõrgemate juhtide hulka kuuluvad isikud ei käi ennesõjaväelise ettevalmistuse alla, neid võidakse kasutada samal instruktoritena.

Reamehed ja nooremad juhid, kes õpi-

vad kõrgemates õppeasutustes, teevad läbi ainult teoreetilise kursuse kõrgemast ennesõjaväelise ettevalmistusest. Pärast seda võidakse neid katsetega arvata keskmiste juhtide hulka.

Kõrgema haridusega kodanikkudest, kes läbi läinud kõrgema ennesõjaväelise ettevalmistuse, valmistatakse ette nende tegeliku teenistuse kestusel reserv keskmise liigi juhte.

Tegelikku sõjaväeteenistusesse astub kodanik selle aasta kestel, mille 1. jaanuariks tema saab 21 aastat vanaks. Sund-aeg tegelikus sõjaväeteenistuses kestab 5 aastat.

Tegelik teenistus reameskoosseisule möödub kas punase armee kaadri väeosades või territoriaal väeosade vahelduvas koosseisus või väljaspool sõjaväge.

Tegelik teenistus kaadri väeosades koosneb alalisest teenistusest väeosades ja pikaajalisest puhkusest.

Tegelik teenistuse kestvus kaadri väeosades on:

- a) mereväes 3—4 a. väeosades ja 1—2 aastat pikaajalisel puhkusel,
- b) kõigis teistes väeliikides — 2 aastat väeosades ja 3 aastat pikaajalisel puhkusel.

Seal juures on sõja- ja merekomissaridel õigus punaväelaste teenistuse aega väeosades lühendada ja pikendada.

Tegelik teenistus territoriaal väeosade vahelduvas koosseisus koosneb õppeperioodidest ja puhkustest õppuste vaheajadel.

Tegelik teenistus territoriaal väeosade vahelduvas koosseisus teostub järgmiselt:

- a) esimese aasta jooksul kestab õppus kolm kuud;
- b) järgneva nelja aasta jooksul kutsutakse teenistuskohustuslikud õppustele:

1) laskur- ja suurtükiväe territoriaal osades ja diviisi asutustes — üldise kestvusega 5 kuud, seal juures iga aasta mitte kauemaks kui 2 kuud,

2) ratsa territoriaal osades — üldise kestvusega 8 kuud ja iga aasta mitte kauemaks kui 2 kuud,

3) eriväeliikides — üldise kestvusega 6 kuud ja iga aasta mitte kauemaks kui 2 kuud;

c) peale selle võidakse territoriaal väeosade vahelduvat koosseisu igal aastal õppuste vaheaegadel kutsuda lühiajalistele õppustele nende elukohtades, kestvusega 7 päeva aastas;

d) kogu ülejääva aja tegeliku teenistuse aastatest viibivad territoriaal väeosade vahelduvasse koosseisu kuuluvad sõjaväelased pikaajalisel puhkusel, kuid väeosade ülemad võivad neile määrata täita igal ajal üksikuid sõjaväelisi ülesandeid, seal juures neid tööga elukoha juurest mitte eemale kiskudes.

Tegelik teenistus väljaspool sõjaväge koosneb perioodilistest õppustest ja puhkustest nende vaheaegadel.

Tegelik teenistus väljaspool sõjaväge teostatakse perioodilistel õppustel, mille üldine kestvus kogu teenistuse aja kohta on 6 kuud ja iga aasta mitte kauem kui 2 kuud. Perioodilised õppused korraldatakse selleks määratud õppepunktides või punaväe kaadri väeosades. Õppuste vaheaegadel loetakse need punaväelased pikaajalisel puhkusel olejateks.

Sõjakomissariaadil on õigus alalises väes teenijaid viia üle teenistusesse territoriaal väeosade vahelduvasse koosseisu ja väljaspool sõjaväge õpetatavate liiki. Samad õigused on temal territoriaal väeosadest väljaspool sõjaväge õpetatavate liiki viimisel ja ka vastupidi väljaspool sõjaväge õpetatavate liigist territoriaal ja kaadri väeosadesse viimisel.

Töötavad meeskodanikud ja ka naiskodanikud võivad astuda sõjaväeteenistusesse vabatahtlikkudena. Sõjaajal võib nais-terahvaid ka sunduslikult sõjaväe eriteenistustele võtta.

Vabatahtlikkudena võetakse teenistusesse alates 18 a., kuid sõjakoolidesse — 17 a.

Tegeliku teenistuse kohustuslikkudele kodanikkudele antakse eesõigusi perekondlistel põhjustel:

a) esimese järgu eesõigus — ainukesele töövõimelisele perekonna toitlejale, kui tema toita on kolm või rohkem töövõimetut perekonna liiget;

b) teise järgu eesõigus — ainukesele töövõimelisele perekonna toitlejale tema poolt ülevalpeetava ühe või kahe töövõimetu perekonna liikme juures;

c) kolmanda järgu eesõigus — töövõi-

melisele perekonna liikmele, kui perekonnas on kaks töövõimelist liiget ja nende tööga peetakse üleval 3 või rohkem töövõimetut perekonna liiget.

Erijuhusel, kui teenistusesse kutsutava perekond jääb ilma elatamisvahenditeta, võivad kohalikud vastuvõtte komisjonid rinnete ja üksikute armeede juhtide nõusolekul asendada teenistust kaadri väeosades teenistusega territoriaal väeosades või teenistusega väljaspool sõjaväge.

Töövõimetuteks perekonna liikmeteks loetakse:

a) meeskodanikud vanusega alla 18 ja üle 55 aasta;

b) naiskodanikud vanusega alla 18 a. ja üle 50 aasta;

c) naiskodanikud, kes perekonna toitja kutsepäevaks on rasedad;

d) naiskodanikud, kes on seotud perekonda kuuluvate alla 8 aasta vanuste laste eest hoolitsemisega;

e) invaliidid, kes vajavad kõrvalist abi. Eesõigustest perekondlikkudel põhjustel jäetakse ilma need kodanikud, kes sõjaväeteenistusest püüdsid kõrvale hoida ehk hoidsid kõrvale.

Ajapikendusi tegelikku teenistusse astumisel antakse:

a) kooliõpilastele kuni kooli lõpetamiseni ja selle lõpetamise järele määratud praktilise staaži lõpuni; ajapikendus on maksev ka pärast ühe kooli lõpetamist teise ajapikendust õigustavasse õppeasutusse astumisel; mitmenda eluaastani kooliõpilastele ajapikendust antakse, see määratakse kindlaks iga õppeasutuse liigi jaoks eraldi; erijuhtudel võidakse ajapikendust veel pikendada, kuid mitte üle 30. eluaasta;

b) teaduslikkudele töömeestele (professorid, dotsendid, assistendid jne.) — kuni 30 eluaastani;

c) kõigile õpetajatele nende ametisviibimise aja kehteks;

d) asunikkudele, põllumajanduslikkudele reemigrantidele ja immigranti-
dele — 3 aastat.

Peale selle aga võidakse sõja- ja mere-rahvakomissariaatide otsusel anda ajapikendust täiendavalt teaduslikkudele töömeestele ja erijuhtudel huvitatud asutuse nõudmisel ka kodanikkudele, kes ühegi loetletud liigi alla ei kuulu. Samal ajal on õigus ka ajapikendusõiguslike kutsuda teenima vastava nekrutite kutsega ühel ajal.

Usulistel põhjustel vabastatakse tegelikust sõjaväeteenistusest relvaga nende perekondade liikmed, kes kuuluvad sarnastesse usulahkudesse, mis on praegu ja olid ka enne 1917. a. Vabastamine võib sündida kubermangu ja ringkonna kohtute otsusel. Nende hulgast sõjaväeteenistuseks kõlblikud kodanikud on kohustatud teenistuse aja kestel töötama taudide vastu võitlemisel ja teistel ühiskonnale kasulikkudel töödel ja sõjaajal erilistes komandodes rinde ja seljataguse teenimisel. Teenistuse kestus 2 aastat.

Tegelikku teenistusse võtmine sünnib neis raioones, kus puuduvad territoriaal väeosad, liisuga, kuna territoriaal väeosade asupaikades liisuvõtmist ei toimetata.

Sõjaväeteenistusesse vastuvõetud kodanikud jaotatakse järgmiselt:

- a) kaadri väeosadesse määratakse järjekorras — kõige pealt ilmaõigusteta, kui neist ei jatku, siis kolmanda järgu eesõigustega ja siis teise järgu eesõigustega; kolmanda ja teise järgu eesõigustega kodanikud määratakse ainult kaheaastase teenistuse kestusega väeosadesse; neis raioonides, kus asuvad territoriaal väeosad, määratakse kaadri väeosadesse ainult ilma eesõigusteta kodanikke;
- b) territoriaal väeosade vahelduvasse koosseisu määratakse kõigepealt kaadri väeosadest ülejäänud ilma eesõigusteta, siis eesõigustega nende tõusvas järjekorras;
- c) väljaspool sõjaväge õpetatavate liiki määratakse kõik kaadri ja territoriaal väeosade komplekteerimisest ülejäänud teenistusse kutsutud kodanikud;
- d) neis raioonides, kus puuduvad territoriaal väeosad, sünnib teenistuskohustuslike kodanikkude jaotamine kaadri väeosade ja väljaspool õpetatavate vahel ühesuguse kõlblikkuse juures liisu numbrite järjekorras.

Keskmine, vanem ja kõrgem juhtiv koosseis komplekteeritakse sõjaväelastest, kes omavad keskmise või kõrgema sõjaväelise või vastava eriharidusega või lahing- ehk teenistuse staaži.

Juhtiva koosseisu tegelik teenistus kestab:

Keskmistele juhtidele kuni 40 a. vanuseni, vanematele juhtidele — 45 a. vanuseni, kõrgematele juhtidele — 50 a. vanuseni.

Nooremate juhtide teenistus möödub sarnanevalt reameeskoosseisule.

Reamehed ja nooremad juhid tegelikust teenistusest, pikaajaliselt puhkuselt ja reservist võivad astuda kaadri väeosadesse üleajateenijateks. Üleajateenija on kohustatud teenima vähemalt ühe aasta.

Üleajateenijaid peetakse teenistuses kuni 45 eluaastani. Üleajateenijad võivad katsete andmisega pääseda juhtideks,

Üleajateenijad nooremad juhid arvatakse reservi minnes pärast vähemalt kolmeaastast teenistust reserv keskmiste juhtide liiki, kui nad vastavad sellele oma ettevalmistuselt, poliitiliste ja moraalsete omaduste poolest. Samuti peasevad reamehed reserv nooremateks juhtideks.

Seljataguse maakaitsväe moodustavad ilma valimise õigusteta, kohtulikult karistatud ja mitte töötavad kodanikud 21—40 eluaastani. Rahuajal maksavad nemad kogu maakaitsväes olemise aja kestel erilist sõjamaksu. Sõjaajal moodustatakse nendest erilisi komandosid seljataguse ja rinde teenistuseks.

Reameeste tagavaraväes viibimine jaotub kahte ossa — esimene järjekord kuni 34 a. ja teine järjekord — kuni 40 a. vanuseni. Tagavaraväelaste teadmiste süvendamiseks ja värskendamiseks korraldatakse sõjakomissariaadi korraldusel kordamise õppusi kestvusega mitte üle kolme kuu kogu tagavaraväes viibimise kestusel. Kordamise õppused teostatakse kaadri väeosade juures või tagavaraväelaste elukohitadel.

Eelnevast lühikesest ülevaatest nähtub:

- 1) 1928. a. sõjaväeteenistuse seadus ei erine tunduvalt 1925. a. seadusest põhimõtetes, vaid ainult arendab ja üksikasjastab endist omandatud kogemuste põhjal.
- 2) Teenistus S. S. S. R. sõjaväes on eesõiguseks töötavatele kodanikkudele.
- 3) Teenistus S. S. S. R. sõjaväes kestab 21 aastat.
- 4) Tegelik teenistus möödub kas kaadri või territoriaal väeosades või väljaspool sõjaväge.
- 5) Sõjakomissariaadil on käsutada sõjalise jõuna igal ajal viis aastakäiku teenistuseks kõlblikke meeskodanikke.
- 6) Suurt rõhku pannakse noorsoo sõjaväelisele ettevalmistamisele.
- 7) Kõrgema haridusega kodanikke püütakse kasutada juhtiva koosseisu komplekteerimiseks täiel määral.

8) S. S. S. R. sõjaväeteenistuse seadus on väga paenduv rohkete eesõiguste, ajapikenduste ja võimaluste tõt-

tu tegelikku teenistust teostada kaadri ja territoriaal väeosades ja väljaspool sõjaväge.

M. T.

Võnnu lahingu 10. aastapäev

22. VI 1919.—22. VI 1929.

Landeswehri purustamise 10. aastapäeva pühitseti pidulikult Eestis ja Lätis 22. VI. Läti saadik minister J. Seskis ja Läti kaitseväe esindaja kol. leitn. J. Schihds panid pärja Vabadussõjas langenute hauale Tallinnas, märkides tänuga abi, mida Eesti kaitsevägi andis 10 aasta eest Põhja-Latvija vabastamisel.

„Kalevlaste Maleva“ algatusel peeti 21.—22. VI. rida aktusi, millistel tuletati meelde 10 aasta eest löödud raskeid lahinguid. Ajakirjanduses avaldati kokkuvõtlikke märkmeid Landeswehri operatsioonist.

Lätis 22. VI. 1929 pühitseti suurejooneliselt, sest 22. juuni on ka Läti rahvuspühaks.

„Latwijas Kareivis'es“ Läti kaitseväe suurtükiväe inspektor kindral E. Kalninš avaldas pikema kirjutise Eesti-Läti vägede koostööst Põhja-Latvija vabastamisel 1919. a., tuues esile rea sündmusi ja sündmuste nüansse omast vaatepunktist. Kirjutis on väga huvitav.

Asjade käiku, mida kirjeldatakse kindral E. Kalninši artiklis. üldjoontes tunneme juba varem „Sõduris“ ilmunud kirjutiste põhjal. Kindral E. Kalninš oma artikli lõpetab järgmise kokkuvõttega:

„Saatuslik Võnnu lahing löödi Latvija pinnal, mille elanikud pidid kandma kõiki sõjakoledusi. Meie liitlastel eestlastel olis suurem ja parem sõjavägi kui meil. Saatus oli olnud nende vastu heatahtlikum — nad olid jõudnud vabastada suurema osa omast territooriumist. saavutades sellega suurema tugevuse kui meie. Võitlesime eestlastega koos ühise eesmärgi — vabaduse saavutamiseks. Võitsime ja saavutasime eesmärgi. Ärgem unustagem iialgi, et hoides kokku ei kaota meie kätte võidetud vabadust kunagi.“

T.

Tallinna-Helsingi malevate vaheline laskevõistlus

Helsingis, 9. juunil 1929.

Pühapäeval, 9. skp. peeti Helsingis, „Kiffeni“ laskerajal järjekorralist Tallinna-Helsingi kaitseliitude malevate vahelist laskevõistlust, mis arvupoolest kolmas oli. Peab tähendama, et eelmised kaks võistlust meile enam-vähem õnnelikult lõppesid, kus meie meeskonna hulgast paremad laskurid välja kukkusid ning Eesti poolt väljapandud „Sõjasarve“ omandasid, kuna nüüd 6-da ja 9-da võidukohaga pidime leppima. Ehkki meie meeskond, võrreldes eelmiste aastatega, üldiselt paremat tagajärge näitas, löid meid soomlased nii grupi, kui üksiklaskmises.

Tallinna laskurid sõitsid reedel, 7. juunil, aurik „Loodil“ Helsingi. Juhiks oli Tallinna maleva pealik kolonel Pinka.

Möödunud viimase võistluse vastu tunti erakorralist suurt huvi. Oli ju meie meeskond, n. n. „Soomes grupp“, end harjutanud läinud aasta sügisest alates. Harjutus käis ka talvel, kui pakane just väga näpistav polnud. „Soomes grupi“ esimene tuleproov oli allohvitseride kooliga, kus kaitseliitlased kaotusega pidid leppima. Ebaõnnestus täiesti vintpüssidest laskmine, mida allohvitseride kool just kartis. Peale mainitud võistluse harjutati veel edasi ning Helsingi sõidu eel pandi kaitseliidu laskureile õige palju lootusi. Selleks andis omakord põhjust asjaolu, et mitmed kaitseliidu laskureist, just viimastel päevadel, hülgetagajärgi näitasid, saavutades 170 punkti ja üle.

Tallinnast lahkudes olid meie laskurid

ja juhid optimistid. Vähemalt 4 võidukohta kümnest ähvardati ära tuua. Selleks andis nähtavasti põhjust asjaolu, et läinud aastal Tallinnas peetud võistlustel Raavik 159 punktiga 10-da võidu omas.

Laupäeval, 6-dal juunil, Helsingis korraldatud laskevõistlustel olid meie mehed väga head. Passup saavutas 176, Silber-Ingland — 172 ja Raudsepp — 170 silma. On selge, et sarnased tagajärjed kindlale võidule viivad. Heade lootustega sõitsid meie laskurid pühapäeva hommikul laskerajale.

Ilm selge ja päikesepaisteline. Et laskmine katuse alt sünnib, mis päikese kiiri varjab, siis ei sega ka päike. Olukord ei jäta enam midagi soovida. Võistlust on jälgima ilmunud Eesti saadik Helsingis minister Hellat, Eesti sõber senaator Luohivuori, vabadussõjagaegne Eesti abiandmise komitee esimees Soomes, Soome kaitseliidu ülem kindral Malmberg, Eesti peakonsul Helsingis hra P. Huuri, Helsingi ja Tallinna maleva pealikud oberst Hägglund ja kolonel Pinka ning rida teisi asjast huvitatud isikuid.

Algab laskmine 300 meetri pealt. 5 proovi ja 20 võistluslasku 10 sõõrilisse märklauda. Laskurid asetatakse tulejonele järjekorras — eestlane ja soomlane. See laskevõistlus peab nüüd otsustama senaator Luohivuori poolt välja pandud auhinna „Salaman Malja“ saatuse, sest kaks aastat olid soomlased südilt karikat kaitsnud ja, kui see ka nüüd õnnestub, on ta jäädavalt nende. Kõik, ka meie võistlusvastased soomlased, soovisid, et seekord „Salaman Malja“ Eesti kätte läheks, mis võistluse huvitamaks teeks, kuna enam auhinda pole, mille pärast heidelda.

Alguses on üksikud Eesti laskurid head, nagu ltn. Raudsepp, ltn. Ingermann, J. Trumm ja ltn. Silber. Nende seeria tagajärg on 40 ja enam. Raudsepal isegi 47. Siis muutuvad seeriata tagajärjed merelaeneteks, — aina tõusevad ja vajuvad. Ei mingisugust ühtlast tasapinda. Ainuke kindla mehena heitleb ltn. Ingermann, kes tulebki eestlaste seast 169 punktiga esimesele kohale. Soomlastest tuleb esimeseks Huttunen 174 silmaga ja omab seega parema laskuri nime ning võidab Eesti „Sõjasarve“.

Eestlaste tagajärjed olid: H. Ingermann — 169, Raudsepp — 164, Silber — 162, Kõrts — 160, Ingland — 159, Lillep — 158, Raavik — 158, J. Trumm — 157, Sander — 155, Siirmann — 151, Passup —

151, A. Loun — 149, Kõõbe — 148, Tramborg — 147, Pedaja — 133.

Soomlaste tagajärjed: Huttunen — 174, Jonasson — 172, Roine — 172, Hyvönen — 170, Varpula — 170, Bollström — 167, Veekström — 166, Airanne — 162. Vuolasvirta — 162, G. Steniks — 160, Lindgren — 160, Tirkonen — 158, Cavenius — 155, Nurmi — 150 ja T. Stenius — 154.

Grupilaskmises saavutasid punkte: soomlased — 1993, eestlased — 1892. 101 punktiga olime löödud. Iga aastaga on meie kaitseliidu Tallinna maleva grupp saavutuste poolest paranenud ja õige tuntavalt. 1927. aastal, mil peeti esimest Tallinna-Helsingi malevate laskevõistlust, oli Soome grupi punktide arv 1952, meil ainult 1700. Seega soomlaste paremus 252-punktilise ülekaaluga. 1928. aastal Tallinnas, Valdeki lasketiiril, parandas eestlaste grupp eelmise aasta tagajärge tõstes punktide arvu 1806 peale, kuid kaotas siiski soomlastele 129 punktiga, kes saavutasid 1935 punkti. 17 silma võrra oli soomlaste tagajärg, võrreldes 1927. aastaga, halvem. Eestlased sellevastu olid 106 punkti võrra paremaks muutunud.

Tänavu oli Eesti grupp jälle läinud aastaga võrreldes paranenud 86 punkti võrra ehk 1927. a. võrreldes 292 punktilist paremust näidanud ehk teisiti öeldes: Eesti laskurite tasapind on igal aastal keskmiselt 100 punkti tõusnud, mis kõik hoolsa harjutuse arvele tuleb kirjutada. Ka soomlased näitasid käesoleval aastal oma paremat — 1993 punkti.

Soomlased tunnevad laskespordi vastu märksa suuremat huvi, kui meie. Nad saavad aru selle tähtsusest. Mägede taga pole ka meil see aeg, kus laiemates ringides laskespordi, kui tarviliku ja tõsi-se asja peale vaatama hakatakse ning ütelused kaovad: „Asjata raha õhku laskmine...“

Eesti ja Soome kaitseliitlased on omavahel südamlilikud sõprussidemed sõlminud. Nende vahel on kujunenud vennalikuks. Soomlased, kui vanemad ja kogenumad laskesportlased on alati valmis oma avitavat kätt ulatama ja tarvilikke näpunäiteid andma. Nagu kae kadus meie laskurite silmateradelt, kui Helsingis esimese laskevõistluse soomlastega läbi olime teinud. Soomlased ei tunnustanud kadedust, vaid nad ruttasid meile meie vigu kätte näitama. Ja, kas ei ole ka soomlastel teeneid, et meie laskuritest on kujune-

nud laskurid, kes julgelt võistlusele lähevad ja sõnu lausuvad: „Tuleb aeg, kus soomlasi lööme . . .“ See näitab selgelt, et meie laskurites on kasvanud teatud kindlus.

Tänuga peab meelde tuletama Eesti Helsingi peakonsuli hra P. Huuri teguviisi, kes võidetud senaator Luohivuori „Salaman Malja“ asemele uue auhinna välja pani edaspidisteks võistluste korraldamiseks, milleks Tallinna maleva pealiku kolonel Pinka kätte üle andis 10.000 Soome

marka, ehk 100.000 senti. Seda auhinda tuleb samuti kaitsta 3 aastat järjesti ehk 5 aastat vaheldamisi.

Lõpuks peab tähendama, et vastuvõtt soomlaste poolt kõigiti südamlilik oli ning meie laskurid ja juhatajad sooja poolehoidu leidsid. Selle eest võlgneme kõige pealt tänu kindral Malmbergile, oberst Hägglundile, senaator Luohivuorile, peakonsul P. Huuri ja teistele.

Kestku südamlilik vahekord lõpmatuse-ni. — Sõprus võidab kõik. V. K.

Pärnumaa 5. laulupidu.

23. ja 24. juunil s. a. Pärnu helikunsti seltsi eestvõttel peeti Pärnus Pärnumaa 5. laulupidu. Eeskava tähtsam osa, ühendatud kooride üldkontsert, täideti Rannapiiestikus laulupeo platsil, kus uuestiehi-

avaldustega ja nõudis mitme ettekande kordamist. Laulupidu möödus paisuva vaimustuse hoos. Nii publik kui ka lauljad viisid kaasa iluaid mälestusi.

Pärnumaa 5. laulupeol esinesid mitmete

Vaade laululavale.

tatud nägusal laululaval esines tegelastena üle 5000 laulja ja muusikandi. Tegelasid oli kokku tulnud kõigist kodumaa nurkadest ja väljamaaltki (Riiast). Nii laialt kokkukulunud laulukooride osavõtu järele see maakondlik laulupidu kujunes õieti peaaegu üleriiklikuks.

Laulukooride üldkontserte juhatab J. Simm Tartust ja pasunakooride üldkontserte — J. Kask Pärnust. Publik, kelle arv esimesel päeval ületas 10.000 inimest, võttis vastu kontsertpalasid suurte kiidu-

toimkondade liigetena, kaaskorraldajatena ja korrapidajatena, esotsas brigaadi ülema kolonel V. Marderiiga, ohvitserid, üleajateenijad ja sõdurid, kes olid sel ajal kohal. See sümpaatlik nähtus üllatas pidukülalisi, kes teistes garnisonides polnud tähele pannud sarnast ühemeelset koostööd seltskonnategelaste ja kaitseväge juhtide vahel kohalikkude ettevõtete läbiviimisel. Paljud üleajateenijad on Pärnu helikunsti seltsi laulukoori alalisteks liigeteks ja esinesid peol selle kooriga, kuna

kaitseväelaste laulukoor sõdurite vähesusel seekord esineda ei saanud.

Üldiselt Pärnus kohalik kaitseväe garnison aktiivselt võtab osa kõigist kohalike kudest üritustest. See on aastate jooksul kujunenud päris endastmõistetavaks kombeks.

Laulupidu tervitasid isiklikult haridusminister L. Johanson, Lauljate liidu nimel prof. J. Aavik, Soome saadik Vuorimaa j. t., telegrafi teel — riigikogu esimees

K. Einbund, kaitseminister M. Juhkam, Ungari ja Läti saadikud, tähtsamad heliloojad, kõigi Eesti üldlaulupidude veteraan Hans Kann abikaasaga jne.

Laulupeo järelkajana 25. juunil Pärnus peeti ka Välis-Eesti kongressi, kus võeti vastu mitmeid tähtsaid otsusi välisriikides asuvate eestlaste organiseerimise ja hõimutöö kohta nende rahvustunde säilimiseks.

H. T-la.

Mõnda lennukikandjatest.

Suurte riikide sõjalaevastikkudes on üks tüüp laevu, milledest vähe on kirjutatud ja mille ehituse ja sisseseadete peensusi suure saladuse kätte all hoitakse. Mõnes välismaa sõjaasjandust käsitavates kuukirjades on vahete-vahel märkusi nende laevade kohta ilmunud, kuid kõik need on väga lühikesed ja pealiskaudsed olnud.

Huvi võiks pakkuda kirjeldus Ameerika lennukikandja „Saratoga“ suhtes, mis ilmus „The Army and Navy Register“.

„Saratoga“ tegi esimese sõidu 1927. a. novembrikuus.

„Saratoga“st“ pidi lahingristleja ehitama, kuid Washingtoni kokkuleppe alusel muudeti sarnaste suurte lahingristlejate ehitus ära ja nende keredest ehitati lennukikandjad laevad.

„Saratoga“ on 888 jalga pikk, 166 j. lai ja veeväljasurve umbes 33.000 tonni, süvis umbes 30 jalga. Masinate jõud (töötavad elektriga) on 180.000 HP, ehitatud General Electric Company poolt. Lage lennudekk ulatab üle kogu laeva, vöörist kuni ahtrini, ainult parempoolses pardas asuvad: massiivne korsten, mastid, sild ja soomustornid. Et tasakaalu alal hoida, siis on kõik õli-, vee- ja muud tagavarad vasakkülge ära mahutatud. Vee ballastiga võib laeva kallakut alati reguleerida.

Lennudeki peale mahub korraga suur arv lennukid, jättes küllalt palju vaba ruumi neile lendu tõusmiseks. Merelennukite lendu tõusmiseks on laeva ninasse hiljuti tarvidusele võetud uus sellekohane seadis asetatud.

Elevaatorid on sarnased, et võivad suu-rimaid mere tüüpi lennukid laeva ruumist lennudeki üles tõsta.

Et tormise ilma puhul, kui laev kiigub, maandumise juures lennukitega õnnetust

ei juhtuks, on lennudekil isesugune stoppamise seadis olemas, mille abil lennuparaati mõne saja jala pealt kinnipidada võib.

Meeskonna eluruumid asuvad lennudeki all. Allpool meeskonna ruume asub lennukite angaar; sellega on lennukid angaaris kahe dekiga kaitstud võimalikkude pommi plahvatuste eest.

Eespool angaari, lugedes alumisest laeva ruumist kuni lennudekini, on laeval 8 vahedekki.

Lennukite remonteerimiseks on laevas mitu hästi varustatud igasugust töökoda ja mootorite proovimise ruum; samuti suur õmblustöökoda üle 40 õmblusmasinaga.

„Saratoga“ sisemus on jaotatud rohkem kui 600 ossa, ehk eraldi ruumidesse. Neist 600 ruumist on 117 määratud laeva tagavara varustuse äramahutamiseks, 31 ruumi on määratud lennukite tehnilise varustuse jaoks, 70 ruumi — toiduinete, riide ja muu varustuse jaoks ja 16 ruumi on mahutatud köögid, laevapoed, tapamaja ja leivaküpsetuse ruumid.

Raadio sisseseade on kõige uuemate tehniliste abinõudega varustatud ja peasaatejaam palju tugevam kui ühelgi teisel ameerika sõjalaeval, väljaarvatud „Lexington“ (ka lennukikandja), kellel samasugune saatejaam üles seatud.

Kõik need 600 eraldi ruumi on varustatud valjulthäälajatega, nii et võib keskjaamadest — neid on laevas mitu — kohe iga ohvitseri ehk meest kätte saada.

Laeva relvastus seisab koos peale 83 lennuki, mida tema ära mahutab: 8—8" (50 kal.) suurtükist ja 12—5" õhukaitse suurtükist, mis on gruppide kaupa asetatud 4 3 suurtükki ja milledega võib ka destroyrite attaake tagasi lüüa. Peale suurtükide on laeval veel 6 torpeedotoru.

„Saratoga“ panevad liikuma elektrijõul töötavad 180.000 hobusejõulised masinad, millede jõud on suurem kui kuuel ameerika sõjalaeval kokku, kes ka elektrijõul liiguvad. Nende masinate jõul saavutatud elektrist jätkuks Philadelphia linna elektri tarvidusele.

„Saratoga“ saavutab $33\frac{1}{4}$ sõlme kiirust.

Laeva teenistuses on 104 ohvitseri ja 1365 meest; lennukite jaoks veel eriti 115 ohvitseri ja 450 meest. Laeva komandriks määrati mereväekapten Harry Ervin Yarnell, sündinud 1875. a.

Nagu eelpool mainisin, peetakse lennukikandjate laevade konstruktsiooni ja siseseadet suures saladuses, näiteks teatakse rääkida, et Jaapani uuema lennuki-

kandja lennudeki peale nooremil ohvitseridel, kellel seal teenistuse mõttes tegemist ei ole, minemine on keelatud. Jaapani uuematel lennukikandjatel on 3 lennudekki, Inglise — 2 ja Ameerika — 1 lennudek.

Inglased loevad ameerika uuemaid lennukikandjaid juba vananenuteks ja just selle tõttu, et nende laevade lennudeki peal asuvad soomustornid, sillad, kraanad ja korsten, kuna inglaster lennudekk on täiesti vaba igasugustest pealehitustest.

Teised riigid nii suuri lennukikandjaid ei ehita ja arvatavasti tulevikus loobub ka Ameerika sarnaste hiiglaste ehitamisest, sest strateegiliselt ja taktiliselt on parem omada arvuliselt rohkem laevu, ehk küll väiksemaid, kui mõnda üksikut suurt laeva.

V. G.

Jalaväge saatvaid relvu. *)

II.

A. Tehnilised põhjendused.

Suurtükiväe relvad, tingitult suurtüki raua pikkusest jagunesid kahuriteks, haubitsateks ja müüseriteks (mortiirideks). Alkkiirus, olles tihedalt seotud raua pikkusega, moodustas väga mitmekesise kujuga lendjooni; kahurite lendjoon oli võrdlemisi lame, müüseritel kumer, kuna haubitsatel hoidus ta keskmisena. Praegusel ajal ei ole enam võimalik suurtükke sääraselt klassifitseerida, sest käesolevaja kahur, tulistades vähendatud laenguga või 45° tõstenurgaga suurtele kaugustele, omab silmatorkavalt kumera, haubitsa lendjoonele sarnaneva, lendjoone.

Alguses miinipildujad, kuna „pildumine“ oli vastand „laskmisele“, sarnanesid ballistiliselt müüseritele; kuid ajajooksul täiendatud, nad kaotasid viimaste omadused ja lähenesid haubitsaile. Kõige selle resultaadin termin „haubits“ kaotas oma täpsuse. Tänapäev võime tähendatud nimetuse anda iga relvale, mis mitmekesiste laengute abil pillub mürskmiine mitmesugustele kaugustele suurema langemuruga all kui 23° . Avaldatust selgub, kui võrdkindlusest on muutunud terminoloogia ja kuivõrt vähe tema tugineb teaduslikkudele andmetele.

Sellepärast, õige ettekujutuse saamiseks relvast, tuleb hoiduda liig paendumata jaotusest ja terminoloogiast. Eriti tähtis on see jalaväge saatvate relvade suhtes, mis omavad vahepealse ehituse ja mil põhjusel Bisvang nimetab tuleviku jalaväe suurtükki „kahur-haubitsaks“.

Asudes probleemi tehnilise lahendusele, kõrvale jättes taktikalisi andmeid, oleme summitud aluseks võtma mürsu elavjõudu, mida võimaldab saavutada relv.

Praegusaja tulirelvas kasutatakse umbes 20% püssirohu energiast kasulikuks tööks. See kasulik töö avaldub selles hoos — kineetilises energias — mille mürsk omandab relva õonest väljalennu momendil. Suurtükide kasuliku tööd võib võrrelda mürsu elavjõuga jagatud suurtüki kaalu peale. Välikahuritel tuleb kahuri iga kg peale üle 100 kgm mürsu elavjõudu. Jalaväe relvad, kui märksa kergemad, ei saavuta loomulikult säärast kasulikkude tööd, eriti siis, kui maapinna ehitus nõuab relva transporteerimiseks tema lahustamist osadesse. Samuti ka kaheharuline alus, mis möödapäasematu jalaväe suurtüki juures, vähendab kasulikkude tööd, sest kumbki haru peab üksikult välja kannatama tagasitõuke lasu momendil. Igal juhul võime aga julgelt toetuda 50 kgm kasuliku tööle 1 kg. suurtüki kaalu peale, ka siis kui suurtükki tuleb lahustada

*) „Sõdur“ nr. 21 — 1929.

transporteerimiseks. See annab meile 300 kg kohta mürsu elavjõudu väljalennu momendil 15 tm. Kui relva vastupanu katsed võimaldaksid saavutada veelgi suuremat kasulikku tööd, tekib küsimus, kas on soovitatav suurendada elavjõudu suurtüki kaalu muutmata ehk viimast vähendada elavjõu — 15 tm — muutmata. Alltoodud arutlused lähendavad selle küsimuse.

Elavjõud väljalennu punktis väljendub algkiiruses (V_0) ja mürsu kaalus (p) valemiga ($p \cdot V_0^2$): 2g. Resultaati 15 tm võime saavutada V_0 ja p väärtuste mitmesuguste muutmistega abil. On vajaline vaid vaadata missugune kombinatsioon osutub kõige soodsamaks. V_0 ja p valik ühes mürsu kuju ja kaliibriga, määravad maksimaalse laskekauguse, tingitult antud alg-elavjõust. Mürsu kaal ja tema ristlõike koormatus — $p : a^3$ (a on kaliiber) — on otsustavad kasuliku tegevuse suhtes.

Jätame praegu kõrvale spetsiaal märkide, nagu tankide ja lennukite tulistamise ning käsitame vaid normaalsete märkide — laskuritest, kuulipildujatest, miinipildujatest ja jalaväe suurtükkidest moodustatud vastupanupesade — tulistamist. Tähendatud märke võime tulistada: 1) võrdlemisi väikeste ja otsesel sihtimisel täpselt lastud mürskudega, ehk 2) suurte mürskudega, millede võime seisab vaid kildudes ja fugaastegevuses. Eelmises peatükis leidsime arutledes, et gaasimürsud jalaväe suurtükile ei kõlba, kuna šrapnelli kui tähtsaima mürskliigi kohta meie senini sõna võtnud ei ole. Tegelikult, rääkimata õhinglaskmise raskustest ja moraalse efekti puudumisest, märgid, mida võiks hävitada šrapnelliga, on palju lihtsamalt hävitatavad lähidatelt kaugustelt kuulipildujatega.

Nii jääb järele vahelduvalt vaadelda: 1) otsesel sihtimisel lastud kergest mürsku ja 2) palju raskemat fugaas-granaati. Esimese raskus seisab selles, et märki ei saa alati täpselt kindlaks teha ja loomulikult mürsku ka täpselt märki juhtida, näiteks, kui vaenlase kuulipilduja asub põõsastikkus. Märki tabamise tõe-

näosus sellisel juhul on minimaalne. Peale selle väike mürsk nõuab täpseks laskmiseks suurt algkiirust, mis omakorda jälle takistab hädaohuta laskmist üle oma vägede peade. Mõju, eriti väikeste mürskude moraalne mõju, on väga väike. Nii näiteks 37 mm granaat ei ületa ses suhtes kaitse käsigranaati.

Suure moraalse mõju saavutamiseks on vajaline võimalikult suur mürsk, pea samane kui välisuurtükkidel. 5 kuni 6 kg raskune mürsk lubab kiiret laadimist ja küllaldast laskemoona tagavara suurtüki juures.

Peale selle tekib küsimus, missugune kaliiber tuleks anda tähendatud mürsule, s.o. missugune ristlõike koormatus on kõige kohasem. Meie nõuame mürsult: 1) suurt moraalselt mõju ja 2) mürsu kildude võrdlemisi väikest laialilendavust. Maailmasõja päevil omas prantsuse 75 mm granaat ristlõike koormatuse 12,5 ja saksa 77 mm granaat 15. Prantsuse granaat ületas moraalse mõju poolest saksa granaadi, kuna viimane kildude tegevuse mõju poolest — prantsuse granaadi. Peale üldist arvamist, mis kinnitamist leidis *ameeriklaste poolt toimitud katsetega*, osutusid prantsuse granaadi kildud liig kergeteks. Välisuurtüki fugaas-granaadile umbes 14a³ kaal on kõige kohasem. Jalaväe suurtükid aga püüavad kasutada enamalt jaolt väiksema ristlõike koormatusega mürske. Valmistamise ja transporteerimise seisukohalt vaadates on soovitatav kasutada üht ja sama mürsku nii jalaväe kui välisuurtükil. Sel puhul tuleks jalaväe suurtüki mürsu eeskujuks võtta välisuurtüki mürsk ja mitte ümberpöörduvalt.

Et võimaldada toodud põhjenduste täpset äramääramist, kasutame mõningaid arve. 5,5 kg mürsu kaal ja ristlõike koormatus 13 annavad 75 mm kaliibri, kaliibri mis laialt tarvitata suurtükiväes. 5,5 kg mürsku, mis omab 15 tm alg-elavjõudu võime lasta algkiirusega 230 msek. Alljärgnevate arutluste aluseks võtame tähendatud relva jaoks umbkaudselt valmistatud lasketabeli.

Laskekaugus m	Tõstenurk ‰	Langenurk ‰	Lendjoone kõrgus m	Lennu- kestvus sek.	Lõppkiirus msek.	Lõpp- elavjõud tm
500	47	48	6	2,2	223	13,9
1000	97	101	25	4,5	217	13,2
1500	150	159	58	6,9	211	12,5
2000	206	221	108	9,5	205	11,8
2500	268	293	179	12,1	200	11,2
3000	335	368	277	15,1	196	10,7

Relva maksimaalne laskekaugus on 4000 ja 5000 m vahel. Kuni 3000 m, mis umbes $\frac{2}{3}$ maksimaalsest laskekaugusest, on relv veel küllalt täpne. Ülaltoodud lasketabeli andmed vastavad kõige suuremale laengule ja võimaldavad sellega ka otsustada, kas tähendatud suurtükk peale otsest saate ülesannet kõlbab tankide vastu võitlemiseks.

Et selget ettekujutust saada sellise relva täpsusest, toome selgituseks mõningaid andmeid Sveitsi 75 mm mäesuurtüki lasketabelist.

Laskekaugus meetrites	50% võimalik kõrvalekaldumine meetrites		
	Kõrguses	Külgsuunas	Pikutsisuunas
500	0,5	0,5	14
1000	1,6	1,0	20
1500	3,3	1,9	26
2000	5,7	2,9	32
2500		4,1	38
3000		5,5	46

Toodud andmeid vaadeldes peame nentima, et kõrvalekaldumine kõrguses ja külgsuunas on suurem nõrgemate laengute juures, kuna kõrvalekaldumine pikutsisuunas vastuoksa langemurra suurendamisel väheneb.

Eelpool valgustasime küsimust, et kohasema kasuliku töö saavutamiseks on soovitatav kas suurendada alg-elavjõudu või vähendada suurtüki kaalu. Mürsu elavjõudu võime suurendada kas mürsu kaalu või algkiiruse tõstmisega. Mürsu kaalu suurendades saavutame üksiku lõhengu mõju suurendamise, kuid sellega aeglastub laskemoonaga varustamine ja tegutsemine suurtüki juures, viimane asjaolu aga vähendab suurtüki paenduvust ja laskekiirust. Teisest küljest algkiiruse suurendamisega saavutatud kasuliku töö tõstmine on samuti seotud raskustega, nimelt muutub lendjonn lamedamaks; asjaolu, mis on hädadohtlik oma vägedele üle viimaste peade laskmisel, kuna algkiiruse tõstmisega võidetud kaugus jääb jalaväe suurtükkide poolt kasutamata. Kõige kohasem oleks suurtükikaalu vähendamine, sealjuures kinni hoides 15 tm alg-elavjõust.

Alustame nüüd tankide vastase kaitse küsimusega. On tarvis: 1) tabada tanki, 2) läbistada tanki soomus ja 3) saavutada tanki sisemuses rahuldav lõhengu tegevus, et tanki ühes meeskonnanaga lahingvõimetuks teha. Esimene punkt nõuab suure täpsuse ja algkiirusega joonestatud mürsku. Teine punkt nõuab küllaldast lõpp-elavjõudu, võima-

likult suuremat kohtamisnurka ja kohast mürsku soomuse läbistamiseks. Lõpuks, rahuldava lõhengu tegevuse saavutamiseks tanki sisemuses, nõuab 3. punkt, et mürsk peab omama teatud mahtuvuse.

Punktid 1 ja 2 näitavad, milline on ballistiline lahendus: kerge mürsk ja suur algkiirus. Punkt 3 määrab mõlemate, nii mürsu kui algkiiruse, lubatavad piirid. Väga kerge mürsk omab mitterahuldava fugaastegevuse ja kaotab lennul palju kiirust, järelikult ka läbistamise jõudu. Peale selle on tarvis kergele mürsule anda säärane algkiirus, mis ei teeks relva ehitust keerulisemaks ja ei vähendaks tuntavalt tema iga. Mürsu fugaastegevus peab olema tanki sisemuses küllalt võimas tanki rivist välja löömiseks.

Kõik pihtavused soomust ei läbista; soomuse läbistamise tõenäosus on tunduvalt vähem tanki tabamise tõenäosusest. Sel põhjusel on tarvilik, et mürsk, mis läbistab soomuse igal juhul, omaks rahuldava tegevuse kas lõhengu enese, kildude, gaasi, hapete, leegi või suitsu näol. Kildude ja fugaastegevuse vastu on ennast kõige raskem kaitsta. Sellepärast peab ka käesolev mürsk olema võimas fugaas ja kildude tegevusega soomust läbistav mürsk.

Tähendatud mürsu mõju peab olema vähemalt võrdne käsigranaadi mõjule. Järelikult, mürsk ei tohi kaaluda vähem kui 0,5 kg, veel parem 0,7 kg.

Soomust läbistava mürsu juures tuleks peatuda ristlõike koormatusel 14; 0,7 kg mürsu juures vastaks see umbes 37 mm kaliibrile. Ühes 15 tm elavjõuga võime saavutada 650 m/sek algkiiruse.

Meie arutlused näitavad selgelt, et võitlus ühest küljest vastupanupesade vastu ja teisest küljest tankide vastu viib meid kahe vastupidise relvistusprobleemi lahendusele. Esimesel juhul raske mürsk ja väike algkiirus, teisel juhul kerge mürsk ja suur algkiirus.

Kui meie vaatame eelpool kokkuseatud lasketabelit jalaväe suurtüki jaoks, näeme, et lennuajad on liig kaua kestvad liikuva märgi tabamiseks ja kohtamisjõud liig väike 75 mm kaliibrile. See kaliiber nõuab soomuse läbistamiseks kohtamisjõudu 15 tm, tähendab sama suurt jõudu, kui mürsu elavjõud relva õõnest väljalennu momendil. 37 mm kaliiber läbistab sama soomuse ka 15 tm elavjõuga.

Et ära määrata, kas 37 mm üldse

tarvitusele võtta, toon allpool uue lasketabeli järgmiste andmete jaoks: suurtüki kaal 300 kg, kasulik töö 50 kgm elavjõudu, 1 kg suurtüki kaalu peale, kaliiber 37 mm, mürsu kaal 0,7 kg ja algkiirus 650 msek.

37 mm mürsk, mille ristlõike koormatus suurem, ja mis alal hoiab oma algkiirust suuremal määral, annab kaugustel üle 1000 m kuulipildujast lamedama lendjoone. Loomulikult on ka lamedal lendjoonel hüvesid, eriti liikuvate märkide

Laskekaugus m	Tõstenurk ‰	Langenurk ‰	Lendjoone kõrgus m	Lennuaeg sek.	Lõppkiirus msek.	Lõpp- elavjõud tm
500	6	7	0,8	0,8	560	11,2
1000	14	17	3,8	1,8	480	8,2
1500	24	32	10,5	2,9	414	6,1
2000	36	53	22	4,2	362	4,7
2500	51	81	41	5,7	322	3,7
3000	69	115	68	7,3	297	3,1

Normaal kohtamisel mürsk läbib 20 mm soomuse kuni 1800 m, ja 3000 m peal läbib ta veel umbes 15 mm soomuse. Mis eriti toodud tabelis silma torkab, on suur kiiruse kaotus, viimasega käsikäes loomulikult ka elavjõu kaotus, mis muidugi tingitud liig väikesest ristlõike koormatusest. Paremusi võiks saavutada raskema mürsu abil, kuid, et allal hoida ristlõike koormatust 14, on vaja suurendada kaliibrit. Teisest küljest, et raskema mürsuga mitte ületada väljalennu momendil 15 tm, tuleb vähendada algkiirust; nii ei saavuta meie lõpuks mingit paremust, sest suurem mürsk nõuab suuremat kohtamise elavjõudu ja veel vähemad algkiirused annavad liig suure lennukestvuse. Arvestades antud elavjõuga, osutub otsarbekohasemaks kerge mürsk.

Nii kerged kui keskmised tankid liikuvuse soodustamiseks ei kannu üldiselt üle 15 mm soomust, võib olla, mõnes kohas vaid 20 mm. Järelikult võib neid hävitada kerge suurtükk. Raske tank omab aga üle 20 mm soomuse, vähemalt elulistest kohtes. Prantsuse tank 2 C omab, näiteks, ees 50 mm soomuse ja ainult taga 22 mm. Lähidatel kaugustelt on ka rasked tankid hävitatavad kergete suurtükkide poolt, sest viimased avavad tule vaid lähidatel kaugustelt ja seda peaasjalikult täpsuse tõstmiseks ja lennukestvuse vähendamiseks.

Veel üks sõna lendjoone kuju kohta. Mis eriti silma torkab, on lendjoone lamedus, nii on suurtüki lendjoon kaugustel üle 1000 m kaugelt lamedam kuulipilduja lendjoonest. Allapoole 1000 m annab kõrgeim kuulipilduja algkiirus lamedama lendjoone, kui suurtükk, kuid väikese ristlõike koormatuse tõttu kaotab ta palju kiiremalt oma kiiruse, kuna

tulistamisel, millede topograafiline kaugus suurtükist kiirelt muutub.

Tankide vastase suurtüki lendjoone suur lamedus tekitab raskusi laskmiseks üle oma vägede peade ja nõuab tulistamist otsesel sihtimisel. Muidugi ei tohi siin juures unustada asjaolu, et tankide vastane laskmine esineb vaid kaitsel, ja et kaitsja võib valida omale positsiooni, mis vähendavad raskusi üle oma vägede peade laskmisel.

Sellise relva täpsuse selgitamiseks on allpool toodud mõningaid arve prantsuse 37 mm kahuri hajumisest. Tõenäoline kõrvalekalduvus on:

	külgsuunas	kõrguses
500 m peal:	0,33 m	0,23 m
1000 " "	0,73 "	0,65 "
1500 " "	1,16 "	1,18 "
2000 " "	1,7 "	1,9 "

Võrdleme toodud arvused prantsuse tanki mõõtudega:

Tank 2 C: laius 2,9 m, kõrgus 4,15 m
kerge tank: " 1,7 " " 2,3 "

Arvesse võttes, et märgi pind on palju väiksem, kui antud arvudest moodustatud täisnurkne nelinurk, ja lugedes, et keskmine kohtamispunkt ühtub märgi keskega, tabavad kerget tanki kuni 300 m 100% väljalastud mürskudest ja tanki 2 C kuni 500 m. 1000 m peal võib lugeda veel 40% pihtavusi kerge tankile ja 70% tankile 2 C. 2000 m peal vastavalt 7% ja 21%.

Minu poolt esitatud 37 mm suurtükki võib peaasjalikult kasutada keskmise ja kerge tanki vastu. Et teda kasutada ka raskete tankide vastu, on tarvis tema võimet suurendada, — on ju loomulik kõigi tanki tüüpide vastu võidelda vaid üheainsa suurtüki tüübiga.

Vastandina jalaväe suurtükile, ei ole

tarvidust vähendada tankivastase suurtüki kaalu, vaid suurendada tema võimet algiiruse suurendamisega. Relva raskus ei mängi erilist osa tankivastase suurtüki juures, sest viimane on rohkem kaitserelv. Kuna rahuldavat mõju võib saavutada 0,7 kg mürsuga, siis võime suurendada algiirust, mis meile annaks suurema läbistamise, lühema lennukestvuse, suurema tabatava ala ja palju vähemad langemurjad.

Täiesti eriline probleem on lennukite laskmine. Lennukite tabamiseks on vaja teada: 1) kaugus, 2) kõrgus, 3) kiirus ja 4) lennusuund. Nimetatud elemendid muutuvad väga kiirelt. Eriti madalalt lendavaid lennukeid, mis kõige hädaohlikumad jalaväele, on raske jälgida nende suure nurkkiiruse tõttu.

Lennuki tabamise tõenäosus üksiku lasuga on äärmiselt väike; sama resultaadi annab ka joonestusmürsk. Teatud turmamise tagajärgi võime saavutada kas kohasel momendil lõhkeva üksiku mürsu kildude vihuga ehk kiirelt üksikute järele välja lastud teatud arvu väikeste mürskudega.

Kasutades esimest meetodit, on tarvilik, et mürsu kildude vihk oleks tihe ja lendaks kaugele. Seda saavutame vaid võrdlemisi suure mürsuga. Väli-suurtükist väiksem kaliiber ei too mainitud juhul erilist kasu. Lennukestvuse vähendamiseks on aga vaja anda võrdlemisi raskele mürsule suur algiirus. Viimane asjaolu omakord nõuab rasket relva, mis ei vasta jälle saatesuurtüki tingimustele.

Kasutades teist meetodit, peavad ka nimetatud väikesed mürsud niivõrt suured olema, et iga üksik tabavus suudaks avaldada küllaldast mõju lennuki peale. Teisest küljest, arvesse võttes, et mainitud mürskudega tulistamist ei toimita ainult suure algiirusega, vaid samuti suure laskekiirusega, ei tohi mürsud liig rasked olla, sest viimane asjaolu raskendaks laskemoonaga varustamist ja suurendaks relva kaalu. Tehnilisest seisukohast välja minnes on vaja kuulipildujale sarnanevat relva, kuid viimase kuulid moodsate lahinglennukite vastu on peaaegu võimetud. Arvestades ülalkirjutatuga, osutub tarvilikuks 50 gr mürsk, mis vastaks umbes 13 mm kaliibrile. Sellise kaliibrilise mürsku võib valmistada samuti kui lõhkevat kuuli. 50 gr raskusele mürsule 800 msek algiirust andes ei muutu relv sealjuures väga ras-

keks. Õhukaitse küsimuses aga omab erilise tähtsuse just relva väike kaal ja suur liikuvus. Peale ülaltoodu, tähendatud relv peab tulistama spetsiaal selleks valmistatud aluselt.

Teoreetiline laskeriirus peab olema umbes 600 lasku minutis, siis satub lennuk kahe üksteisele umbes 5 m tagant järgneva mürsu vahele. Kui keskmiseks lennuki pikkuseks loeme 8 m, siis näeme, et algiirus 800 msek ei ole sugugi liialdatud.

Käesoleval ajal esineb juba terve rida konstruktsioone, mis ligikaudselt tähendatud tingimustele vastavad, näiteks suurekaliibrilised kuulipildujad Vickers, Beardmore, Browning, Colt, Madsen, Hotchkiss, Fiat ja Breda.

Allpool toon relva karakteristikale reljeefsuse andmiseks järgmise lühikese lasketabeli: kaliiber 13 mm, mürsu kaal 52 gr, algiirus 800 msek. (V. tabel lhk. 701.)

On peaaegu võimata ette kujutada kompromissi kahe ülaltoodud lahenduse vahel: suur mürsk, mille tegevus seisab vaid kildudes ja rida üksteisele järgnevaid väikseid mürske.

Õhukaitse relv peab sarnanema ühest küljest praegusaja kuulipildujale ja teisest küljest mitte väga väiksekaliibrilise lennukivastasele suurtükile, mis täiesti eraldub harilikust jalaväe suurtükist nii ballistiliselt, kui välispidise ehituse poolest.

Tuletame meele teisi ülesandeid, mida taktika esitab jalaväe suurtükkidele.

Alalise lahingvalmisoleku saavutame otstarbekohase tegevusega suurtüki juures, samuti suure vertikaal ja horisontaal laskeväljaga. Suur vertikaal laskeväljal on tarvilik laskmiseks suurte tõste- ja kaldenurkadega. Vertikaal laskevälja suurus peaks olema, arvestamata lennukivastase laskmisega, -10° kuni $+70^{\circ}$. Tankide vastu võitlemiseks rahuldaks isegi väiksem vertikaal laskeväljal.

Suur horisontaal laskeväljal võimaldab, aluse pöörata, tule ülekandmist ühelt märgilt teisele, samuti ka liikuva märgi jälgimist. Tankide vastu võitlemiseks on 50° horisontaal laskeväljal minimaalne, kuna lennukite tulistamiseks osutub vajalikuks 360° horisontaal laskeväljal. Need laskeväljal iseäraldused nõuavad omapärasusi aluse konstruktsioonilt, mille juures hiljem peatume.

Väga tarvilik on suur laskekiirus, seda mitte ainult tankide ja lennukite lask-

Laskekaugus m	Tõstenurk ‰	Langenurk ‰	Lendjoone kõrgus m	Lõppkiirus msek.	Lõpp- elavjõud tm
500	4	5	0,5	632	1,06
1000	11	15	3,2	492	0,64
1500	20	33	9,6	386	0,39
2000	23	61	23	318	0,27
2500	50	98	45	282	0,21
3000	72	145	81	256	0,17

misel, vaid samuti vaenlase jalaväe suur-
tükkide hävitamiseks. Aja faktor män-
gib erilisel tähtsat osa saaterelva kasu-
tamisel. Sellepärast peavad kõik saate-
relvad omama vähemalt poolautomaatse
luku, mille avamise, samuti kesta välja-
heitmise kutsub välja raua tagasi- ja
paigalejooks. Harilikult laadija ja lukus-
taja laevad ja sulgevad luku, kuna auto-
maatlukkude juures see sünnib automaat-
selt, sageli isegi süütamine. Väiksekaliib-
rilised õhukaitse relvad, tulistades kerge
mürsuga, peavad omama täieliku auto-
maatluku.

Jalaväe suurtüki väga mitmekesised
ülesanded määravad tema aluse konst-
ruktsiooni tingimused. Stabiilsuse saa-
vutamiseks väikeste tõstete juures alus
peab olema pikk, ümberpöörduv, suurte
tõstete juures, lühike. Nii nõuab suur
vertikaal laskevälgi muutliku suurusega
alust. Sel alal võime märkida terve rea
lahendusi, millel loomulikult omad hü-
ved ja pahed. Kõige suuremat mõju alu-
se konstruktsiooni peale avaldab suur
horisontaal laskevälgi. Viimane nõuab
avatavate harudega alust. Avatav alus
peab olema küllalt tugev ja kindel, et
iga haru üksikult suudaks välja kannatada
tagasitõuke jõudu lasu momendil. Nagu
kõikjal, nii ka siin on omad pahed:
selline alus muutub raskemaks harilikust
alusest ja aluse liikuvust piiravad rat-

tad. Käesoleval ajal on ka viimasest ras-
kusest üle saadud telje erilise konstrukt-
siooni tõttu. Õhukaitse relvi, mis pea-
vad omama 360° horisontaal laskevälja,
kaheharuline alus ei rahulda. Siin on
vaja 3 kuni 4 radiaalselt asetatud haru.

Erilist tähelepanu väärib veel suur-
tüki vedu, mis raskemaist ülesannetest
lahingväljal. Mootorite tarvitamine on
leidnud kõikjal suurt poolehoidu ja nii
kiirelt levinenud, et loomulik oleks teda
ka saaterelva juures kasutada. Enne, kui
asuda asja juure, tuleb võrrelda ja arut-
leda kõiki võimalusi. Suurtükki võiks
vedada traktor; sel puhul jääks meile
alati võimalus tarbekorral viimast asen-
dada hobustega. Teine lahendus oleks
iseliikuv alus, mis täielikult muudaks
saaterelva konstruktsiooni. Saaterelv ise-
liikuv alusel muutub palju raskemaks;
erilist mõju see küll liikuvuse peale ei
avalda. Palju halvem on, et terve
konstruktsioon suureneb, sest iseliikuva
alusega oleme sunnitud ühte liitma suur-
tüki, mootori ja meeskonna, ning jala-
väe suurtükk muutub selliselt kergeks
tankiks.

Tekib küsimus, kas jalaväe suurtüki
ülesannet suudab täita tank, ehk kas
tanki kõrval on vaja veel spetsiaal ja-
laväe suurtükki. Et selgitada seda küsi-
must, on tarvis teha väike kõrvalekal-
dumine tankide taktika valdkonda.

(Järgneb.)

Üleskutse

„1905. aasta seltsilt“.

Eesti uuemaegses ühiskondlikus arengus
otsustavat osa etendanud sügav ja
laiaulatuslik murrang, mis toimus 1905. a.
vabadusliikumises ja sellele järgneval aja-
järgul, vajab meie ajaloo uurimises erilist
tähelepanu. Selles veendunud, on asjast
huvitatud isikud käesoleva aasta kevadel
asutanud erilise ühingu: „1905. aasta

seltsi“, mille peamiseks ülesandeks on teha
eeltöid nimetatud aasta vabadusliikumise,
selle eeljärgu ja järellainetuse ajalooliseks
uurimiseks.

Oma ülesannete teostamiseks kogub
„1905. aasta selts“ muu seas eriti igasugu-
seid kirjalikke ja asjalisi materjale nime-
tatud vabadusliikumise kohta. Käesole-

vaga pöördubki seltsi juhatus kõigi 1905. a. liikumisest osavõtnud või seda kitsamas või laiemas ulatuses tähele pannud isikute poole üleskutsega saata nimetatud seltsile oma mälestisi 1905. a. vabadusliikumise, sellele eelnenud sotsialistliku ja käremeelse liikumise, järgnenud revolutsioonilise liikumise likvideerimise, karistussalkade tegevuse jne. kohta. Selts kavatab neist avaldada tuleval aastal 1905. a. liikumise 25-aastase juubeli puhul vähemalt esimese köite „Mälestisi ja dokumente“.

Selts vajab selliseid materjale juba 1. oktoobriks s. a., millist tähtpäeva palume silmas pidada.

Edasi palub selts saata temale igasuguseid ülalnimetatud liikumisega ühenduses olnud kirjalikke ja asjalisi materjale, nagu lendlehti, üleskutseid, ülesvõtteid, joonis-

tusi, lippe, relvu, karistusvahendeid jne. Kõik need esemed hoitakse alal seltsi poolt asutatavas muuseumis ja arhiivis. Viimases kogutakse ka 1905. a. liikumisest osavõtnud üldiste ja kohalikkude tegelaste kohta eluloolisi andmeid, mida palutakse saata võimalikult rohkemal määral.

Loodame, et esitatud üleskutse leiab kõige laiemat tähelepanu kõigilt meie kodumaa ja rahva ajaloo vastu huvitundvilt isikult.

„1905. a. seltsi“ juhatuse nimel:

Abiesimees: P. Treiberg.

Sekretär: Hans Kreny.

Tartus, 4. juulil 1929. a.

Aadress: Tartu, Jakobi tn. 34, „1905. a. selts“.

Sõjaväelisi teateid.

N.-VENE.

1. Side- ja teenistuskoerte näitus Moskvast.

Mosoaviõhim korraldas 5.—8. maini s. a. side- ja teenistuskoerte näituse. Välja oli pandud umbes 300 koera. Sarnaseid näitusi kavatakse tulevikus korraldada vähemalt 2 korda aastas. 1. näituse eesmärgiks oli välja selgitada „eksterrieride“ häid ja halbu omadusi, leida puhttõulisi suguloomi ja muretseda selle tõu parimaid esindajaid RKKK ja GPU koerakasvatustesse sugutamiseks.

Koerte omadusi hindas hulk eksperte. Mitmesuguste asutiste poolt oli annetatud kokku 20 auhinda.

Hulgaliselt olid esitatud: Dobbermann-Pintshereid (88) ja Saksa lambakoeri (102),

Saksa Dogged ja Erdel-Terrierid. Teisi koeri, nagu — Bokserid, Bulldogge'id, Schoti ja Vene lambakoerad, Siberi ja Kaukasia koeri oli esindatud vähemal arvul.

Suurem osa väljapanekjatest olid eraisikud. Kaks 10-koeralist kogu oli välja pandud RKKK (punaväe) kesk koortekasvatuse koolilt.

RKKK on seni **sidekoertena** kõige rohkem tarvitusel olnud Erdel-Terrierid ja Saksa lambakoerad, **vahikoertena** Dobbermann-Pintsheriid ja Dogged. Möödunud koerte näitusel selgus, et vahikoerteks olevat väga head Siberi laikad (taksid), Kaukasia ja Lõuna-Vene lambakoerad. I.—

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

La Revue d'infanterie. Nr. 438 — 1. märts 1929.

„Uus jalaväe määrustik. II osa.“ (Major Z.). Autor tähendab, et kuigi endise määrustiku kokkuseadmisel kasutati ära võimalikult kõik Maailmasõja kestva kestvusel omatud kogemused, ei suudetud neid siiski küllaldaselt määralt läbitöötada ja täiesti läbiseeditud kujul määrustikku mahutada, mille tagajärjel olevat endine määrustik mõnes kohas olnud ülekoor-

matud, mõnes kohas olevat aga ilmsiks tulnud tühjad kohad. Eriti tumedad olevat olnud endises määrustikus osad, mis käsitasid suur-tükiväe ja jalaväe koostööd, tulede baasi pealetungil, tuleplaani kallaletungil ja kaitsel, kontakti alalhoidmist ja väikeste üksuste praktilisi lahingväljaõppe meetodisi. Uues määrustikus olevat kõik ülaltoodud puudused kõrvaldatud. Ta koosneb nüüd üheksast osast endise kolme asemel. Need osad oleksid järgmised:

1) Lahingust üldse.

2) Jalaväe üldomadused.

3) Teiste väeliikide koostöö jalaväega.

- 4) Jalaväe lahingu elemendid. Üldised printsiibid mitmesugustele üksustele.
- 5) Jalaväe lahingu ilme.
- 6) Lahingväljaõppe organiseerimine.
- 7) Sõdur — lahingus. Mitmesuguste üksuste lahing.
- 8) Lahingu iseäraldused.
- 9) Varustamine laskemoonaga.

Edasi peatub autor esimese kolme osa juures pikemalt. (Järgneb.)

„Jalaväe vabatahtlik taandumine“ (Uurimus konkreetset näitel). Major Caille püüab konkreetse näite lahendamise selgitada taandumise teostamiseks maksvaid põhimõtteid ja nimelt, et: taandumine öösel ei sünnitavat jalaväele mingisuguseid erilisi raskusi kui seda teostatakse ootamatult vaenlasele; mõnede kergete osade mahajätmine olewat küllaldane vaenlase eksiteele viimiseks ja soovitavaaks ajaks kinnihoidmiseks; vaenlase tagaajamist tulevat takistada purustustöödega ühendusteedel. Konkreetne näide, millel autor püüab selgitada ülaltoodud põhimõtteid, käsitab jalaväe diviisi taandumismanöövrit. Kuigi diviisi tegutseb kitsal rindel ja meile vähe võimalikus olukorras, on autori lahendus puht tehnilisest küljest väga hästi õnnestunud. Autor suudab anda selge ja huvitava kirjelduse taandumismanöövri ettevalmistamisest ja läbiviimisest.

„Inseneriväe taktikaline kasutamine“ (Kolonel Bailles.) Autor käsitab inseneriväe kasutamist jõgede vallutamisel ja kaitselahingus. Ta iseloomustab tegevust jõgede vallutamisel selle järele, kas jõe vallutamine sünnib jõuga või ootamatusega. Seejuures esinevate põhimõtete selgitamiseks toob autor rea näiteid Maailmasõjast.

„Väikekaliibriline suurtükk“ (Major Laffargue. Vt. Sõdur nr. 19/20 s. a.). Vastuse saamiseks küsimusele, kas väikekaliibriline suurtükk saab tuleviku sõjas edendada mingisugust osa lahinguväljadel või mitte, uurib autor tulistamisobjekte, missugused esinevad käesoleval ajal ja võivad esineda tuleviku lahinguväljadel. Oma uurimuse tulemusena jaoatab ta tulistamisobjektid järgmiselt:

- 1) Püsivad ja aktiivsed (s. o. tulepositsioonil asuvad) tulistamisobjektid võivad esineda kolmel kujul:
  - a) peaaegu sissekaevunud ja katuseeta varjendis asuvad tulistamisobjektid (improviseeritud brustverilt otsesihitamisega laskev laskur või kuulipildur);
  - b) täielikult sissekaevunud ja katuseeta varjendis asuvad tulistamisobjektid (sissekaevunud vaenlane, kes sihtimiseks kasutab periskoobilist sisseseadet);
  - c) täielikult sissekaevunud ja kergelt kaetud varjendis asuvad tulistamisobjektid.
- 2) Katmatud ja liikuvad tulistamisobjektid (järgjooksu teostav sõdur, ratsanik);
- 3) Maapealsed soomustatud tulistamisobjektid (tankid);
- 4) Õhus asuvad soomustatud või soomustamata tulistamisobjektid (lennukid).

Väljamineks ülaltoodud tulistamisobjektide iseloomustamisest, seab autor üles küsimuse: „kas on jalaväes tarvitusel soovitavad relvad nimetatud märkide tulistamiseks?“

Autor, vastates küsimusele, väidab, et jalaväes puuduvad relvad võitlemiseks nii maapealsete kui õhus viibivate soomustatud tulistamisobjektidega. Mis aga puutuvat sissekaevunud tulistamisobjektidesse, siis olevat jalaväel tarvitada ainult 37-mm mortiirid ja suurtükid. Kuid olevat küsitav, kas see relv vastab temale esitatavatele nõudmistele? (Järgneb.)

„Esternay'st kuni Saint Gond'i soodeni“. Episood Marne lahingust.

„Suurtükiväelase mõttemõlgutused tagasitulekul Bitche'ist“. (Kapten Gastaignet.) Autor peatub lühidalt harjutuste juures, millised teostati 16.—18. juulini 1928. a. suurtükiväe laagris Bitche'is. Kahetseb, et neil harjutustel ei viibinud teiste väelike esindajad, eriti aga jalaväe. Edasi püüab autor selgitada jalaväelastele, kuidas olevat kõige parem kindlaks määrata teatud punkti maastikul.

„Välisriikide sõjakirjanduse ülevaade“. Välisriikide sõjakirjanduses käsitatavat pahatihti jalaväe tähtsuse küsimust väikestes sõjavägedes. Kuna vähese elanikkude arvuga ja vähe jõukad riigid ei suuda muretseda enesele suurearvulist rasket suurtükiväge, küllaldaselt lennuväge, gaase jne., võivad nad alati enesele muretseda kuulipildujaid ja nende jaoks laskemoona. Sellest järgnevat, et väikeste sõjavägede kaitsevõime olevat tugevasti tõusnud ja, et väikestes sõjavägedes jalavägi olevat esimese järgu tähtsusega väeliik, mida ka suures arvus väikestes sõjavägedes võivat nimetada moodsaks.

Ametlik osa.

Ülevaade prantsuse sõjakirjandusest.

Bibliograafia.

Revue militaire française. Nr. 95, 1. mai 1929. a.

„Montdidier, 8. aug. 42. diviisis.“ (Kol.-leitnant Grasset).

„Abessiinia probleem.“ (Major Cornat.) Autor annab huvitava sõjageograafilise ülevaate Abessiiniast, millest selgub, et: elanikkude praegune arv Abessiinias võrdub 10—12 miljonile; nende ametlikuks keeleks on ahmariigikeel, kuna kaubanduslikuks läbikäimiseks tarvitatakse arabiakeelt; riigi usuks on ristiusk, kuid kaks-kolmandikku elanikkudest on musulmanid; väljamaalasi asub Abessiinias umbes 2250 hinge; Abessiinia pealinn kannab nimetust Addis-Abeba ja omab 60—70.000 elanikku; riigi valitsemise kord sarnaneb absoluutse monarhialega; riigivõimu eesotsas asub „kuningate kuninganna“ — praegune keisrinna Zaoditu, kelle kõrval riigi tegelikuks valitsejaks osutub regent; 1919. a. loodi midagi ministrite koosneva valitsuse sarnast, kuid ministrite tegevuse sihtjooned on niivõrt halvasti defineeritud, et nad ei oma peaaegu mingisugust mõju riigiasjade juhtimisele, ka on nende võim õige piiratud; nõuandja asutusena tegutseb n.n. Suur Nõukogu, mis astub kokku keisrinna kutsel; tegelikult arvestatakse õige vähe nimetatud Nõukogu otsustega; kohtu asju ajab n.n. Vanemate Nõukogu, mis astub kokku tarviduse korral ja koosneb kaheteistkümnest riigi tähtsaimast mehest; keskvõimu esindajaiks kohtadel (provintsid) osutuvad keisrinnalt määratavad kuberneri; Abessiinia armee koosneb regulaar-, valitsuse- ja kohapealsetest vägedest; valitsuse vägede suurus võib arvata umbes 100.000 mehele,

kohapealseid vägesi umbes — 200.000 mehele; ainult regulaarväed on varustatud ja relvastatud Euroopa vägede kohaselt (regulaarväge on umbes 3000 m.); väljaarvatud mõned üksikud rasked kuulipildujad, on valitsuse väed varustatud ainult mitmet tüüpi püssidega ja külmasõjariistaga; sõjaväeline hierarhia sisaldab eneses mitmekesiseid aukraade, milledest kõrgemad on „ras“ ja „ded-jazmatch“; normaalselt vastab aukraad mingisugusele üksusele või taktikalisele vormatsioonile. Abessiinia sõjaväe sõjaväelise hariduse tasapind on peaaegu null, kuid oma individuaalsete omaduste tõttu on Abessiinia sõdurid väga head lahingumehed.

„X armee teenistused Somme pealetungidel 1916. a.“ Kindral Thévenet annab kokkuvõtliku ülevaate Etaapide ja teenistuste Direktori staabi organisatsioonist ja peatub siis pikemalt transpordi-, suurtükiväe-, inseneriväe-, varustuse- ja evakuaatsiooni teenistuste juures. Artikkel on huvitav ajaloolise materjalina ja võiks huvi pakkuda ka meie vastavate erialade juhtidele.

„Saksa VII armee katteüksusena augustikuul 1914. a.“ (Kapten Marchal). Käesoleva artikli kokkuseadmisel on autor kasutanud senini ilmunud ametlikke dokumente. Ta peatub järgmiste küsimuste juures: VII armee vormeerimine, ülesanded ja koosseis; VII armee strateegiline hargnemine ja pealetung Ülemises-Elsasis. (Järgneb.)

„Kolm referaati sõjavägede staabis 1902. a.“ Kindral Palat toob ära lühidalt Sõjavägede staabis (Prantsusemaal) 1902. a. peetud kolm referaati, milledest esimene peetud kapten Fournier (Maailmasõja ajal juhatas kindralina 8. korpust) ja kaks viimast kol.-leitn. Berrot (tol ajal III osakonna ülem) poolt. Esimene referaat kannab pealkirja „Lõuna-Aafrika sõjas saadud õpised.“ Kapten Fournier käsitleb sõjafilosoofilisi, strateegilisi ja taktikalisi küsimusi. Kol.-lt. Berrot esimene referaat käsitleb jalaväe kasutamist lahingus, kuna teine — otsustavat manöövert.

Uudiseid välisriikide sõjakirjandusest.

Bibliograafia.

R. Tck.

INGLISMAA.

The Royal Engineers Journal.

Vol. XLIII Juuni 1929.

Sisaldab artikleid: 1) „Raudteedest sõjas“, kol. Oakes. Siin leidub mitmesuguseid andmeid raudteede tegevusest Maailmasõjas ja näpunäiteid raudteede mobiliseerimiseks ja liikumise korraldamiseks; küsimus võib huvitada kaitseväes raudtee alal teenivaid isikuid. 2) 23. inseneri kompanii ajaloo jätkamine. Vahelduv ja sündmusriikas tegevus lääne rindel. Head joonised juure lisatud. 3) „Improviseeritud soomusauto kompanii“, — kirjeldus ja andmed koosseisu kohta. Kompanii oli kiiresti vormeeritud manöövririte osavõtuks 1928. a. suvel R. E. osadest. 4) „Psühholoogia ja võitlevad väed“ — on huvitav artikkel E. C. Barlet Esq. poolt. Artiklis käsitletakse küsimust ulatuses, mida iga ohvitser peab teadma. Artikkel on ohvitseridele peetud loeng. 5) „Majandusline valmisolek sõjaks.“ Teem käsitleb küsimust inglise seisukohast vaadatuna.

Peale nende on rida eriala artikleid, nagu: „Impact“ surve ja vibratsiooni üle liikumisel üle sildade. „Sõjaväelised ehitused Hiinas 1928. a.“ „Kunstlike künka ehitus tankidele.“ „Püramiidi õhkumine.“ „Juhend ehitustööde järelevalveks.“

Peab tähendama, et eriala artiklid ei ole igavad, vaid lihtsad, arusaadavad kõikidele ja läbi-põimitud huviaratavate kirjandustega — näidetega. Artiklis „Püramiidi õhkumine“ on tähelepanu äratav põhjus, miks see 60 jalga kõrge mullast ehitus süda Aafrikas hävitamisele määrati — selgub — prestiihi küsimus. Kohalik neegri pealik — „nöid“ — tuginedes unenäole, mis seotud selle püramiidiga, oli mässi õhutamas. Nende jõud ja jumalad olevat kõikumata kui see püha püramiid. Et neegri suguharusid veenda valgete ülevõimuse, mineeriti „pühadus“; kuberner laskis kutsuda kokku ümbruse rahva ja nendele seletada, et temal tarvitseb ainult käsi välja sirutada ja see püramiid lendab prügina laiali. Tähtis moment. Kui plahvatus ei õnnestu, on autoriteet kadunud ja mäss kindel. Kellest ka suur närvilikkus tööde juhil pioneerohvitseril.

Laeng 1600 naela geligniti oli 2 päevaga 60' pikkusesse miinikäiku paigutatud. Plahvatus järgnes, kuid ei pühkinud maaga tasa püramiidi, vaid tekitas sügava trehtri ja trehtri äärde 10—15' kõrguse mullavalli tagasi langevast mullast.

„Näpunäited tööde järelevalveks“ on olulised. Autor õpetab nooremaid kaasvõitlejaid, näidates, millele peab järelevalve mõttes ehituste juures rõhku panema ja mida mitte teha ei tule. Näiteks, et värvi kordasid kontroleerida, on sagedamaks järelevalvataja võtteks teha pliitsiga märgid. Autor ütleb, et see viis on ettevõtjatele tuntud ja kutsus vägisi esile püüdumise petta. Nii kui järelevalvataja on selja pööranud, on maalri õpipoiss kummiga kannul ja kõik märgid on kustutatud, — tehke siis kindlaks, kas pind on 2 või 3 korda värvitud. Näpunäiteid on müüri, puu, sepa, vesivarustuse, maalritööde jne. kohta. Kes ise endale ehitab ehk kelle hoolet on kasarmute remondi järelevalve, ammutaks artiklist tükikese oskust. Ehitus ja ka petmise meetodid on ühesugused peal pool — selle tõttu näpunäited kasulikud ka meil.

Äsja ilmunud raamatutest on refereeritud: „Suur-Britannia ja Egiptus“, ülevaade inglise 50-aastase ülemvalitsuse tulemustest ja korraldustest; selgub, et pankrotis olevast riigist on lühikese aja jooksul saanud rikkaim riik. „Embattled Borders“ käsitleb uute, peale sõda tekkinud riikide ja rahvaste vahekordi Euroopas, samuti ka piiritülisid. Raamatus olevat ka Eesti nimetatud. Referent teatab, et Inglismaal ei tunta eestlasi, ei teata, kas nad on leedulastest võrsunud või ise rahvas; ka teisi rahvaid tuntakse vähe. Raamat oleval vääriline teadmiste ammutamiseks. Peab tähendama, et inglise informatsioon on poliitilises elus annud soliidse aluse ja inglane ammutab informatsiooni ainult soovitatud allikatest. Raamat soovitatav lugeda. Sellest võime järeldada, kuidas inglane suhtub võõrasrahvaga ja orienteerub Euroopa uute riikide elus. V. R.

ITAALIA.

Rivista Militare Italiana. Jaanuar 1929. a.

Luigi Cadorna. Artikkel on kirjutatud Maailmasõja lõpu (Itaalia rindel) 10. aastapäeva puhul ja kriipsutab alla kindral Cadorna kui Itaalia vägede ülemjuhataja suuri teeneid Eitlate võidu saavutamisel keskriikide üle Maailmasõjas.

Kol. Itn. G. Reisoli. „Macallè“. Autor toob kirjelduse, kuidas esimese Aafrika sõja ajal Eritreas, 1895. a. 200 meest suur Itaalia väesalk „Macallè's“, Enda Iesus'e kantsis ligi kuu aega kangelaslikult vastu pani umbes 60

korda suuremale hästi relvastatud ja suurtükiväega varustatud Abessiinia sõjaväele.

Kindr. O. Zappi. Sõda Alpides. Autor, käsitledes Alpeid omadusi sõjalise tegevuse vaatepunktist, toob konkreetse näite kuidas tuleks juhtida jalaväe diviisi tegevust ühes juureantud osadega mägestikus.

Kol. M. Caracciolo. Strateeg ja suurtük. Näidetega Maailmasõjast autor selgitab, millist tähtsat osa etendab suurtükk nüüdisaja sõjas: vanemad väejuhud on sunnitud arvestama selle väeliigiga kui esimestjärku teguriga ka strateegiliste plaanide kavatsemisel ja läbiviimisel.

Kol. ltn. M. Zanotti. Üks juhuse diviisi lähedamaa luureüksuse kasutamisel luureks. Autor käsitleb küsimust konkreetse, üksikasjaliselt läbitöötatud näite abil, mille lahendamine sünnib meetodilt üldiselt samuti, kui seda praktiseeritakse meil.

Freg. kapt. G. Fioravanzo. Mereväe taktika küsimusi. Arutades küsimust, autor tuleb otsusele, et:

— arvesse võttes merejõudude lahingomadusi, tuleks suur osa nende sõjaaegse tarvitamisega ühenduses olevaid küsimusi, eriti aga dessantoperatsioonide läbiviimine, ettevalmistada ja võimalikult ka otsustada juba rahuajal;

— sõjakorral merejõud omandavad erilise tähtsuse siis, kui toiduainete ja muu varustuse sissevedu riiki suundub mereteid mööda;

— viimastel on iseäraline tähtsus, kui maa on vaene loodusvarade poolest ja pole hästi võimalik pidada ühendust välismaadega raudteid mööda;

— ühendusteede julgeolekut mõjutavad suuresti riigi poliitilis-geograafilised tingimused ja kuna mereteed on juba oma iseloomult ebakindlad, siis nende kaitse korraldamine peab igakord vastama olukorrale;

— side merejõudude peab olema kiire ja elastiline, milliseid nõudeid rahuldab kõige paremini raadio, kuigi ta ei kindlusta saladust.

Retsensioonid.

Sõjakirjanduse ülevaade.

Rivista Militare Italiana. Mai 1929. a.

Major Faldella. Küsimusi ühise tegevuse ja üldise ülemjuhataja kohta koalitsiooni sõjas. Autor jõuab otsusele, et eelnimetatud küsimused harilikult tulevad täies ulatuses päevakorrale raskest kriisi momentidel, nii kui see oli näiteks Maailmasõjas: võitluste ajal Yser'il 1914. a. ja Amiens'i lahingutes märtsikuul 1918. a. — liitlaste juures ning augustis 1916. a. — keskriikides. Pole mõistlik — arvab autor — jääda ootama, millal sündmuste käik ise kutsub esile üldise ülemjuhataja küsimuse, vaid seda tuleb tõsiselt kaaluda juba rahuajal. Loomulikult tuleb siin tegemist teha sarnaste õrnade asjadega, kui seda on poliitilised, isikulised ja rahvuslised küsimused; kuid neist aitab üle valitava ülemjuhataja isik, kes peab olema osav väejuht, hea sõjaasjanduse tundja, kõrgete moraalse ja intellektuaalsete omadustega, mis talle kindlustaksid üldise lugupidamise mitte ainult liitlaste sõjavägedes, vaid ka laiemates rahvahulkades. Rahuajal peaks üldine ülemjuhataja normaalselt võrsuma sõjaväest, mis paistab silma oma hea distsipliini, lahingulise ettevalmistuse ja tublide kaardrite poolest ning

sõja puhul on kutsutud moodustama koalitsiooni lahingjõudude selgroo. Ainult see kindlustaks võidu liiduvägedele.

Kol. ltn. Bitossi. Diviisi lähedamaa luure üksuse kasutamise kohta. Artikkel on vastulauseks samasisulisele kirjutisele kol. Zanotti sulest (v. Riv. Mil. Ital., jaan. 1929. a.), kusjuures autor toob teise juhuse diviisi lähedamaa luure üksuse kasutamise võimalustest, mis — autori arvamise järele — rohkem vastab antud olukorrale.

Kol. ltn. A. Rosmini. Väekorpuse ja diviisi seljatagused teenistused. Kirjeldades kokkuvõtlikult nimetatud seljataguste tegevuspiire, autor konkreetse näite abil püüab selgitada, kuidas peaksid nad tegutsema lahingus, lähenemise faasis. Meetodilt ei paku selle ülesande lahendamine palju uut.

Kol. ltn. C. Tucci. Operatiivkäsud. (Algus v. „Riv. Milit. Ital.“ apr. 1929. a.). Autor loeb üksikasjaliselt üles kõik need punktid, mis normaalsetes tingimustes peaksid sisaldama mitmesuguste juhtide operatiivkäsud, alates väekorpuse ülemast kuni pataljoni ja suurtükiväe grupi ülemani, pealetungil ja kaitse. Artikli sisu on toodud hästi ülevaatlikute tabelite näol, kus leidub erilahter vastavate lahingumäärustikkude (Itaalia) paragrahvidega, mis põhjendavad seda või teist operatiivkäsu punkti.

Retsensioonid.

Sõjakirjanduse ülevaade.

V. K—ts.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires. Mai 1929. a.

Belgia armee operatsioonid 1914. —1918. a. sõjas. Stabiliseerumise periood. Sisaldab Belgia armee tegevuse kirjeldust rinde stabiliseerumise perioodil, ajajärgus 9. dets. 1914. a. kuni 9. jaan. 1915. a. rindel: Canal de Nieuport — Furnes — Fort de Knocke. Artikli sisu on illustreeritud skeemidega.

Kol. ltn. B. E. Janssens. Üks päev kaitsele. (v. „Bullet. Belge des Sciences Milit.“ märts ja aprill 1929. a., „Sõdur“ nr. nr. 14/15 ja 21 — 1929. a.). Selles nr-is ilmunud artikli osas autor annab elavaid pilte tegevuse kohta: lahingepostidel, r. k. ettevalmistamisel tulistamiseks, miinipildujate tuleplaanide koostamisel, side organiseerimisel jlv. kompanii piirides öösel, silla purustamise ettevalmistamisel pioneeride poolt ja, lõpuks, suurtükiväe patarei asumisel positsioonile öösel.

Major B. E. M. Sottiaux. Suurtükiväe tulekavad. Autor selgitab konkreetse näite varal, kuidas vanemad suurtükiväeülemad (korpuse, diviisi, otsese toetuse grupemendi jne.) võiksid tegelikult lahingu olukorras otstarbekohasemalt organiseerida suurtükiväe tuld aluses võttes määrustikulisi nõudeid.

Suurtükiväe lahingulise väljaõppe töö rahuajal — ütleb autor — harilikult võetakse arvesse ainult maastiku elemente, nende uurimisega kaardi järgi või tegelikult, looduses. Nii viisi kokkuseatud tulekavad on ühekülgised, sest et neis puudub sarnane tähtis element, kui seda on vaenlane. Kui viimase tegevusega pole arvestatud, võib tulekava muutuda koguni kasu-

Artiklis toodud näiteis autor püüab selgitada, kuidas ja millisel määral peaks suurtükiväe tulekavade kokkuseadmisel arvestama vastase tegevusega nii, et see ei läheks välja tõenäosuse piiridest. Näited on illustreeritud skeemidega.

Leitn. de Grave. Tanki meeskonna kaitseks tõugete vastu. Kuigi tanki meeskond on teataval määral kaitstud tõugete vastu tanki konstruktsiooniga (vedrud, vooderdus jne.), tuleb siiski võtta tarvitusele veel erilised abinõud, mis on tarvilikud eriti tegutsemisel mürdmaastikul. Iseäranis tähtis on siin peakatte küsimus. Sellena soovib autor omalt poolt Pariisi firma „L'Aviation Industrielle Exploitation“ poolt valmistatud kiivritaolist peakatet; viimane on valmistatud hõredakoelise riidest, mis võimaldab hästi pea ventilatsiooni; kõrvade kohal on augud kuuldetoru (tankophone) kõrva juure panemiseks; kiivri ümber pea ja risti üle pealae on kinnitatud nahaga kaetud massiivkummist vitsad, mis kaitsevad tankisti pead tõugete eest vastu tanki seinu. Manöövrivel ettevetetud katsetel olevat need peakatted kõikjal osutunud otstarbekohas- teks, mispärast võivat loota nende tarvitusele võtmist Belgia sõjaväes.

San-major Sillevaerts. Belgia sõjaväe tervishoiu valitsuse uus haavatuete kanderaam. (Artikli järg B. B. S. M. juunikuu nris).

Nimetused.

Sõjabibliograafiline ülevaade.

SOOME.

Sana ja Miekka. (Sõna ja Mõök.) 1929. Nr. 9. Sisustik: Saksa sõjaväe ohvitserikasvat- tus, O. E. Rahuaade koolidesse. Felix Iversen. Vastus dr. Iverseni kirjutisele „Rahuaade kooli- desse“. Gaasikaitses Venemaal. Veel allohviteri tsiviilriietuse tarvitamisõigusest, V. U—u. Punane laevastik. Autohullustusest, Rex. Teateid.

Saksa sõjaväe ohvitserikasvat- tus. Kirj. O. E. Võitjate ettekirjutatud rahu- tingimuste põhjal pidi Saksamaa vähendama oma sõjaväge 100.000 meheni, juhatus ja merivägi ühes arvatud. Igal sinna palgatud sõjaväkke püüdjäl sõduril tuleb end siduda 12 aastaks katkestamatuses teenistusse ja ohvitseril 25 aastaks. Rasked rahutingimused sunnivad siis selle sõjaväe uuesti vanaaegsesse teenistusviisi. Lennukite, tankide ja raskete kahurite tarvitamine on täiesti kõrvaldatud.

Kuid vaatamata kõigile raskustele, on Saksa sõjateadus siiski püsinud juhtival kohal Euroopas. Seda kõrget tasapinda ei aita hoida alal ainult need ohvitserid, kellel nüüd vabana on rohkem aega ja võimalusi anduda sõjateaduse uurimisele, vaid ka tegevusvæes teenivad ohvitserid, kellel veel on maailmasõjagaegseid kogemusi. Kerib loomulikult küsimus, missuguseks muutub Saksa ohvitserkond, kui kõrvaldunud vana sõjas olnud põlv. Ettekujutuse tulevasest ohvitserkonnast saab, kui juhtida tähelepanu neile oludele ja sellele vaimule, milles arenevad ja kasvavad tulevased ohvitserid.

Tung ohvitserikooli on suur, vastu võib võtta ainult üskümmendik kõigist tahtjast. Neid vali- takse erilise hoolega ja alles pika katsumiste ja sissepääsueksamite järele saab ohvitserikandidaat kütse astuda ohvitserikooli, mis nüüd asub Dres- denis, endise kadettidekooli asemel.

Õpilasi on koolis 300, kellest 200 esimese aasta

üldkursusel ja 100 teise aasta jalaväe ja autoväe- osade erikursusel. Selle asemel ratsaväe-, kahur- väe- ja erirelvade 2-aastase kursuse ohvitseri kandidaadid saavad õpetuse teise osa oma ala- õppule vastavais õppeasutis.

Eriti silmapaiste on ametnikkude ja õpeta- jate rohkus, mis teeb välja veerandi kogu õpi- laste arvust. Peaainete õpetajail ei ole rohkem tunde kui 10—15 nädalas. Õpetus neis aineis, mis nõuavad näitlikku õpetamisviisi, on samuti korraldatud kui näiteks Eestis.

Igas klassis on ainult 20 õpilast. Paar kõrge- mat õpetajat valvavad eriklasside õpetuste ana- loogilisust, olles ise vabastatud õppetööst.

Väikene tundide arv võimaldab õpetajail jäl- gida sõjateaduse kiiret arenemist ja esitada oma ainet ajakohaselt. Õpetajaile võimaldatakse ka täiendamist ja edasiharimist omal alal.

Kooli tarvitada on eri laskepataljon, harjutus- eskadron ja autokompanii. Kahes suures ma- neeshis ja mitmel väljal sooritatakse kooli ratsu- tamist. Mootorrattaid ja autosid on nii palju, et terve aastakursus võib korraga välja sõita.

Õpilaste suviharjutused on tavalised. Suure tähtsusega on taktikalised väliõppused.

Kahel õpilasel on kokku tarvitada oma pesuga varustatud magamistuba ja elutuba ning neid tee- nib meesteeniia. Peale selle on kasutada suured spordiväljad, võimlad ja ujumisbasseinid.

Oma habemeajaja, rätsepa- ja kingsepa töö- koda täiendavad veel pildi sellest ohvitserkonnast. Võiks veel mainida suurt söögisaali, kus ei puudu isegi alkohoolised joogid. Ja et loomisvabadust kurjasti ei tarvitata, selle eest hoolitsevad õpeta- jad ja kibe töö.

Kõigist sellest on näha, et sõjaväe juhatus kannab hoolt selle eest, et tulev põlv saaks või- malikult hea kasvatus. Ja kõigist — õpetajate sõnust, õpilaste vaatest ning seintele graveeritud mõttesõnust hõõgub tõrdrõõm ja isamaalsus.

See, kel on olnud võimalus, kas või pealis- kaudselt näha Saksamaa ohvitserpõlve kasvata- mist, tuleb veendumusele, et see kõrge tasapind, millel Saksa ohvitserkond aina on olnud, jääb püsima. Sunnirahu ei ole riisunud Saksamaalt võimalusi kasvatada häid ohvitseri.

„Rahuaade koolidesse.“ Felix Iversen.

Soome Rahuliidu Kesksvalitsust juhtiv 10-liik- meline juhatus, koosnev õppe- ja kasvatustegela- sist (6 koolijuhatajat ja õpetajat ning 5 ülirkooli- meest), oli moodunud aasta lõpul saanud kirjutise kõrgematele õppetöö alal tegutsevaile isikuile.

Käesolev dr. Iverseni artikkel on vastuväide nimetatud kirjutise arvustajaile. Dr. Iversen öien- dab, et kirjutise peasiht on olnud kaasa aidata kõlblise iseloomu loomiseks ja tõelikkusel põhje- nevate teaduste õpetamiseks. Kui aga sel kombei peaks vähenema sõjariistukandev kaitse tahe, siis see aina tõendab seda, et see tahe põhjeneb ebakõlblisel ja ebatõelisel alusel. Ka ei ole ükski kirjutise allakirjutajaist önelnud, et soome rah- vas juba nüüd oleks moraalselt küps sõjariistust vabanemiseks. Rahusõprade ülilmaks sooviks on, et rahvas juba nüüd hakkaks looma endale sar- nast kaitsetahet, mille sihiks on sõbralikkude su- hete loomine ka endiste vaenlastega ja kõikide eriarvamiste lahendamine rahuliikkude nõupidami- ste kaudu.

Kirjutise arvustuste iseloomuliku joonena on olnud mõte: nüüdse maailma seisukord on nii ebakindel, et rahvad ei usalda vabaneda sõja- riistust — ja selle väite tõenduseks on toodud näitena Rahvasteliidu ebaõnnestunud töö sõja- riistade mahapanemise asjus.

Dr. Iv. leiab, et siin tuleb tähelepanu juhtida järgmistele asjaoludele: 1) Rahvasteliidu töö ebaõnnestumine sündis suurvalitsuste (mitte rahvaste) hea tahtmise puudusest, 2) rahvaste laiades ringkondades on vastastikkune usaldus ja üldine sõjariistade mahapanemise põhimõte juba pääsenud võidule; 3) suurvalitsuste sõjariistus kaitse on muutunud ebakindlaks (Londoni õhuanõuõvrid 1928. a.).

Tuleb õpetada mõistma ka noorsoole neid rahvastes liikuvaid voolusid, mis püüavad rahu poole, iseseisvuse ja rahva vabaduse kaitsele, rahule omaste abinõudega.

See uus maailmakord on alles sündimisel ja Soome Rahuliidu mainitud kirjutise siht on, et Soome tõusvale põlvele, kes kord asub juhtima rahva saatust, õpetatakse hindama selle korra väärtust.

Vastus dr. Iverseni kirjutisele „Rahuaade koolidesse“. Valkoinen mies.

„Valkoinen mies“ leiab, et ei ole sugugi auks neile 6 õpetajale ja koolijuhatajale ning 5 ülikoolimehele, et nad alla kirjutasid kirjutisele, mis ei seisa tõelikkuse ega asjalikkuse põhjal. Tuleb aina avaldada kahetsust, et ülikooliharidusega mehed sammuvad käsikäes utopistidega, kes levitavad suurte hukade keskel vääropetust, et maailma igavene rahuaeg on käes ja et soome rahvaski võib millal tahes sõjariistad maha panna.

„V. m.“ ei saa nõus olla ka selle väitega, et kõik arusaamatused, nii üksikute kui rahvaste vahel, tuleksid lahendada rahulikult teel. On üksikuid, kelle rahustamiseks valitsus peab võtma tarvitusele võimuabinõud. Rahvaste ja valitsuste üle ei ole olemas ülivõimu, kes sunniks rahvaid õendama oma tülisid rahulikult teel, siin on ainus võimalus — sõda.

Sõja hädaoht on olemas mitmel pool ja mitmesugusel kujul maailmas.

„V. m.“ soovib lugeda dr. Iversenile ja mõnele teiselegi tema mõtteosalisele Cederholm'i „Punane painaja“ ja Douillet: „Paljastatud Moskva“.

Härä Iv. näeb ainult sarnaseid eluseadusi: ole õiglane, ole hea, ole puhas, ole karske. Kuid siia tuleks veel juure lisada: ole mees! Dr. Iv. kujutab nähtavasti kangelast sarnase isikuna, kes aina kannatab ja sallib kõike. Kuid ka Vabastaja, kelle eeskujul patsifistid sageli mainivad, ei olnud niisugune, vaid oli võimas, mehine ja sügav loomus. Pühas vihas ta tõmbas kord piitsagi ja ajas välja templist selle reostajad.

Dr. Iv. nõue, et sõjaajalugu ajaloo õpperaamatuis ja õpetuses oleks äärmiselt piiratud, on täidetud. Kuid ei või jätta hoopis välja sõjaajalugu, sest sellega antakse õpilasile vääripilt rahvaste ja valitsuste vahelistest moodustumisprotsessidest. Tuleb esitada sõda õpetuses sellasena, kui see tõelikult on ja samuti rahutõõgi saavutisi, asjalikult neid arvustades. Ei mingisugust ajaloo tsenseerimist ja utopijaid, mis ei vasta tõele.

Täiesti naiivid leiab olevat „V. m.“ ka dr. Iv. väited Rahvasteliidu töö kohta, sõjariistade mahapanemise asi.

„V. m.“ on nõus, et õpetuses, eriti ajalooõpetuses tuleb aina selgitada nüüdseaja kultuuri voolusid. Kuid vääri on minna õpilasile kuulutama, et uus „maailma olukord“ on ju tulnud, et meiegi hädaohuta võime panna maha sõjariistad, et hom-rahuaadet ei saa levitada revolutsiooni teel, vaid me ju koidab igavene rahu.

Kõik arenemine võtab maailmas aega. Nii ka rahulise töö ja arenemise kaudu.

Gaasikaitsest Venemaal.

New York Times'i järele on Venemaa gaasikaitse esimesel kohal kõigi teiste maade hulgas. Suurte linnade ja muude võimalikkude gaasihävituskohdade elanikud peavad hankima endile gaasimaskid.

Peterburi ja Moskva on lehe teada juba varustatud gaasimaskidega.

Pühapäeviti ja pidupäevil õpetatavat vägedele gaasikaitset.

„Suom. Sosiald.“ nr. 116 leidub lause: „Tööline kuigi sinu lapsele õpetatakse gaasimaski õndsakstegevat õpetust, siis on sinu kohus tulla juhomme ja avaldada protesti sellele gaasimaski hullustusele.“

Gaasimaski ei saa tarvitada hävitusriistana, ainuke kahju, mis selle abil vaenlasele võib teha, on: takistada tema gaaside mõjulepääsemist.

Suom. Sosiald. järele ei ole see õiglane teguviis vaenlase suhtes. Sama leht leiab ka, et maastikuõpetus ja kaitsevärvi riiete kandmine sõjaväes tuleks kaotada. Suvel võiks riietuda valgesse ja talvel punasesse, et vaenlasel oleks kergem märki lasta.

Oleks huvitav teada, tähendab autor, kuidas sotsiaaldemokraadid mõtleavad protestida gaasimaskide kandmise vastu. Ei oleks tarvis muretseda nende maskide pärast nii palju, ei tule keegi panema neid vägisi sotsiaald. näo ette, kui vaenlane peaks pilduma gaasipomme. Maski tarvitamine on igapähe oma asi, kui õhk peaks muutuma tervislikult kõlbmatuks.

Siin ei saa protestida, samuti nagu ei saa protestida selle vastu, et keegi on ostnud omale maija „Minimaxi“, kuigi maja veel ei ole põlenud.

Veel allohvitseri tsiviilriietuse tarvitamisõigusest. V. U-u.

Tsiviilriietuse tarvitamisõigus on muutunud üheks valusamaks küsimuseks allohvitserkonnas.

Seni maksvate määruste järele võib allohvitser saada nõusoleku tsiviilriietuse tarvitamiseks oma väeosa juhatajalt. Kuid suhtumine sellesse määrrusse on igas väeosas erinev. Nii võib mõnes väeosas allohvitser saada loa tsiviilriietuse tarvitamiseks teenistusest vabal ajal aastaks või rohkem. Mõnel pool on lubatud ainult pühapäevadeks, kusjuures tuleb igal üksikjuhusel eriti esitada palve.

Kaaludes asja mitmeti, ei leia autor põhjuseid, mis sunniks tarvitama praegu maksvat määrrust, asetades allohvitseri sarnasesse võimatusse seisukorda, mida ei saa võrrelda ühegi teise ametklassiga. Ainult eluaegsed vangid on sunnitud tarvitama sama „ametikuube“ kogu eluaeg.

Teenistusele võib olla aina kasuks, kui allohvitseridele antakse luba tarvitada väliaspool ametaega riidetust, mis võimaldab tal vabal ajal mustada töö askeldusi ja nautida vaba hetke teiste inimeste kombel.

Punane laevastik. Lühike ülevaade Venemaa laevastiku seisukorrast.

Autohullustus. Kirj. Rex. Veste autojuhtide kaitseks.

Teateid Rootsist, Prantsus- ja Saksamaalt. Ks.

N.-VENE.

Voina i Revoluutsia (Sõda ja Revolutsioon) 4. raamat 1929.

A. Kudrāvtsev: „Operatiivne tagasitõmb kui üks abinõudest vältida vastase lööke.“

Autor, nõhienedes sõjaajaloole väidab, et hoogsalt pealetungivad armeed võivad osutada teatud

momendil nõrgematena kavakindlalt taanduva-
test: esimesed kulutuvad, teised kosuvad. Selle-
pärast võitu ei saavutatavat igakord hoogsa
pealetungiga, vaid teinekord olevat ka taandu-
mine ta eelduseks.

Millal lugeda taandumine õigustatuks? Kui
aktiivne vastane teeb kaitse või pealetungi mitte
ainult raskeks, vaid ohtlikuks. Sellepärast kava-
kindel taandumine olevat tähtis operatiivne tege-
vusvorm ja juhid ning staabid selleks olgu ette-
valmistatud.

Edasi autor näitab: millised on taandumise
või tagasitõmbe operatsioonide vormid ja mõõdu-
d tingitud olukorrast, mis kergendab tagasitõmme
(„otskok“), kuid organiseerida tagasitõmme, kuid
segada vastase tagasitõmbe teostamist, illustree-
rides mõtteid näidetega Maailmasõjast ja Vene
kodusõjast.

K. Hierl: „Reservidest mitmesu-
gustel epoohtidel.“ Artikkel on kirjutatud
„Voina i Revolutsiale“ Saksa erukolonelilt Hierl-
ilt, kes väidab, et reservid (varud) on olnud kõi-
kide aegade vägedes. Reservide jaotus taktikalis-
teks ja strateegilisteks on viimaste sõdade saa-
vutus. Napoleon oli see, kes geniaalselt oskas
luua ja kasutada reserve taktikalises ulatuses.
Autor toob näiteid Napoleoni sõdadest. Stratee-
giliste reservide loojana ja otstarbekohasena ka-
sutajana mainib autor Moltket 1870./71. a. sõjas.
(Artiklil on järg.)

V. Lavrov: „Zeniit suurtükiväe ja
hävitajate-lennukite koostööst.“

See on uus teem sõjakirjanduses. Autor püüab
ajada selles küsimuses esimesi teaduslikke (teo-
reetilisi) radu. Jaotab koostöö operatiivseks
(strateegiliseks) ja taktikaliseks. Piirub artiklis
ainult taktikalise koostöö käsitlemisega. Seab
üles rea põhimõtteid, Annab tehnilisi näpunäi-
teid sõna ja joonisega.

V. Lopatin: „Julgestamata koostöö.“
Hävitajate-lennukite ja zeniit-suurtükiväe koos-
töö küsimus kasutamise vaatepunktist.

M. Vladimirov: „Sõjaväe ettevalmis-
tus õhusõja suhtes.“ Artikkel sisaldab pu-
naväe väljaõppe küsimusi õhusõja suhtes kõigis
väeliikides.

N. Bodrov: „Agitatsiooniteenistus
lennuväes.“ Autor tsiteerib rea ennem ilmu-
nud teoseid selles küsimuses ja leiab, et lennu-
väe agitatsiooniteenistuse probleem ei olevat kui-
gi hästi lahendatud punaväes. Soovitab agit-
siooniteenistust lennuväe abil katsetada eelseis-
vatel manöövritel tema „retsepti“ ulatuses. („Voi-
ni i Revolutsia“ toimetuse leiab, et ka hra Bod-
rov ei suutvat sellele probleemile anda kaugeltki
rahuldavat lahendust. K.)

B. Verhovski: „Sideteenistusest ratsa-
väes.“ Artiklist on toodud kokkuvõte 1928. a.
manöövrite tulemustest side alal ratsaväes.

V. P.: „Hobunevõimootor probleemi
käsitamine põllumajanduse seisukohast.“

Autor soovib punaväe mootoriseerimist, üht-
lasi ka hobusekasvatuse arendamist, sest tarvi-
line arv mootoreid ja hobuseid koos võivat anda
sõja puhul tarviliku veoõu armeele Vene oludes,
tõstes ühtlasi rahuajal rakendatult põllutööle põl-
lumajanduse toodangut.

V. Zarzar: „Eralennuasjandusest.“
Autor soovib lennukite ehitusele N.-Venes vaa-
data kui tähtsamale harule Nõukogude riigi in-
dustrialiseerimises.

Osas „Välismaade armeedes“ I. Her-
mann teeb kokkuvõtte mootoriseeritud ja mehha-
niseeritud diviiside inglaste vaadetest, tuues ära ka
sarnaste diviiside organisatsiooni mitmesuguste
väeliikide kombinatsioonidega.

D. Bronevski käsitleb sama küsimust Prant-
suse eriteadlaste vaatepunktist.

Kriitika ja bibliograafia.

Sõjateaduslik kroonika. K.

Ametlik osa.

Kaitseministri käsukiri Nr. 288.

Tallinnas, 9. juulil 1929.

(Kaitsevägede staap).

A. Üldalused.

§ 1.

Üleriiklikud kaitseväe spordivõistlused on ol-
nud seni individuaalsed. Nende tagajärgedega
on ka hinnatud väeosade võimeid. Sisuliselt ei
ole see õige, sest üksikud paremad sportlased
ei suuda näidata väeosa kehalise arengu tasa-
pinda. Pildi sellest võiks anda ainult mass.
Nii on tulnud seni korraldatud kaitseväe üle-
riiklikudel spordivõistlustel ette järgmiseid
puudusi:

Üksikud paremad sportlased on võistlustel
tõstnud väeosad esikohale, kuna seejuures sama
väeosa kehaline kasvatus tõeliselt väga palju
soovida jättis. Seega võistlustel saadud pilt
ei vastanud tegelikule olukorrale, kutsudes välja
isegi ebaterve nähte, et paremate sportlaste
väeosa ridadesse tõmbamiseks tarvitati mitme-
suguseid keerdkäike.

Võistlejate klassidesse jaotamine samuti on

toonud kaasa arusaamatusi. Eelvõistlustel suu-
rem osa kaitseväe sportlasi meelega ei näida-
nud oma paremaid saavutusi, et mitte pääseda
võistlema kõrgemasse klassi, kus auhindade
saamine on raske. Seepärast suur osa kaitse-
väe sportlasi eelvõistlustel näitasid ainult nii-
suguseid tagajärgi, millega nad ei pääsesid
sisse madalamasse klassi ja seal kerge vaevaga
võitsid esimesi kohti ja auhindu.

Et eelpoolnimetatud puudusi edaspidistes
kaitseväe spordivõistlustes ära hoida, käsin üle
minna kaitseväe spordivõistluste korraldamises
uuele süsteemile, mis võimaldaks kontrollida
kõigi kaitsevaelaste kehalist arengut.

Selleks tuleb korraldada:

- üleriiklikud kaitseväe spordivõistlused; ja
  - kehaliste võimete katsed.
- Nende põhimõtete järele korraldatud võist-
luste ja katsete abil saab:
- anda tõuke massi kehalisele arengule ja
võimaluse seda arengut kontrollida;
  - tõsta üksikute paremate sportlaste taga-
järgi;
  - näha kehalise kasvatus arengut maakon-
dade (komplekteerimise raioonide) järele;

— võistluste korraldamise kulude vähendamise.

Üleriiklikkudest kaitseväe spordivõistlustest võtavad osa ainult soovijad ja paremad kaitseväe sportlased piiratud arvul, kuna katsed peavad sooritama kõik kaitseväelased.

Käesoleval aastal käsen korraldada üleriiklikud kaitseväe spordivõistlused ja katsed järgmiselt:

B. Spordivõistlused.

§ 2.

Üleriiklikud kaitseväe spordivõistlused korraldada 23.—25. augustini s. a. Pärnus, järgmise kava järele:

Jooksud:

100, 400, 800, 3000 ja 10.000 m jooks; 110 m tõkkejooks; 5×500 m rakmetes teatejooks; 5×1000 m teatejooks vabalt; jao orienteerumise jooks rakmetes.

Hüpped:

Kaugus- ja kõrgushüpe.

Visked:

Kuulitõuge, kettaheide ja odawiske.

Ujumine:

50, 400 ja 1000 m vabaujumine.

Sõjaline seitsmევõistlus:

1) 60 m jooks rakmetes, 2) granaadiviske (märki), 3) kaugushüpe hooga rakmetes, 4) 50 m vabaujumine, 5) märkilaskmine sv. vintpüssidest lamades käelt 200 m. kaugusele, 6) 100 m jooks rakmetes 40 kg liivakotiga, 7) 1000 m jooks rakmetes.

Meeskondadevaheline (8-mehelised kergekuulipilduja jaod) sõjaline viievõistlus rakmetes:

1) 5 km jooks (rännak), 2) 25 m kauguselt kahekümne ühe liivakoti, raskusega 25 kg, kandmine tulejoonele, 3) märkilaskmine sv. vintpüssist lamades toelt 200 m. kaugusele, 4) 35 m kaugusele granaadi märkiviske kaevikusse, 5) 100 m jooks ühes märkitorkamisega.

Jalgrattasõit:

10 km sõit vabas riietuses; 25 km sõit rakmetes.

Vehklemine:

Espadronidel ja tääkidel (ohvitseridele ja üleajateenijatele).

Jalgpallivõistlus.

Diviiside, Kv. üh. õppeasutiste ja Merijõudude esimeeskondadevaheline. Jalgpallivõistlustest ei võta osa need kaitseväelased, kes on võtnud osa 1927.—1929. a. Liidu poolt korraldatud Eesti esindusmeeskonnas välisriikidega maadevõi linnadevahelistel võistlustel. Võistlust peetakse punkti süsteemis (turniir).

§ 3.

Üleriiklikke kaitseväe spordivõistlusi pidada ühes klassis, kusjuures Eesti esimeeskondades välisriikidega maade võistlustest kergejõustiku ja veespordi aladel osavõtnud ajateenijad kaitseväelased võistlevad väljaspool diviiside (Kv. üh. õppeasutiste, Merijõudude) koosseisu, peale meeskondade sv. viievõistlusel, kus osavõtta võivad üldises korras.

§ 4.

Et üleriiklikkudele kaitseväe spordivõistlustele pääseksid kehalises võimetus ainult paremad kaitseväelased, selleks korraldada eelvõistlusi diviisides, Kv. üh. õppeasutistes ja Meri-

jõududes kõigil neil aladel, mis ette nähtud üleriiklikkude spordivõistluste kavas.

§ 5.

Diviisid, Kv. üh. õppeasutised ja Merijõud võivad üleriiklikkudele võistlustele saata osavõtjaid:

1. diviis	kuni 60 kaitseväelast,
2. "	kuni 60 "
3. "	kuni 60 "
Kv. üh. õppeasutised	kuni 60 "
Merijõud	kuni 60 "

Märkus 1: Asutised, üksused ja komandod, kes ei kuulu diviiside (Õppeasutiste, Merijõudude) koosseisu, võistlevad selle diviisi koosseisu, kelle piirkonnas nad alaliselt asuvad, väljaarvatud Peipsi laevastik, kes võistleb Merijõudude koosseisu.

Märkus 2: Õppeasutiste juurde komandeeritud kaitseväelased võistlevad õppeasutiste koosseisu.

§ 6.

Igas individuaalvõistlusnumbris diviisid, Kv. üh. õppeasutised ja Merijõud võivad üles anda igaüks 3 võistlejat ja iga meeskondadevahelisele võistlusele (5×500 m, 5×1000 m, orienteerumisjooks, sv. viievõistlus, jalgpall) — ühe (diviisi väeosadevahelistel võistlustel võitja) meeskonna, kusjuures iga meeskond peab koosnema ainult ühe väeosa kaitseväelastest.

§ 7.

Üleriiklikkudel kaitseväe spordivõistlustel anda ränd- ja individuaalauhindu.

Rändauhindu anda parematele kohtadele tulnud diviisidele ja väeosadele (Kv. üh. õppeasutised, Merijõud) ja individuaalauhindu — eraldi parematele ohvitseridele, üleajateenijatele, ajateenijatele ja väljaspool diviiside koosseisu osavõtnud ajateenijatele kaitseväelastele. Auhindade arv ja jaotus osavõtjate arvu järele kindlaks määrata Kaitsevägede staabi ülema. Auhindade asemele võib anda ka vastavaid diploma. Diviisi poolt võidetud auhindu hoiab alal diviisi ülema korraldusel see väeosa, kes üleriiklikkudel spordivõistlustel omandanud kõige rohkem punkte.

§ 8.

Üleriiklikkudel kaitseväe spordivõistlustel arvestada punkte diviisidele järgmiselt:

Individuaal kergejõustiku võistlusaladel (jooksud, hüpped, visked, ujumine, jalgrattasõit, vehklemine) iga võistleja annab punkte ühekordselt (koefitsent 1): I koht — 15 punkti, viimane XV koht — 1 punkt.

Sõjalistel seitsmევõistlustel — kahekordselt (koefitsent 2): I koht — 30 punkti, viimane XV koht — 2 punkti.

Meeskondade vahelisel võistlusaladel (5×500 m, 5×1000 m, jao orienteerumisjooks, sv. viievõistlus, jalgpall) — kümnekordselt (koefitsent 10): I koht — 50 punkti, viimane V koht — 10 punkti.

Väljaspool diviiside koosseisu osavõtnud ajateenijate kaitseväelaste punkte diviisidele ei arvestata.

§ 9.

Võistlusteks tarvismnevate üksikasjaliste juhendite ja määruste väljatöötamise, nende teatavaks tegemise diviisidele (Kv. üh. õppeasutistele ja Merijõududele) ja võistluste läbiviimise panen Kaitsevägede staabi peale. Kaitse-

vägede staabi ülema käsutusse kohtunikudena võistluste ajaks määran:

- ltn. F. Süllaots — Scouts üksikust jal. pat.
 „ A. Luur — 1. Jalaväe rü.
 „ A. Bruttan — Kuperjanovi üks. jal. pat.
 „ M. Elenndt — 9. üksikust jal. pat.
 n.-ltn. E. Pliesnik — Kv. üh. õppeasutistest, spordiinstr. A. Araka — Kv. üh. õppeasutist. m.-ltn. F. Neumann — Merijõududest.

Peale selle igast diviisist Kv. üh. õppeasutistest ja Merijõududest määrata Kaitsevägede staabi ülema käsutusse üks üleajateenijaallohvitser, kes kehalise kasvatuskursuse lõpetanud.

Kohtunikudel ilmuda Pärnu 22. augustil kell 1000, võistlejatel 23. augusti hommikuks. Võistlustele ilmunud kaitsevaelased olgu varustatud atestaatidega või toidurahaga, väeosade kaupa ühtlustatud spordiülikondadega, võistlusteks tarvisminevate relvadega, rakmetega ja laske-moonaga.

§ 10.

Diviiside, Kv. üh. õppeasutiste ja Merijõudude juhatajal saata võistlejate nimekirjad Kaitsevägede staabi VI osakonna ülemale hiljemalt 12. augustiks. Nimekirjades olgu täpsalt ära tähendatud missugustel aladel keegi võistlustest osa võtab.

Eelmistel aastatel Üleriiklikkude kaitseväge spordivõistluste nimekirjades oli lubatud enne võistlusi ja võistluste ajal ette võtta parandusi ja võistlejate ümberpaigutusi. See lubadus tõi esile sportlisest seisukohast lubamatud kombineerimised punktide saavutamiseks.

Käesoleval aastal võib Üleriiklikkude spordivõistluste nimekirjades peale esitamist ette võtta parandusi ja uute nimede juure kirjutamist ainult väeosadest võistlustele väljasõitmise päeval. Diviisi ülematel seda arvesse võtta, et esitatud nimekirjad oleks täielikud.

Võistlejaid esindab igast diviisist (Kv. üh. õppeasutistest, Merijõududest) ohvitser. Võistlustest osavõtja ohvitser võib olla ühtlasi ka diviisi esindaja.

§ 11.

Väljaspool Pärnu garnisoni võistlustest osavõtjatele ohvitseridele ja üleajateenijatele maksta võistlustel viibimise aja eest komandeerimise päevaraha.

§ 12.

Võistlejate korterisse paigutamise, toitlustamise, võistlustel tarvisminevate spordi- ja veoabinõude muretsemise ja vastavate toimkondade määramise panen I brigaadi ülema peale.

D. Katsed.

§ 13.

Ü. Ö. 4. Ü. Ö. 8. ja J. O. ja A. Ö. ettenähtud kehalise võimete hindamise katsed korraldada järgmistel aladel:

- 100 m jooks;
  - 1000 m jooks;
  - 100 m jooks 40 kg kotiga;
  - kaugushüpe hooga;
  - kõrgushüpe hooga;
  - kuulitõuge tugevama käega;
  - granaadi (saksa kaigas) kaugus- ja märkiviske;
  - ülesripeldamine köit mööda;
  - toes käte kõverdamine ja sirutamine.
- Katsete korraldamise tähtaja määramise, nende läbiviimise ja vastavate määruste välja-

töötamise ning kinnitamise panen Kaitsevägede staabi ülema peale.

E. Auhindade ümberkorraldamine.

§ 14.

Arvesse võttes üheaastasele teenistusele üleminekuga seotud kaitseväge uut organisatsiooni ning üleriiklikkudel kaitseväge spordivõistlustel võistlejate klassidesse jaotamise ärakaotamist, käsin Kaitsevägede staabi ülemal seniste üleriiklikkude kaitseväge spordivõistluste rändauhinnad ära jaotada uute võistluste vastavatele võistlusaladele.

§ 15.

Seni on üleriiklikkudel kaitseväge spordivõistlustel parematele sportlastele annetatud ainult individuaalauhindu. Auhindade annetamine on tülikas ja ei väljenda küllalt väärikalt välja-paistvamate sportlaste teeneid. Paremaks abinõuks auhindade kõrval aga on spordimärk. Spordimärk ergutaks kaitseväge sportlasi enam mitmekesisele kehalisele aerndusele ja selle omandamine austaks vääriliselt paremat kaitseväge sportlast. Käsen kaitsevägede staabil välja töötada „Kaitseväge spordimärgi määrused“ ja kavandid.

M. Juhkam,
 Kaitseminister.

Kasvandikkude vastuvõtmine K. Ü. Ö. Sõjakooli kadettide noore- masse klassi 1929. a.

Käesoleval aastal on uute kasvandikkude vastuvõtmine Kaitseväge ühendatud õppeasutuste Sõjakooli kadettide nooremasse klassi 15. juulist kuni 18. juulini. Vastu võetakse tegevas kaitseväeteenistuses olijaid ja käsutus- ning reservväelasi, kes vastavad järgmistele tingimustele:

- 1) vanadus mitte üle 28 aasta;
- 2) lõpetanud Sõjakooli aspirantide kursuse;
- 3) omavad täieliku keskkooli hariduse (õigustega keskkooli täieliku kursuse lõpetanud; põllutöö keskkoolide lõpetajad seda õigust ei oma);
- 4) peavad olema oma tervisliku seisukorra ning kehaehituse poolest praegusel ajal kõlbulikud kaadri-ohvitseriks;
- 5) ei ole karistatud kohtu poolt karistusega, mis Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse põhjal hääleõigusest ilma jätab ega ei ole kohtu poolt määratud karistusega riigiteenistusse astumise õigusest ilma jätud;
- 6) ei seisa kohtu ega eeluurimise all ega ole ärialal maksujõuetuks tunnistatud.

Sisseastumise sooviavaldused, varustatult tempelmarkidega — 50 senti sooviavalduselt ja 10 senti igalt juuresolevalt lisalt — tulevad kirjutada Kaitseministri nimele ja esitada Kaitseväe ühendatud õppeasutuste ülemale — Tallinn-Tondi (Järve jaam) — hiljemalt 10. juuniks s. a., juure lisades järgmisi tunnustusi, kas algkirjades või seaduslikult kinnitatud ärakirjades:

- 1) vanadust tõendav tunnustus;
- 2) üldharidust tõendav tunnustus;
- 3) ametlikult tõendatud päevapilt;
- 4) lühikene elulookirjeldus;
- 5) sooviavaldaja allkiri, et talle ei ole kohtulikult määratud karistust, mis Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse põhjal lääleõigusest ilma jätab, ega ei ole kohtu poolt määratud karistusega riigiteenistusse astumise õigusest ilma jäetud; et ta ei ole kohtu- või eeluurimise all, ega ei ole ärialal maksujouetuks tunnustatud;
- 6) kui sooviavaldaja palve esitamise ajal on tegelikult kaitseväeteenistuses, siis peale muu veel väeosa ülema viimane atestatsioon;

- 7) kui kaitseliidust osa võtnud, siis vastav tunnustus maleva pealiku poolt;
- 8) käsutus- ja reservväes olijad peavad esitama ka tõestatud ärakirjad kaitseväeteenistuse dokumentidest (vastuvõtte- ja teenistuslehtedest).

Tegelikult kaitseväeteenistuses olijad esitavad sooviavaldused sisseastumiseks oma ülemuse kaudu komando järjekorras, käsutus- ja reservväes olijad — otsekohe Kaitseväe ühendatud õppeasutuste ülemale.

Märkused: 1) Aspirantide kursuste lõpetajate, kes on ülendatud täiendusohvitserideks, vastuvõtmise küsimus kadettide klassi saab Kaitseministri poolt täiendavalt otsustatud.

2) Üksikasjalised katsete kavad on saada Kaitseväe ühendatud õppeasutuste staabist saatekulude tasumise eest.

3) Õppetöö algus saab täiendavalt teada antud neile, kes korraldatud katsete tulemuste põhjal on vastu võetud sõjakooli.

Sport.

Tallinna Garnisoni väeosadevaheline jalgpalli turniir.

Möödunud kevadel pani välja K. Ü. „Päevaleht“ Tallinna Garnisoni väeosadevahelistele jalgpallivõistlustele kallihinnalise rändauhinna — hõbekarika.

Juuniku jooksul peeti „Päevalehe“ hõbekarika peale esimene turniir. Turniirist võttis osa 10 väeosa. Võistlused peeti kahe miinuse süsteemis. Kogu turniiris peeti 19 mängu ja need andsid järgmisi tulemusi:

- 1) Sõjakool — Merivägi — 1:0;
- 2) Scouts pataljon — Sidepataljon — 4:1;
- 3) 10. pataljon — Kaitseministeerium — 6:0;
- 4) Lennuväe rüg. — Allohvits. kool — 4:2;
- 5) Pioneer pataljon — Merikindlused — 8:1;
- 6) Merivägi — Sidepataljon — 6:1;
- 7) Sõjakool — Scouts pataljon — 5:1;
- 8) Kaitseministeerium — Allohv. kool — 1:0;
- 9) Merivägi — 10. pataljon — 1:0;
- 10) Pioneer pataljon — Sõjakool — 1:0;
- 11) Scouts pataljon — Merikindlused — 3:1;
- 12) Merivägi — Kaitseministeerium — 5:0;
- 13) 10. pataljon — Sõjakool — 1:0;
- 14) Pioneer pataljon — Lennuväe rüg. — 4:2;
- 15) Merivägi — Lennuväe rügement — 1:1;
- 16) Scouts pataljon — 10. pataljon — 1:0;
- 17) Merivägi — Lennuväe rügement — 3:1;
- 18) Merivägi — Scouts pataljon — 2:0;
- 19) Pioneer pataljon — Merivägi — 3:2.

Turniir pakkus huvitavaid mängu. Eriti põnevaks kujunes võistlus turniiri lõpumängudes, kus iga hinna eest taheti võitjaks tulla ja lüüsa auhinna võitjana koju viia.

Viimase paarina kohtasid esimese ja teise koha pärast vanad tuusad, pioneerpataljon meriväega. Esimene kaitseväe, teine garnisoni meister.

Mäng algas tagasihoidlikus tempos, kuid peagi muutus see hägedaks, kombinatsioonrikkaks. Poolaeg märgiti 2:1 meriväe kasuks.

Teisel poolajal tempo, hoog ja elavus muutus veelgi suuremaks. Isegi vahekohtuniku asjalik vile ei suutnud õiglust jalule seada, sest meriväe mängijate kui ka nende oma kaaslaste (publiku) poolt sadas vahetpidamata lubamatuid sõnu vahekohtuniku aadressile. Vahekohtunik oli lõpuks sunnitud isegi üht meriväe kaitsjat väljalt ära saatma.

Teisel poolajal viigistasid pioneerid mängu nii, et lõpuvile ei annud kummagile võiduvõimalust.

Lisaaja esimese poole algul märgitakse pioneeride kasuks värv. Merivägi arvab, et pall ei ole sattunud õiget rada värvasse ja leiab, et temale on seega tehtud ülekohut.

Järgneb üksikute meriväe mängijate poolt äge sõnelemine jällegi vahekohtuniku arvele ja propaganda tegemine meeskonnä keskel, et edasimängu takistada. Olgugi, et suurem osa mees-

konda ja kapten mängu edasijatkamise poolt olid, suutsid üksikud siiski sellele niivõrd mõjuda, et kogu meeskond neile järele andis ja enne lõpuaga väljalt lahkus.

Võitis pioneer 3:2. Pärast mängu lõppu andis K. Ü. „Päevalehe“ esindaja hra Jalak pioneeridele karika üle ja soovis neile võidupuhul õnne. Garnisoni ülem kindral Unt soovis omalt poolt võitjatele õnne ja tänas „Päevalehe“ esindajat ilusa auhinna eest. Pioneerid vastasid kolmekordse „elagu“ hüüdega.

On võorastav, et merivägi, kui distsiplineeritud kaitseväge meeskond, endid valitseda ei oska ja igasugused viisakuse ja sõpruse reeglid unustab, kui soovitud eesmärgile ei jõua.

L—ks.

Staadioni 3-aastapäeva võistlused.

6. ja 7. skp. peeti Tallinnas, Kadrioru Staadioni 3-da aastapäeva pidustuste võistluseid. Võistluskavas oli ettenähtud massiline, umbes 3000 m jooks kaitseväelastele.

Kaitseväge jooksust võttis osa 61 Tallinna Garnisoni kaitsevaelast mitmesugustest väeosadest.

Eesti Spordi-Keskliidu poolt oli kaitseväge võistlusalale välja pandud 10 individuaal- ja 1 eriauhind parimale väeosale, kes 40 kohaletulija hulgast kõige rohkem punkte omandab.

Tulemused:

- 1) N. a. o. Aleksander Kask — Keh. kasv. kurs., aeg 9.13,0.
- 2) Asp. Julius Tiisfeldt — Sõjakool;
- 3) N. a. o. Aleksander Veske — Keh. kasv. k.;
- 4) N.a.o. Arnold Rebas — Kalevi üks. jal. p.;
- 5) Kpr. August Kirbits — Allohv. kool;
- 6) N. a. o. Voldemar Treinberg — Allohv. k.;
- 7) V. a. o. Johannes Sipp — Kalevi üks. j. p.;
- 8) Noor Theodor Kuusk — Side pat.;
- 9) V. a. o. Hugo Kingsepp — Keh. kasv. kurs.;
- 10) N. a. o. Artur Lukk — Keh. kasv. kurs.

N. a. o. A. Kask (Keh. kasv. kursus).
Kaitseväge 3000 m jooksu võitja, aeg 9.13,0.

Punkte said väeosad:

1) Keh. kasv. kursus	— 284 punkti;
2) Allohvitseride kool	— 167 „
3) Sõjakool	— 96 „
4) Vahipataljon	— 73 „
5) Kalevi üksik jal. pat.	— 71 „
6) Scouts üksik jal. p.	— 61 „
7) Side pataljon	— 49 „
8) Auto-tankide rüg.	— 19 „
- Eesti Spordi-Keskliidu eriauhinna — „Kuju“ omandas Keh. kasv. kursus. L—ks.

SISUSTIK: Kaitseminister O. Köster. — Rootsi kuninga külaskäik Eestile. — S. A. Rootsi mereväest. — mp. Mõtteid esimese Vabadusriigi päeva korraldamise puhul Narvas. — E. Esimene Vabadusriigi päev. — Lipp Sõjakoolile. — O. Sternbeck. Kaks uudist laskevõistluste alal. — H. T-la. Prof. Amandus Adamson † — V. K. Suusk-jalgratturite väljaõpetamise alalt. — Uued tingimused Poola kõrgemasse sõjakooli astumiseks. — M. T. S. S. S. R. sõjaväeteenistuse seadus 8. aug. 1928. — T. Võnnu lahingu 10. aastapäev 22. VI 1919.—22. VI 1929. — V. K. Tallinna-Helsingi malevate vaheline laskevõistlus. — H. T-la. Pärnumaa 5. laulupidu. — V. G. Mõnda lennukikandjatest. — Sch. Jalaväge saatvaid relvu. — Üleskutse „1905. aasta seltsilt“. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. — Ametlikk. osa. — Sport kaitseväes.

Le Locle Schweiz

Asutatud 1826. a

A-S. H-y Moser & Co.

Pikk tänav 19,

kõnetr. 22-67.

soovitab

rikkalikumas valikus

tasku- ja käeaurisid maailmakuulsast Hy Moser & Cie vabrikust Le Locle Schweiz. Sein-, laua- ja äratuskellasid, kette ja käevõrusid, kuld- ja plaqué. Parimat Rootsi kristalli.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. A. KASEKAMP. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Uus tän. 10.

Toimetus ja talitus Uus t. 10. — Kõnetr.: Sõjaväge 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 42.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri

Asutatud 1857. a.

Osühisus.

Asutatud 1857. a.

Ketrusvärtnaid 500.000
Kangrutelgi 4.000

Valmistatakse:

puuvillariiet igat seltsi — pleekimata, pleegitud
ja värvitud: **lõnga, sukalõnga ja vatti.**

Vabrik: Kreenholm, Narva kaudu.

Valitsus: Tallinnas, Pikk tän. 68, telefon 7-31 ja 32-95.

Ladu: Tallinnas, S. Karja tän. 13.

A.-S. Trikoo-, pitsi- ja sukavabrik

Oskar Kilgas

Tallinn, Volta tän. 3. Telefon 2-23.

Valmistab:

Siidisukke
Floorsukke
Villaseid sukke
Laste sukke
Mèester. sokke
Trikoopesu

Siidipesu
Siidikleidiriiet
Pesupitse
Paelu
Laste ülikondi
Supelülikondi
Spordiülikondi.

Ainukene sellelaadiline suurtööstus Eestis. Kaubad vabriku
märgiga varustatult saadaval igal pool üle maa.

Nõudke ainult meie kaupu.

HIND 30 SENTI.

KREDIIT PANK TALLINNAS

OSAKONNAD: Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-
Keinas, Jõhvis, Narvas, Nõmmel, Tapal,
Tartus, Tüiril, Viljandis ja Võrus.

Aktiva.		Äriseis 1. juulil 1929. a.		Passiva.	
Kassa ja arved teistes pank.	Kr. 704.997.03	Aksiakapital	Kr. 1.290.000.—	Tagavarakapital	370.000.—
Väärtpaberid	319.114.82	Amortisatsioonikapital	286.878.26	Ametn. abiandmise kapital	76.860.64
Välisraha ja vekslid välis- valuutas	677.392.16	Hoiusummad	11.928.186.65	Korrespondendid:	
Laenud	16.248.322.21	„Loro“ Kr. 83.481.30	1.234.482.07	„Loro“	
Korrespondendid:		„Nostro“ „ 350.680.54	617.661.14	„Nostro“	
„Loro“		„ 434.161.84		Osakonnad	1.852.143.21
„Nostro“		1.810.582.45		Aval-kreeditorid	1.828.734.63
Osakonnad	1.810.582.45	Garantiid ja akkreditiivid	6.906.503.08	Rediskont ja laenud teistes pankades	3.919.602.25
Garantiid ja akkreditiivid	6.906.503.08	Liikumata varandus	1.889.486.48	Saadud 0/0 ja komisjon	1.032.416.31
Liikumata varandus	1.889.486.48	Makstud 0/0 ja komisjon	513.295.59	Muud passivad	1.010.915.65
Makstud 0/0 ja komisjon	513.295.59	Kulud	227.300.08		
Kulud	227.300.08	Muud aktivad	771.084.94		
Muud aktivad	771.084.94				
		Kr. 30.502.240.68			Kr. 30.502.240.68

JUHATUS.

EESTI KOMMERTS PANK

Peapank: Tallinn, Suur Karja 7.

Osakonnad: TARTU, VILJANDI, PÄRNU,
VALGA, PETSERI, NARVA JA HAAPSALU.

Peapangal oma telefoni keskjaam väljakutsega „KOMMERTSPANK“

Peale selle otseühendus panga juhatusega telefonid nr. nr. 9-89, 1-57 ja 22-09.
Telegraafi aadress: K O M P A.

Sissemakstud kapital Kr. 1.400.000

Võtab raha hoiule ja maksab kõrget ajakohast protsenti.

Annab laenusid vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste kindlustusel.

Ostab ja müüb välisraha ja tshekke, Eesti Hüpoteeegi Panga pantlehti, Eesti 1927 a. välislaenu paberid.

Saadab raha teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja tähtsamates välismaa linnades-
Kiire pangatalitus.

PANGA JUHATUS.

Div
*
Stella
*
Manon
*
Manon
*
Stella
*
Div

Div
*
Manon
*
Stella
*
Manon
*
Stella
*
Div

„Lafertme“
*
Stella
*
Manon
*
Manon
*
Stella
*
Div

„Lafertme“
*
Stella
*
Manon
*
Manon
*
Stella
*
Div

Kreenholmi Puuvillaasaaduste Manufaktuuri

Asutatud 1857. a.

Osähisus.

Asutatud 1857. a.

Ketrusvärtnaid 500.000
Kangrutelgi 4.000

Valmistatakse:

puuvillariiet igat seltsi — pleekimata, pleegitud ja värvitud: lõnga, sukalõnga ja vatti.

Vabrik: Kreenholm, Narva kaudu.

Valitsus: Tallinnas, Pikk tän. 68, telefon 7-31 ja 32-95.

Ladu: Tallinnas, S. Karja tän. 13.

A.-S. Triko-, pitsi- ja sukavabrik

Oskar Kilgas

Tallinn, Volta tän. 3. Telefon 2-23.

Valmistab:

Siidisukke
Floorsukke
Villaseid sukke
Laste sukke
Meester. sokke
Trikoopesu

*

Siidipesu
Siidikleidiriid
Pesupitse
Paelu
Laste ülikondi
Supelülikondi
Spordiülikondi.

*

Ainukene sellelaadiline suurtööstus Eestis. Kaubad vabriku märgiga varustatult saadaval igal pool üle maa.

Nõudke ainult meie kaup.

HIND 30 SENTI.

KREDIIT PANK

TALLINNAS

OSAKONNAD: Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-
Keinas, Jõhvis, Narvas, Nõmmel, Tapal,
Tartus, Tüiril, Viljandis ja Võrus.

Aktiva. **Äriseis 1. juulil 1929. a.** **Passiva.**

Kassa ja arved teistes pank. Kr.	704.997.03	Aksiakapital	Kr. 1.290.000.—
Väärtpaberid	319.114.82	Tagavarakapital	370.000.—
Välisraha ja vekslid välis- valuutas	677.392.16	Amortisatsioonikapital	286.878.26
Laenud	16.248.322.21	Ametn. abiandmise kapital	76.860.64
Korrespondendid:		Hoiusummad	11.928.186.65
„Loro“ Kr. 83.481.30		Korrespondendid:)	
„Nostro“ „ 350.680.54	434.161.84	„Loro“ Kr. 1.234.482.07	
Osakonnad	1.810.582.45	„Nostro“ „ 617.661.14	1.852.143.21
Garantiid ja akkreditiivid	6.906.503.08	Osakonnad	1.828.734.63
Liikumata varandus	1.889.486.48	Aval-kreeditorid	6.906.503.08
Makstud %/ ja komisjon	513.295.59	Rediskont ja laenud teistes pankades	3.919.602.25
Kulud	227.300.08	Saadud %/ ja komisjon	1.032.416.31
Muud aktivad	771.084.94	Muud passivad	1.010.915.65
	Kr. 30.502.240.68		Kr. 30.502.240.68

JUHATUS.

EESTI KOMMERTS PANK

Peapank: Tallinn, Suur Karja 7.

Osakonnad: TARTU, VILJANDI, PÄRNU,
VALGA, PETSERI, NARVA JA HAAPSALU.

Peapangal oma telefoni keskjaam väljakutsega „KOMMERTSPANK“

Peale selle otsetühendus panga juhatusel telefonid nr. nr. 9-89, 1-57 ja 22-09.

Telegraafi aadress: K O M P A.

Sissemakstud kapital Kr. 1.400.000

★

Võtab raha hoiule ja maksab kõrget ajakohast protsenti.

Annab laenusid vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste kindlustusel.

Ostab ja müüb välisraha ja tshekke, Eesti Hüpoteeği Panga pantlehti, Eesti 1927 a.
välislaenu paberid.

Saadab raha teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja tähtsamates välismaa linnades.

Kliire pangatallitus.

PANGA JUHATUS.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AP

Suutselge „Laferrne“

Diva

Stella

Manon

Baaf

Baaf

Manon

Stella

Diva

Suutselge „Laferrne“